

T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÖĞRETİM ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SERBEST
ZAMAN OKUMA ALIŞKANLIKLARININ
SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ
AKADEMİK BAŞARIYA ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Metin ŞEN

Danışman

Prof. Dr. Erdal AKPINAR

Erzincan 2015

TEZ BİLDİRİMİ

“ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SERBEST ZAMAN OKUMA ALIŞKANLIKLARININ SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ AKADEMİK BAŞARIYA ETKİSİ” isimli "**Yüksek Lisans**" tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Metin ŞEN

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma, İlköğretim Anabilim Dalının Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında jürimiz tarafından **Yüksek Lisans** Tezi olarak Kabul edilmiştir.

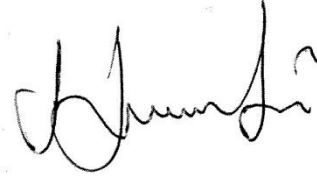
Danışman / Jüri: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Selçuk İLGAZ

Jüri: Yrd. Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SERBEST ZAMAN OKUMA
ALİŞKANLIKLARININ SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ AKADEMİK
BAŞARIYA ETKİSİ**

Metin ŞEN

Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

ÖZET

Bu çalışmada, Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin serbest zaman okuma alışkanlıklarının Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarıya etkisi araştırılmıştır. Çalışmanın evrenini ortaokul 7.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise tesadüfi (random) yöntem ile seçilmiş 366 öğrenciden ibarettir.

Çalışma betimsel olup, model olarak tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sürecinde ölçme aracı olarak “Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutum Ölçeği” ve “Okuma İlgi ve Alışkanlıkları Anket Formu” kullanılmıştır. Ölçme sürecinde elde edilen veriler betimleyici istatistik (frekans, yüzde ve ortalama), T-Testi, ANOVA, Kruskal-Wallis H, Mann-Whitney U ve Basit Doğrusal Regresyon Analizine tabi tutulmuştur. Veriler SPSS 15.0 programıyla analiz edilmiş, analizlerin anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Çalışmanın sonucunda ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin serbest zaman okuma alışkanlıklarının Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarılarına olumlu katkı yaptığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin akademik başarıları ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki cinsiyete göre değişiklik göstermemiştir. Anne eğitim düzeyinin öğrencinin okuma alışkanlığına olumlu etkisi tespit edilmiş ancak baba eğitim düzeyinde böyle bir sonuca ulaşılmamıştır. Çalışmada anne ve baba meslekleri ile okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Öğrencilerin kendilerine ait odalarının olması ile okuma alışkanlıkları arasında ise anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin anaokuluna gitmiş olmalarının ve

kendilerine ait kitaplığa sahip olmalarının okuma alışkanlığına bir katkısının olmadığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin okuma alışkanlığı yerleşim yeri ve öğrenim gördükleri okul türüne göre incelediğinde, özel okulda öğrenim gören öğrenciler ile MEB okullarında öğrenim gören öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan Kruskal-Wallis H testi sonucunda ise özel okulda öğrenim gören öğrenciler ile merkez ve merkeze bağlı köy ve/veya belde okullarında öğrenim gören öğrenciler, merkez okullarında öğrenim gören öğrenciler ile köy ve/veya belde okullarında öğrenim gören öğrenciler arasında da okuma alışkanlığı yönüyle anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan araştırmanın neticesinde kitap okuma alışkanlığının akademik başarıyı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Okuma Alışkanlığı, Akademik Başarı, Ortaokul.

**THE EFFECT OF FREE TIME READING HABITS OF SEVENTH
GRADERS STUDENTS IN SECONDARY SCHOOL ON ACADEMIC
SUCCESS IN THE SOCIAL STUDIES**

Metin ŞEN

Master Degree, Of Social Studies Education Majors

Thesis Advisor: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

ABSTRACT

In this study, the effect of free time reading habits of seventh graders in secondary school on academic success in the social studies was researched. Secondary school seventh graders have created the population of the study, for the entire universe can not be reached, sampling consists of randomly selected 366 students.

Discussed in this descriptive framework of this study scan method was used as a model. In the process of working as a measurement tool “ Attitude Scale Related Reading Habit “ and “ Reading Interests and Habits Questionnaire” were used. The data obtained in the measuring process was subjected to Descriptive Statistics (frequency, percentage and mean), T-Test, ANOVA, Kruskal-Wallis H, Mann-Whitney U and Simple Linear Regression Analysis. Data were analyzed with SPSS 15.0 software and when comparing data significance level of analysis was accepted as P.05

As a result of the study the effect of free time reading habits of seventh graders students in secondary school on academic success in the social studies has been found to contribute positively. In addition, students' academic achievement and reading habits don't vary according to the gender of the conclusion has been reached. Mother's level of education has positive impact on the reading habits of students have been identified however, the father's education level was not reached such a conclusion.

This study shows that there is not a significant difference between the parent's jobs and the reading habit. Students have their own room with their reading habits has been found to be a significant differences. The students have gone to kindergarten or to have a library of have not been found to be a contribution to reading habits.

When we analyse reading habits of students there has been not a significant difference between the students those study in private school and those study in Ministry of Education schools. As a result of the Kruskal-Wallis H test there has been not found a significant difference between those study in private school and those study in Ministry of Education, between those study in central schools and those study in village schools. As a result of research conducted It was concluded that reading habits improve academic achievement.

Key Words: Social Studies, Reading Habits, Academic Achievement, Secondary School.

ÖNSÖZ

Çağımızda üretilen bilgilerin büyük bir kısmı kısa bir süre sonra güncelliğini yitirmektedir. Formal eğitim kapsamında verilmesi öngörülen, ancak güncelliğini yitirmiş bilgiler öğrencilerin gereksinimlerini karşılamamaktadır. Dolayısıyla çağın gereksinimlerini karşılama hususunda yaşam boyu öğrenme becerisi, bilginin ötesinde çok daha önemli hale gelmektedir.

Okuma sürecini başarı ile gerçekleştiren birey, zamana uyum sağlayabilmekte ve yaşam boyu öğrenmeyi sürdürebilmektedir. Bununla birlikte okuma sürecinde, analiz yapabilme ve problemleri sentezleyebilme kabiliyetlerini kazanan birey, aynı zamanda çevresini anlayabilme ve anladıklarından sonuç çıkarabilme yeterliliklerini de kazanabilmektedir. Kazanılan bu kabiliyetler ve yeterlilikler öğrencilerin resim, şekil, yazı ve sembollerden çıkarım yapmalarına ve ürün elde etmelerine katkı sağlamakta, üreticiliklerini arttırmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilere kazandırılması öngörülen bilgilerin, becerilerin ve değerlerin başarılı bir şekilde verilmesi sadece ders kitaplarıyla ve formal eğitimle mümkün olmamakta, informal etkinliklere de ihtiyaç duyulmaktadır. İnfomal etkinliklerden serbest zaman okumalarının önemi ise gün geçtikçe artmaktadır. Serbest zaman okumalarının başarısı, büyük ölçüde okuma alışkanlığına bağlıdır. Bu hipotez çerçevesinde araştırmanın temel problemini ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin serbest zaman okuma alışkanlıklarının Sosyal Bilgiler dersi akademik başarılarına olan etkisi oluşturmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde ‘Problem Durumu’, ‘Araştırmanın Amacı’, ‘Araştırmanın Önemi’, ‘Varsayımlar’, ‘Sınırlılıklar’ ve ‘Tanımlar’a yer verilmektedir. Problem Durumu başlığı altında araştırmanın problem cümlesi açıklanmakta, çalışmanın amacı ve gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü olan ‘Kuramsal Çerçeve’ başlığı altında ‘Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Amaçları’, ‘Sosyal Bilgiler Programında Öngörülen Beceriler’, ‘Okuma’, ‘Okuma İlgisi ve Tutumu’, ‘Okuma Alışkanlığı’, ‘Okuma Türleri’, ‘Sosyal

Bilgilerde Okuma ve Okuma Becerisi' ve 'Serbest Zaman' gibi araştırma ile ilgili kavramsal bilgilere yer verilmektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünü 'Yöntem' kısmı oluşturmaktadır. Bu bölüm 'Araştırmanın Modeli' , 'Evren- Örneklem' ve 'Verilerin Toplanması ve Analizi' başlıklarından meydana gelmektedir.

'Bulgular ve Yorumlar' çalışmanın dördüncü bölümüdür. Bu bölümde, ortaokul 7.sınıf öğrencilerine uygulanan 'Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutum Ölçeği' ve 'Okuma İlgi ve Alışkanlıkları' ölçekleriyle elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Çalışmanın 'Sonuç, Tartışma ve Öneriler' bölümünde ise elde edilen bulgulardan yola çıkarak, okuma alışkanlığına etki eden sebepler ve çözüm yolları üzerinde durulmaktadır. Ayrıca öğrenci, öğretmen, ebeveyn ve araştırmacılara yönelik çeşitli önerilerde bulunmaktadır.

Bu çalışmada emeği geçen Akademik Danışmanım Prof. Dr. Erdal AKPINAR hocama şükranlarımı sunuyorum. Kendilerinin gerek ders, gerekse tez sürecinde büyük katkıları oldu.

İstatiksel analizlerde bilgi ve birikimlerini benden esirgemeyen Doç. Dr. Hüseyin Hüsnü BAHAR hocama, eleştiri ve değerlendirmeleriyle yardımcı olan Arş. Gör. Z. Fatih İNEÇ'e, Eşime ve Aileme teşekkür ediyorum. Son olarak çalışmanın uygulanması esnasında yardımcı olan Erzincan İl Milli Eğitim Müdürlüğü yetkililerine, okullarda yardımcı olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, ilgili okulların idarecilerine ve uygulamaya içtenlikle katılan öğrencilere teşekkürü bir borç bilirim. Bu çalışmanın başta Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında araştırma yapan bilim insanları olmak üzere öğrencilere, öğretmenlere ve araştırmacılara yararlı olmasını temenni ediyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
ÖZET	III
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR	XII
TABLOLAR LİSTESİ	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Problem Cümlesi	3
1.3.Alt Problemler	3
1.4.Araştırmanın Amacı	4
1.5.Araştırmanın Önemi	5
1.6.Varsayımlar	6
1.7.Sınırlılıklar.....	7
1.8. Tanımlar	7
1.9.Benzer Araştırmalar.....	8
1.9.1. Okuma Alışkanlığı İle İlgili Araştırmalar	8
1.9.2. Serbest Zaman İle İlgili Araştırmalar.....	10
İKİNCİ BÖLÜM	12
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	12
2.1.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretimi ve Amaçları	12
2.2.Sosyal Bilgiler Programında Öngörülen Beceriler	20
2.3. Okuma	24
2.4. Okuma İlgisi ve Tutumu.....	26
2.5.Okuma Alışkanlığı.....	30

2.5.1. Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Ebeveynlerin Rolü.....	34
2.5.2. Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Kütüphanelerin Rolü.....	35
2.5.3. Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Öğretmenlerin Rolü.....	37
2.6.Okuma Türleri	38
2.7.Sosyal Bilgilerde Okuma ve Okuma Becerisi	39
2.7.1.Kelime Hazinesi Oluşturma Becerisi (Kelime/Kavram Öğrenme Becerisi).....	40
2.7.2. Okuduğunu Anlama Becerisi.....	41
2.7.3. Çalışma-Araştırma Becerisi.....	42
2.7.4. Sosyal Bilgilerde Okuma Becerilerinin Öğretilmesi ve Geliştirilmesi.....	43
2.8.Serbest Zaman	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	50
3.YÖNTEM	50
3.1.Araştırmanın Modeli	50
3.2.Evren-Örnekleme	51
3.3.Verilerin Toplanması ve Analizi	51
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	53
4.BULGULAR VE YORUM	53
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	69
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	70
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	72
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	73
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	74
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	76
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	77
4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	79

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	80
4.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	80
4.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	81
4.12. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	82
4.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	84
4.14. On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	86
BEŞİNCİ BÖLÜM	88
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	88
5.1. Sonuç, Tartışma ve Öneriler	88
KAYNAKLAR	96
EKLER.....	117
Ek-1.Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutum Ölçeği	117
Ek-2.Okuma İlgi ve Alışkanlıkları Anketi.....	121
Ek-3. Sosyal Bilgiler Testi.....	124
Ek-4.Uygulama İzin Belgesi.....	127
Ek-5.Araştırma Değerlendirme Formu.....	128
Ek-6.Uygulama Yapılacak Okullar Listesi ve Uygulama Takvimi.....	129

KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
ANOVA	: Tek Faktörlü Varyans Analizi
Ark	: Arkadaşları
b.t.	:Bilinmeyen Tarih
Çev	: Çeviren
<i>f</i>	: Frekans
NCSS	: Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
p	: Anlamlılık Düzeyi
PIRLS	: Uluslararası Okur-Yazarlıkta İlerleme Çalışması
s.	: Sayfa Sayısı
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Betimleyici İstatistikler	53
Tablo 2	Araştırma Yapılan Okulların Öğrenci Sayılarına Göre Betimleyici İstatistikler	54
Tablo 3	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Betimleyici İstatistikler	55
Tablo 4	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Betimleyici İstatistikler	56
Tablo 5	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kendisine Ait Kitaplığa ve Odaya Sahip Olma Durumuna Göre Betimleyici İstatistikler	57
Tablo 6	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anaokuluna Gitme Durumlarına Göre Betimleyici İstatistikler	57
Tablo 7	Araştırmaya Katılan Öğrencileri Kitap Okumaya Yönlendiren Kişilere Göre Betimleyici İstatistikler	58
Tablo 8	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Gazetelerde En Çok Nereleri Okuduklarına Göre Betimleyici İstatistikler	59
Tablo 9	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Hangi Sıklıkta Gazete Okuduklarına Göre Betimleyici İstatistikler	60
Tablo 10	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Gazete Okumama Sebeplerine Göre Betimleyici İstatistikler	61
Tablo 11	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Dergi Okuyup Okumamalarına Göre Betimleyici İstatistikler	61
Tablo 12	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Düzenli Olarak Okudukları Dergiler ve Okuyan Öğrenci Sayılarına Göre Betimleyici İstatistikler	62
Tablo 13	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okul Kütüphanesinin ve Sınıf Kitaplığının Olma Durumuna Göre Betimleyici İstatistikler	63
Tablo 14	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Boş Zaman Değerlendirmelerine Göre Betimleyici İstatistikler	63
Tablo 15	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kendilerine Ait Kitap Sayılarını Gösteren Betimleyici İstatistikler	65
Tablo 16	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Son Bir Yılda Okudukları Kitap Sayılarına Göre Betimleyici İstatistikler	65

Tablo 17	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin En Son Okuduğu/Okumakta Olduğu Kitabı Nasıl Seçtiğine Göre Betimleyici İstatistikler	66
Tablo 18	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kitap Okumaya Ayırdığı Zaman Durumuna Göre Betimleyici İstatistikler	67
Tablo 19	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Evlerinin veya Okullarının Yakınında Bir Halk Kütüphanesinin Varlığına Göre Betimleyici İstatistikler	68
Tablo 20	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Halk Kütüphanesine Gitme Durumlarına Göre Betimleyici İstatistikler	68
Tablo 21	Öğrencilerin Cinsiyete Göre Akademik Başarılarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	69
Tablo 22	Öğrencilerin Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonucu	70
Tablo 23	Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Aritmetik ve Standart Sapma Ortalamaları	71
Tablo 24	Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	72
Tablo 25	Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Aritmetik ve Standart Sapma Ortalamaları	73
Tablo 26	Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	73
Tablo 27	Öğrencilerin Anne Mesleklerine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	74
Tablo 28	Öğrencilerin Baba Mesleklerine Göre Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Aritmetik ve Standart Sapma Ortalamaları	75
Tablo 29	Öğrencilerin Baba Mesleklerine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	76
Tablo 30	Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	77
Tablo 31	Öğrencilerin Kendilerine Ait Odalarının Olmasına Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	79

Tablo 32	Öğrencilerin Kendilerine Ait Kitaplıklarının Olmasına Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	80
Tablo 33	Cinsiyete Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	80
Tablo 34	Öğrencilerin Anaokuluna Gitmelerine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	81
Tablo 35	Öğrencilerin Farklı Okullarda Öğrenim Görmesi İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları	82
Tablo 36	Öğrencilerin Farklı Okullarda Öğrenim Görmesi İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	83
Tablo 37	Öğrencilerin Farklı Okullarda Öğrenim Görmesi İle Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	84
Tablo 38	Öğrencilerin Farklı Okullarda Öğrenim Görmesi İle Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	85
Tablo 39	Okuma Alışkanlığının Akademik Başarıyı Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları	86

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Araştırmamızın bu bölümünde ‘Problem Durumu’, ‘Araştırmanın Amacı,’ ‘Araştırmanın Önemi’, ‘Varsayımlar’, ‘Sınırlılıklar’, ‘Problem Cümlesi ve Alt Problemler’ ve ‘Tanımlar’a yer verilmiştir. Araştırmanın problemi açıklanmış, çalışmanın amacı ve gerekliliği üzerinde durulmuştur. Ayrıca benzer araştırmalara yer verilerek araştırma konusu tanıtılmaya çalışılmıştır.

1.1.Problem Durumu

İnsanın hayatını sağlam temellere dayalı olarak devam ettirebilmesi için, mutlak surette yeni şeyler öğrenmesi gerekmektedir. Özellikle son dönemde bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, insanın merak duygusunu şiddetli bir şekilde tetiklemekte ve öğrenmeyi zaruret haline getirmektedir. Öğrenmenin gerçekleşmesi ise büyük ölçüde okumaya bağlıdır (Keleş, 2006).

Okuma insanlık tarihi boyunca devam edegelen bir süreçtir. İlk insanların hayatta kalma mücadelesi doğayı yorumlayarak gerçekleşmekteydi. Güneşi, yağmuru, rüzgârı okuyarak, barınak ihtiyacı karşılamak için çaba sarf etmekte; ağacı okuyarak karnını doyurmakta; hayvanları gözlemleyerek korku, kahramanlık, sanat yapma isteği olarak mağara duvarlarına resimler çizmekteydi. Yani ilk insanlarda okuma, fiili olarak gerçekleşmekteydi. Yazının icadı ile okuma şekil değiştirmiş ve semboller ile ifade edilmeye başlanmıştır. Selüloz kâğıdı ve matbaanın icadı okumayı kolaylaştırmış, kitaba ulaşma imkânı erişilmez olmaktan çıkmıştır. Önceleri dini kitapların basıldığı matbaalar, yerini uzun süren gezilerin izlerini taşıyan eserlere, mutluluk ve acıların dile getirildiği şiir, roman ve hikâye türü kitaplara bırakmıştır.

Öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanabilmesi çeşitli parametrelere bağlıdır (Gürcan, 1999). Özellikle dış etkilere açık olduğu ortaokul çağında, bu parametreler oldukça etkilidir. Çünkü çocukluktan çıkıp yetişkinliğe doğru adım atılan bu

dönemde, kişilik oluşumu ve alışkanlık kazanımı bireylerde ön plana çıkmaktadır (Steinberg, 2007). Hayat boyu devam edecek/edebilecek olan okuma alışkanlığı, diğer alışkanlıklar gibi bu dönemde kazanılmaktadır (Aytaş, 2005). Çocukların okuma alışkanlığı kazanmaları öncelikle kendi yetenek, ilgi ve isteğine; anne ve baba eğitim düzeyine, kendisine ait bir odasının ve kitaplığının olmasına göre değişebilmektedir. Ayrıca okul ve sınıf kütüphanelerinin varlığı da okuma alışkanlığı kazanmada önemli bir etkidir.

Ülkemizde yapılan çalışmalar, toplumumuzda okuma alışkanlığının yeterince gelişmediğini göstermektedir. Yapılan araştırmaya göre Türkiye’de nüfusun % 40’ı hiç kütüphaneye gitmiyor, genç nüfusun % 70’i kitap okumuyor, yetişkinlerin yüzde 95’i sadece televizyon seyrediyor. Türkiye’de düzenli kitap okuma alışkanlığı ise % 1 düzeyindedir (Çocuk Vakfı, 2006). Yani gelişmişliğin simgesi olarak da gösterilen okuma, ülkemizde oldukça düşük seviyededir. Nitekim Pisa’nın 2009 yılında dünya çapında yapmış olduğu araştırmaya göre Türkiye 464 puan ile 68 ülke arasında 38. olmuştur. Litvanya, İsrail ve Luxembourg’un gerisinde; Rusya ve Dubai’nin ise önünde yer almıştır (www.pisa.meb.gov.tr, 2010). Yine Pisa’nın 2012 yılında yapmış olduğu başka bir çalışmada ise okuma alanında Türkiye 475 puan ile 65 OECD ülkesi arasında 42. olmuştur. Bu puanla Türkiye 2009 yılındaki ortalamasının üzerinde olmasına rağmen; Vietnam, Rusya ve Litvanya’nın gerisinde kalmıştır (www.pisa.meb.gov.tr, 2012).

Okuduğunu anlama, edinilmiş bilgilerin aktifleştirilerek metinlerde verilmek istenen düşünceleri çözmek ve yeni anlamlar kazandırmaktır (Yılmaz, 2008). Okuma alışkanlığının düşük bir seviyede olduğu Türkiye’de, okuduğunu anlama düzeyi de alt seviyelerde karşımıza çıkmaktadır (Balcı, 2009a). Günlük yaşama ve okul başarısına etki eden okuduğunu anlama becerisi, okumayı alışkanlık haline getirmiş bireylerde daha üst düzeydedir (Ungan, 2008). Okumayı alışkanlık haline getiren bireyler okuduklarından çıkarımda bulunma, problemleri doğru tespit edip mantıklı ve isabetli kararlar alabilme becerilerini de kazanmaktadır (Özdemir, 1991).

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında “*Yapılandırmacı*” eğitim anlayışı benimsenmiştir. Yapılandırmacı anlayış, kazanılan öğrenimlerin zihinde yapılandırma neticesinde ortaya çıktığı varsayımına dayanır. Yapılandırma sürecinde birey, zihninde bilgiyle ilgili anlam oluşturmaya ve oluşturduğu anlamı kendisine mal etmeye çalışır. Farklı bir tanımla, birey öğrenmeyi kendisine sunulan biçimiyle değil, zihninde yapılandığı biçimiyle oluşturur (Yaşar, 1998). Öğrencilerin bilgiyi yapılandırma ve çıkarımlarda bulunmalarında okuma süreci ve serbest zaman okuma alışkanlığı önemli rol oynamaktadır (Ungan, s. 219). Bu bağlamda ortaya koyulan çalışma önem arz etmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin serbest zaman okuma alışkanlıklarının Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarılarına etkisi var mıdır?

1.3. Alt Problemler

1. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, cinsiyetlerine göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, cinsiyetlerine göre akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, anne eğitim düzeylerine göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, baba eğitim düzeylerine göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, anne mesleklerine göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, baba mesleklerine göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

7. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, anaokuluna gitmelerine göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, kendilerine ait odalarının olmasına göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin, kendilerine ait kitaplıklarının olmasına göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
10. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin yaşadıkları yerleşim yerine göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
11. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri okul türüne göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
12. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri okul türüne göre akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
13. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin serbest zaman okumaları ile Sosyal Bilgiler dersi akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
14. Akademik başarı, serbest zaman okuma alışkanlığının bir yordayıcısı mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı serbest zaman okuma alışkanlığının Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarıya katkısını belirlemektir. Bu amaçla oluşturulmuş problem cümlesindeki ve alt problemlerdeki sorulara cevaplar aranmıştır. Araştırmanın neticesinde serbest zaman okuma alışkanlığına sahip öğrencilerin, Sosyal Bilgiler dersinde akademik olarak başarılı olmaları beklenmektedir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Gün geçtikçe ilerleyen bilim ve teknoloji, insan hayatında değişimi ve yeni bilgiler öğrenmeyi zorunlu kılmaktadır. Yaşam boyu öğrenme becerisi, günümüzde önemli bir eğitim-öğretim aracı konumuna gelmiştir. Bireyin yaşam boyu öğrenebilme becerisi kazanabilmesi için okuma alışkanlığına sahip olması gerekmektedir (Bozpolat, 2010). İlkokul ve Ortaokul, okuma alışkanlığı kazanmada kritik dönemlerdir. Yapılan araştırmalar okuma alışkanlığının ilkököl ve ortaokul dönemlerinde kazanıldığını (Güneş, 2007) ve daha sonra ilerleyen dönemlerde giderek azaldığını, hatta kaybolduğunu göstermektedir (Mary ve Margaret, 2004). Nitekim 2005 yılında yapılan bir araştırmada; ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin okumaya karşı ilgilerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bunun sebebi ise okumaya teşvik edilmeleridir (İnan, 2005). Suna (2006), Demir (2013) ve Sünbül ve Arkadaşlarının (Sünbül ve Ark, 2010) bir birinden bağımsız olarak yapmış oldukları araştırmalarda da; beşinci ve sekizinci sınıflar karşılaştırıldığında, sekizinci sınıfların daha düşük okuma alışkanlığına sahip olduğu görülmektedir (Suna, 2006; Demir, 2013; Sünbül ve Ark, 2010). Bu durum bir birine yakın bulunan sınıf düzeylerinde bile öğrencilerin farklı okuma alışkanlığına sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Yapılan araştırmalardan hareketle ortaokul düzeyinde öğrencilerin okumaya karşı ilgi ve alışkanlıklarının genel olarak ilkökula göre azaldığı söylenebilir. Ortaokulda öğrencilerin okumaya karşı ilgi ve alışkanlıklarının azalmaması için çok çeşitli çalışmaların yapılması gereklidir. Bu bağlamda tarafımızdan yapılan çalışma Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin serbest zaman okuma alışkanlıklarını ölçmesi yönüyle önemlidir. Çünkü öğrenciler ikinci kademe eğitim almaya başlamakta ve TEOGS (Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı) sürecine dâhil olmaktadır. Öğrencilerin sınav başarılarında özsaygı önemli bir yer tutar (MEB, 2013). Townsend'a göre okuma yeteneği arttıkça, özsaygı artmaktadır (Townsend, 2002, Çev.; Keskin, 2002). Okuma yeteneği ise okuma alışkanlığı ile kazanılır. İnan'ın (2005) yapmış olduğu araştırmada; okuma alışkanlığına sahip olan öğrencilerin, akademik olarak başarılı oldukları görülmektedir. Yani öğrencilerin okuma

alışkanlığına sahip olmaları özsaygılarının artmasına katkı sağlamakta, bu da akademik başarıyı olumlu yönde etkilemektedir.

Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılmak istenen beceriler genel olarak; okuma, yazma, düşünme ve araştırma becerileri şeklinde ifade edilmektedir (Yazıcı, 2006). Öğrenciler bu tür becerileri okuma alışkanlığı ile kazanabilir. Dersin genel olarak okuma parçalarından oluşması, metinlerdeki bilgilerin üst düzey öğrenme becerileri olan analiz, sentez ve değerlendirme becerileri olması, öğrencilerin eleştirel ve anlamsal okuma becerilerine sahip olmasını zorunlu kılmaktadır (MEB, 2006). Ayrıca Sosyal Bilgilerde başvuru alan içeriğin % 85 - % 90'ı ders kitapları ve kaynak kitaplardan (Myers, Savage, 2005), geri kalan % 10-15'lik bölümü ise, diğer (dergi, broşür, gazete vd.) yazılı materyallerden oluşmaktadır. Bu durum, okuma materyallerinin öğrenciler tarafından etkin bir biçimde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Okuma materyallerinin etkin kullanımı, öğrencilerde okuma becerilerinin gelişim düzeyi ile doğru orantılıdır (Yazıcı, s. 277). Okuma becerilerinin gelişimi okuma alışkanlığına, okuma alışkanlığı ise serbest zaman okumalarına bağlıdır.

Yapılan araştırmalar ve ortaya konulan sonuçlara bakılacak olursa, Sosyal Bilgiler dersinde başarı elde edebilmek için okuma alışkanlığına sahip olmak gerekmektedir (Chapin, 2006, Ediger, 2000, Turner, 1999). Okumayı alışkanlık haline getirebilmek ise serbest zaman okumalarıyla gerçekleşmektedir. Yaptığımız araştırmada, esas itibarıyla bu problem incelenmektedir. Böylelikle serbest zaman okumalarının önemi daha iyi anlaşılacaktır.

1.6. Varsayımlar

1. Öğrenciler, araştırmada kullanılan ölçme araçlarını içtenlikle cevaplamıştır.
2. Öğrencilere uygulanan ‘‘Sosyal Bilgiler Testi’’ öğrencilerin gerçek başarısını temsil etmektedir.
3. Örneklem, evreni temsil etmektedir.

1.7. Sınırlılıklar

1. Araştırma; Erzincan İl Merkezine bağlı İ. M. K. B. Müşir Zeki Paşa Ortaokulu, Salih Erkan Ortaokulu, Türk Telekom Binali Yıldırım Ortaokulu, 13 Şubat Ortaokulu, Mehmetçik Ortaokulu, Özel Otlukbeli Ortaokulu ve İl Merkezine bağlı belde okulları olan Demirkent Ortaokulu, Mollaköy Ortaokulu ve Akyazı Ortaokulunda yürütülmüştür.
2. Toplama araçları “Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutum Ölçeği”, “Okuma İlgi ve Alışkanlıkları Anket Formu” ve “Sosyal Bilgiler Testi’ ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Ortaokul: Öğrencileri genel eğitim yoluyla bir yandan hayata, bir yandan da liseye hazırlayan, genellikle üç yıllık ortaöğretim okulu (T.D.K.).

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır (Doğanay, Edit: Öztürk ve Dilek, 2004).

Okuma: Dil kurallarına uyularak oluşturulmuş yazılı iletileri duyu organları yoluyla algılayıp kavrama, anlamlandırma, yorumlama, düşünce yürütme ve yargıya varma evrelerinden oluşan bir süreç, duyu organlarının ortaklaşa yaptığı bir etkinliktir (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008).

Okuma Alışkanlığı: Bireyin okumayı bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılaması sonucu bu eylemi yaşam boyu sürekli ve düzenli bir biçimde, eleştireci bir nitelikte gerçekleştirmesidir (Doğanay, 2001).

Serbest Zaman: Mecburiyetlere bağlı olmadan, şart koşmadan, kişinin eğitim ve arzusu yönünde kendi kendine veya örf adet ve geleneklere uygun bir

şekilde başkaları ile birlikte meşguliyeti ve dinlenmesi için hak ettiği zaman dilimidir (Abadan, 1961).

1.9. Benzer Araştırmalar

Bu başlıkta konu ile ilgili önceden yapılmış olan araştırmalar incelenmiş ve kısaca özetlenmiştir.

1.9.1. Okuma Alışkanlığı İle İlgili Araştırmalar

Balcı'nın (2009a) yapmış olduğu '*İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlık ve İlgileri Üzerine Bir Araştırma*' konulu doktora tezinde; ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığına ilişkin tutum düzeylerinin genel olarak yüksek seviyede olduğu, okuma ilgi ve alışkanlıklarına ilişkin yapılan değerlendirme sonucunda kitap okuma alışkanlıklarının televizyon izleme alışkanlığının gerisinde kaldığı ve sınavlar (okul sınavları ve lise giriş sınavları) sebebiyle öğrencilerin eğlenme/dinlenme amaçlı okumalara yeterli vakit ayıramadıkları, öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanmalarında anne-babalarının büyük bir etkiye sahip olduğu, kütüphanelerin ise etkisiz kaldığı tespit edilmiştir.

Suna'nın (2006) yapmış olduğu '*İlköğretim Öğrencilerinin Okuma İlgi ve Alışkanlıklarının Analitik Olarak İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*' konulu araştırmasında; ilköğretim öğrencilerinin okumaya karşı ilgili ve yüksek düzeyde okuma alışkanlığına sahip oldukları, okuma ilgilerinin cinsiyete, sınıf düzeyine ve anne baba öğrenim durumuna göre farklılaştığı, okuma ilgileri ile okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Güngör' ün (2009) yapmış olduğu '*İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığı İle Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*' konulu araştırmada; öğrencilerin cinsiyet farkına göre okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık olduğu, anne eğitim düzeyinin baba eğitim düzeyinden daha fazla okuma alışkanlığına etki ettiği anlaşılmıştır. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyin ve ikamet edilen yerleşim yerinin okuma alışkanlığına doğrudan

etki ettiği, öğrencilerin akademik başarıları ile okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Keleş (2006), “*İlköğretim 4. ve 5. sınıf Öğrencilerinde Kitap Okuma Alışkanlığının İncelenmesi*” konulu araştırmasında; öğrencilerin cinsiyet farklılığının okuma alışkanlığını etkilediğini, baba eğitim düzeyinin öğrencilerin kitap okuma alışkanlığını etkileme oranının anneye göre daha düşük olduğunu, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyin artması ile öğrencilerin okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu, öğrencilerin sınıf düzeylerinin artması ile okuma alışkanlığının olumlu yönde etkilendiğini tespit etmiştir. Ayrıca özel ve merkezdeki okullarda eğitim alan öğrencilerin okuma alışkanlıklarının, köy okullarında eğitim gören öğrencilerden daha yüksek olduğunu, merkezde eğitim alan öğrenciler ile özel okul öğrencileri arasında okuma alışkanlığı bakımından anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmiştir.

Topçu'nun (2007) yapmış olduğu “*İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları*” konulu araştırma; öğrencilerin serbest zaman kitap okuma aktivitelerinin düşük olduğu, bunun yerini ise ders kitaplarının aldığını, anne-baba eğitim düzeyi ile ekonomik gelir düzeyindeki artışa paralel olarak ders dışı kitap alma oranlarının arttığı görüşmüştür. Ayrıca öğrencilerin yaklaşık yarısının kendisine ait kitaplığının olmadığı ve okuma alışkanlığını olumlu yönde etkilediği düşünülen dergi - gazete okumalarının ise istenilen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

Konan'ın (2013) yapmış olduğu “*İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okuma Alışkanlıkları*” konulu araştırma sonucunda yöneticilerin; %46.8'i *az okuyan okur* tipi, %39'u *orta düzeyde okuyan okur* tipi, %14.2'si ise *çok okuyan okur* tipi olarak belirlenmiştir. Son bir ay içinde *hiç kitap okumadıklarını* ya da *bitirdiği hiç kitap olmadığını* belirten ilköğretim okulu yöneticilerin oranı % 56'dır. Yeterince okumaya engel olan en önemli faktörler olarak %46.1 ile *zaman bulamamayı* ilk sırada, %24.8 ile *okuma alışkanlığının yetersiz olmasını* ikinci sırada belirtmişlerdir.

Balcı, Uyar ve Büyükkız'ın (2012) yapmış oldukları; “*İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları, Kütüphane Kullanma Sıklıkları ve Okumaya*

Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” konulu araştırmalarında; kız öğrencilerin okumaya yönelik tutumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu, sosyoekonomik çevrenin okumaya yönelik tutum üzerinde etkisinin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı, kitap okumaya yönelik tutuma sahip olan öğrencilerin okuma alışkanı olduğu ve öğrencilerin halk kütüphanesini kullanma oranının az olduğu bunun yerini sınıf kitaplığından faydalandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

1.9.2. Serbest Zaman İle İlgili Araştırmalar

Bahar’ın (2008), “*Cinsiyet ve Branşa Göre Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri (Erzincan Eğitim Fakültesi Örneği)*” konulu araştırmasında; öğretmen adayları arasında ders dışı kitap okuma etkinliğinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olmadığı, gazete ve dergi okumalarında erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğu, bilgisayar kullanılarak yapılan internette gezinti, internette oyun ve bilgisayarda oyun gibi serbest zaman etkinliklerinde erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

Filiz ve Özçalıkışu’nun (b.t.) yapmış oldukları “*Hatay İli Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Okuyan Öğrencilerin Boş Zaman Alışkanlıkları (6,7 ve 8.sınıf)*” konulu araştırmalarında; öğrencilerin boş zamanlarını kitap okumaya ayırdıklarını tespit etmiştir.

Aydoğan ve Aral’ın (2007) yapmış oldukları “*Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarının İncelenmesi*” konulu araştırmalarında; öğrencilerin boş zamanlarını müzik dinleme etkinliği ile geçirdiklerini; bunu ise kitap okuma etkinliği ve arkadaşları ile park ve bahçe türü yerlerde gezinti yapma etkinliği olarak sıralandığını tespit etmiştir.

Can ve arkadaşlarının (2010) yapmış oldukları “*İlköğretim Bölümü Öğretmen Adaylarının Eğitim-Öğretim Döneminde Serbest Zaman Faaliyetlerine Katılım Biçimlerinin Belirlenmesi*” başlıklı araştırmada; öğretmen adaylarının boş zaman etkinliklerine katılım biçimlerinin anabilim dalına göre değişiklik

gösterdiğini, en çok eğitsel topluluklara ve spora katıldıklarını, hafta sonu gelir getirecek herhangi bir işte çalışmadıklarını, hafta içi okul çıkışı boş saatlerini müzik dinleyerek; kitap, gazete, dergi okuyarak ve gezerek geçirdiklerini, hafta sonu boş vakitlerini ise dinlenerek, gezerek, müzik dinleyerek ve arkadaş ziyaretlerine giderek pasif şekilde geçirdiklerini ortaya koymuştur.

Elçi ve Mülazımoğlu Ballı'nın (2011) yapmış olduğu, *“Ebeveynlerin Çocuklarının Serbest Zaman Aktiviteleri ve Sprora Katılımlarıyla İlgili Görüş ve Beklentileri”* konulu çalışmalarında; ebeveyn görüşlerine göre çocukların en çok tercih ettiği serbest zaman etkinlikleri; tv izlemek, müzik dinlemek, bilgisayar ve internet ile uğraşmak ve dördüncü sırada ise spor yapmak olduğu, çocuklarının serbest zaman aktivitesi olarak ilk sırada spor yapmaları gerektiği ve daha sonra sırasıyla kitap ve dergi okumaları, müzik enstrümanları ile ilgilenmeleri ve zeka oyunları ile uğraşmaları gerektiği görüşünde oldukları saptanmıştır.

Yağmur ve Ocak'ın (2013) yapmış olduğu, *“Afyon Kocatepe Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri ile Farklı Bölümlerdeki Öğrencilerin Serbest Zaman Aktivitelerinin Karşılaştırılması”* konulu çalışmalarında; öğrencilerin serbest zaman değerlendirme aktivitelerinde, spor ve oyun etkinliklerini tercih ettiği, uğraşlarının genel olarak müzik olduğu, zaman yönetimi konusunda edilgen yapıda olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Sonuç olarak yapılan araştırmalar öğrencilerin okuma alışkanlıklarının sınıf seviyesine ve akademik seviyeye göre değiştiği ve serbest zaman etkinliklerinin genel olarak eğlence amaçlı kullanıldığını göstermektedir. Çalışmamızda 7.sınıf öğrencilerinin serbest zaman okuma alışkanlıkları ile Sosyal Bilgiler dersi akademik başarıları irdelenecek, böylece hem serbest zaman okumalarının Sosyal Bilgiler dersine etkisi tespit edilmeye çalışılacak hem de elde edilen verilerle bu alandaki boşluk doldurulmaya çalışılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu başlık altında ‘Sosyal Bilgiler Dersi Öğretimi ve Amaçları’, ‘Sosyal Bilgiler Programında Öngörülen Beceriler’, ‘Okuma’, ‘Okuma İlgisi ve Tutumu’, ‘Okuma Alışkanlığı’, ‘Okuma Türleri’, ‘Sosyal Bilgilerde Okuma ve Okuma Becerileri’ ve ‘Serbest Zaman’ konularına yer verilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin öğretim yöntemleri ve amaçları dile getirilmiş, ülkemizdeki Sosyal Bilgiler öğretiminin tarihçesi hakkında bilgi verilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılacak okuma becerilerinin neler olduğu açıklanmıştır. Ayrıca okuma, okuma alışkanlığı, Sosyal Bilgilerde okuma ve serbest zaman kavramlarının tanımları yapılmıştır.

2.1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretimi ve Amaçları

Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi (TDK, s. 268) olarak tanımlanan "bilim", gerçeğin bir kısmı ile kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler (Sönmez, 2005) olarak da tanımlanmaktadır. İnsanoğlunun varlığından günümüze kadar geçen süreç içerisinde bilim, ‘*hakikati arama*’ ve ‘*gerçeğe ulaşma yöntemi*’ olarak algılanmıştır. Bu yaklaşım bilimin yapısının araştırmaya ve kanıtlanmaya dayalı olmasını sağlamıştır. Bu yönüyle bilim; tıp, sosyoloji, hukuk, felsefe, psikoloji, tarih, coğrafya, astronomi, fizik, kimya, biyoloji, matematik, mantık gibi modüler bir hal almış ve bilgiler bütünü olmaktan çıkmıştır. Ele aldığı konular yönüyle farklı dallara ayrılan bilim, içeriği ile doğa bilimleri, insani bilimler ve formel bilimler olmak üzere üç gruba ayrılmıştır (Dereko, b.t). İnsani bilimler; insan ve toplumla ilgilenen, insanın ve toplumun gelişim ve değişimini, ekonomik, sosyal, siyasal alt yapısını ve yönlerini, kültürel ve ahlaki değerlerini inceleyen bilim dalı olarak ifade edilebilir. İnsani bilimleri oluşturan bilim dalları ise; sosyoloji, psikoloji, antropoloji, tarih, güzel sanatlar, filoloji, arkeoloji ve sosyal bilimlerdir.

Sosyal bilimler; günümüz ve geçmişte, toplumsal olarak varlığını sürdüren insanın; insanla, çevresiyle ve kurumlarla ilişkilerini inceleyen bir disiplin (Erden, 1996); insanı, toplumu ve ağırlıklı olarak insan-insan, insan-toplum ve insan-eşya ilişkilerinin sistemli bir biçimde incelenmesini amaçlayan, bilimsel metoda uygun olarak üretilmiş düzeli bilgiler (Demir ve Acar, 1997); toplum olaylarını, insanın sosyal ve kültürel faaliyetlerini inceleyen bilimlerin ortak adı (TDK, s. 1796); toplumlara bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşan disiplinler topluluğu (Dönmez, 2003) olarak tanımlanmaktadır.

İnsanı ve toplumu inceleyen bilim dalı olarak görülen sosyal bilimlerin başlangıcının insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir. Bu yönüyle sosyal bilimler, bilimler içerisinde en eski disiplinler olarak görülmektedir (Berk, s. 11). Geçmişe eskiye dayanan sosyal bilimlerin tarihsel gelişiminde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Sistematik olarak sosyal bilimlerin gelişimi; a) İlim Öncesi Dönem: Sosyal Felsefe Dönemi, b) Kuruluş Dönemi; Sosyal Bilimlere Giriş c) Sistemleşme Dönemi; 20. Yüzyıldan Günümüze Sosyal Bilimler olmak üzere üç gruba ayrılmıştır (Bilgili, 2012, Edit; Bilgili, 2012).

Dünya’da sosyal bilimlerin, ilkçağ medeniyetleriyle başladığı söylenilebilir. Antik Yunan ve İyonya’da; Herodot Tarih alanında, Aristo ve Sokrates Felsefe alanında önemli çalışmalar ortaya koymuşlardır. Ayrıca bu dönemde okullarda Tarih, Felsefe ve Astronomi ders olarak okutulmuştur. Ortaçağ’da ise Uzak Doğu’da Sima Qian, Arap ve Türk dünyasında Taberi, Gazali, Farabi, İbni Rüşd ve İbni Haldun gibi isimler sosyal bilimlerin gelişimine önemli katkılar yapmıştır (Bilgili, s. 23).

Türk dünyasında sosyal bilim çalışmalarının milattan öncesine uzanmaktadır. Özellikle Orhun Kitabelerinde bazı tarihi, sosyal ve siyaset bilimi konularının dile getirilmesi, sosyal bilimlerin ilk belirtileri olarak görülebilir. İlerleyen süreçte Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig ve Kaşgarlı Mahmut, Divanı Lügat-it Türk gibi eserleriyle sosyal bilimlere önemli katkılar sunmuşlardır. XI, XII ve XIII. Yüzyıllarda Ahmet Yesevi, Mevlana Celaleddini Rumi, Yunus Emre ve Hacı Bektaşî Veli gibi

mutasavvıflar, ortaya koydukları öğretileri ile toplumsal kurallar oluşturmuş, dolayısıyla sosyal bilimlerin gelişmesine katkı yapmışlardır (Bilgili, s. 20).

Türkiye’de sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalar XIX. yüzyılda artmıştır. Ahmet Cevdet Paşa modern tarih bilimini, Ahmet Vefik Paşa Türk dil bilimini kurarak sosyal bilimler alanında önemli adımlar atmışlardır. Esasen Türkiye’de sosyal bilimlerin gelişimi gerek dil, gerekse sosyoloji alanında yapmış olduğu yeniliklerle Ziya Paşa ile başlamıştır. Daha sonra Prens Sabahattin, Mehmet Ali Şevki gibi isimler Türk sosyolojisine getirmiş oldukları yeniliklerle sosyal bilimlere önemli katkılar sunmuşlardır. XX. Yüzyılda M. Fuad Köprülü, Mümtaz Turhan, Halil İnalçık, İbrahim Kafesoğlu, Şerif Mardin, Hayati Doğanay ve Hayati Yazıcı gibi sosyal bilimciler, Türkiye’de sosyal biliminin gelişmesi adına önemli çalışmalar yapmışlardır (Bilgili, s. 22).

Sosyal bilimlerin eğitime aktarılması ve Sosyal Bilgiler programlarına yansması yakın zamanda olmuştur. Hâlbuki Sosyal Bilgiler alanında önemli çalışmaların yapıldığı A.B.D.’de bu yansıma XIX. Yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşmiştir. A.B.D.’de XIX. yüzyılın sonunda Ulusal Eğitim Konseyi tarafından Sosyal Bilgiler Programı hazırlanmış ve nihai hedef olarak, ulusal toplum anlayışını oluşturmak şeklinde belirlenmiştir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi yeniden düzenlemiş dersin içeriği tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi bilgilerinden oluşturulmuştur. Esasen Sosyal Bilgiler, eğitim kurumlarına bir konu alanı ya da ders olarak A.B.D.’de XIX. yüzyılın sonunda, sosyal yaşantıların karmaşıklaşması, toplumsal değişimin ve çatışmaların artmasıyla birlikte girmiştir. Sosyal Bilgilerin eğitim programına girmesi, ilerlemecilik akımının “*demokratik toplum için vatandaş yetiştirme*” görüşünün etkisiyle oluşmuştur. 1930-1940’larda “*yeniden kurmacılık*” ve “*çocuk merkezli yaklaşımı*” benimseyen eğitimciler Sosyal Bilgiler programının geliştirilmesi için çaba göstermişlerdir. Ancak, 1940-1950’lerde Sosyal Bilgiler programları büyük ölçüde tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak uygulanmıştır. 1960’lardan 1970’lerin ortasına kadar Sosyal Bilgiler dersine ağır eleştiriler gelmiş, bu bağlamda “*Sosyal Bilgiler*” adı altında reform hareketi başlatılmıştır. Bu hareketin

ortaya çıkmasında ve gelişmesinde Bruner'in "*buluş yoluyla öğrenme*" kuramının önemli katkısı olmuştur (Erden, b.t., Akt; Gürbüz, 2013).

Eğitim tarihimizde Sosyal Bilgiler öğretim programı zaman içerisinde farklı şekillerde algılanmış ve değişik metotlarda uygulanmıştır. Sistemli bir çalışma alanı olarak Sosyal Bilgiler; Cumhuriyet döneminde ilkokullarda 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989 ve 1993 yıllarında çeşitli düzenlemelere konu olmuştur. 1968 yılında hazırlanan program çerçevesinde Sosyal Bilgiler okullarda "*Milli Tarih*" ve "*Milli Coğrafya*" adıyla okutulmuş, 1997 yılında tekrar "*Sosyal Bilgiler*" olarak değiştirilmiştir (Berk, s. 11). 2004 yılında yapılan değişiklikle Sosyal Bilgilerin nihai hedefi "*Milli eğitimin genel amaçları çizgisinde, var olduğu toplumu ve çağı doğru okuyabilen, kendisini ve çevresini tanımlama yetisi kazanabilmiş bireyler yetiştirmek*" olarak belirlenmiştir. Son olarak 2005 yılında yapılan değişiklikle Sosyal Bilgiler programının amacı ve hedefleri yeniden düzenlenmiştir.

Yeni programda Sosyal Bilgiler dersinin gerek içerik, gerekse yapısal olarak oldukça farklı bir biçimde ele alındığı görülmektedir. Nitekim eski programda Sosyal Bilgiler; sosyal bilimlerin öğretilerinden olan 'tarih, coğrafya ve vatandaşlık eğitimi' olarak tanımlanırken; yeni programda: bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB. 2005) olarak tanımlanmaktadır.

2005 Sosyal Bilgiler Programıyla birlikte Sosyal Bilgilerin vizyonu da değişmiştir. Yeni programa göre Sosyal Bilgilerin vizyonu; "*XXI. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış, insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde*

oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir” (MEB, 2006). Bu vizyon çerçevesinde yapılandırmacı yaklaşım anlayışı ile sosyal bilgilerin öğretilmesi hedeflenmiştir. Yapısalcı görüşte, öğrencinin edinilmiş bilgi ve deneyimleriyle bilgiyi yeniden yapılandırması, oluşturduğu bilgi ile karşılaştığı problemlere ve durumlara göre alternatif yöntemler geliştirerek onu çözümlemesi, kısaca kendi algılamasına göre bilgiyi yeniden yapılandırması anlayışı hâkimdir (Duman ve İkiel, 2002). Sosyal Bilgiler Programında yapılandırmacı anlayışın belirlenmesinin sebebi; değerler değişimi, bilgi üretimindeki artışlar, bireylerin hayat görüşlerinde yaşadığı anlam ve kimlik kargaşaları (Safran, 2004) olarak görülmektedir. Bu anlayış çerçevesinde öğrencilere kazandırılması beklenen hedefler, davranışçı yaklaşım (etki-tepki) kuramında var olan dışsal değerlendirmelerden (örneğin; öğrenci dürüst olması gerektiğini söyler ve yazar) farklı olarak, yapılandırmacı veya oluşturmacı (constructive) yaklaşımla, içsel değerlendirmeler (örneğin; öğrenci dürüst olması gerektiğini anlar ve hisseder) ön plana çıkmıştır (Semenderoğlu ve Gülersoy, 2005).

Güden, Sosyal Bilgiler dersinin eğitim hayatımızda yer aldığı zamandan günümüze kadar olan süreç içerisinde tam olarak anlaşılmadığını/anlaşılamadığını dile getirmektedir. Güden’e göre Sosyal Bilimcilerin tanımlamalarında Sosyal Bilgiler; yurttaşlık bilgisi, tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisinin birleşimi ve insan topluluklarının organizasyonuna ait bilgiler olarak kabul edilmektedir (Güden, 1995).

Tanım olarak Sosyal Bilgiler: Sosyal alandaki tarih, coğrafya, vatandaşlık, turizm, tarım, sanayi, ekonomi ve çevre eğitimi gibi derslerin bileşkesinden oluşan disiplinler arası bir ders (Duman ve İkiel, s. 255); ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacı ile Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere sosyal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı temel bir çalışma alanı (Erden, 1996); Sosyal Bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle

etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı (Doğanay, Edit: Öztürk ve Dilek, 2004) olarak ifade edilmektedir.

Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), Sosyal Bilgileri; vatandaşlık bilinci oluşturmak için edebiyat, sanat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır. Ayrıca kapsam olarak Sosyal Bilgiler; antropoloji, coğrafya, tarih din, sosyoloji, arkeoloji, ekonomi, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden ilgili içeriklerden yararlanılarak oluşturulmuş sistematik bir çalışma alanı olarak görülmektedir (www.socialstudies.org/standards/introduction, 2010).

Günümüzde farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte, Sosyal Bilgiler uzmanları tarafından yapılan tanımlarda dikkat çeken hususlar şunlardır;

- ✓ Demokratik kurallara bağlı vatandaşlık eğitiminin amaçlanması,
- ✓ Bireyin çevresiyle etkileşiminin irdelenmesi,
- ✓ Farklı disiplinlere sahip ve tümevarımcı bir bakış açısı kazanması (Berk, s. 9).

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerdeki çeşitli disiplinlerden faydalanılarak oluşturulmuş, kişinin kendisini, doğasını ve uzak-yakın geçmişini öğreten bir bilim dalıdır. Kültürel bir miras ve onun sürüp giden özelliklerinin etkisini ele alır (Karagözoğlu, 1977). Ayrıca bireyin hayatında karşılaşılabileceği problemlere cevap verebilmesi ve ders çıkarabilmesi için onu hayata hazırlayan ve öğreten, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını hatırlatan bir yaklaşım olarak da görülmektedir (Savaş ve Ünüvar, 1999). Sosyal Bilgiler öğretimi sonunda çocukların, olumlu bir hayat görüşü geliştirmesi, toplumca beklenen ve ihtiyaç duyulan daha iyi fertler ve içinde buldukları toplumda fonksiyonel olarak daha etkin üyeler olacakları umulmakta ve beklenmektedir (Karagözoğlu, s. 11). Bununla

birlikte ülkesi, milleti ve devletinin yanında insanlığa karşı kendisini sorumlu hisseden, evrensel düşünceye değer veren vatandaşların yetiştirilmesi, sosyal bilgiler eğitimi ile gerçekleştirilecektir (Akpınar ve İçen, 2012).

2004 Sosyal Bilgiler öğretim programında Sosyal Bilgiler; “bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla, Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Sosyoloji, Antropoloji, Psikoloji, Felsefe, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi Sosyal Bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” şeklinde tanımlanmaktadır (MEB, 2005). Bu tür yaklaşıma karşılık Sosyal Bilgiler; yalnızca coğrafya, vatandaşlık bilgileri ve tarihin birleştirilmesi olarak kabul edilmemektedir. Bunun sebebi olarak, Sosyal Bilgiler dersinin farklı disiplinleri içeren bir ders olarak gösterilmesi savunulmakta ve derste çocukların çevrelerini, insanları, insanların birbirleriyle olan etkileşimini ve bu etkileşimin geçmiş ve günümüzü yorumlayarak geleceğe yönelik plan ve projelerini bu çizgide öğrenmelerine yardımcı olduğu ifade edilmektedir (Sönmez, 1998).

Bilimsel ve insan hakları yönüyle çağdaş, demokratik, milli ve manevi değerlere saygılı bir vatandaş yetiştirme eğitimi olarak görülen Sosyal Bilgiler; bu özelliklerinin yanı sıra öğrencilerin asgari derecede genel kültür bilgisi edinmesini sağlayarak onların, birey-toplum problemlerini tanımlarına ve bu problemlere çözüm önerileri üretmelerine, ülkenin ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimine katkıda bulunma gücü kazandırmayı da hedeflemektedir (Kurnaz ve Sünbül, s. 230). Nitekim yapılan araştırmada öğrencilerin kültürel bilgiler edinmesinde sosyal bilgiler dersinin önemli bir yer edindiği görülmektedir (Ünlü, 2012).

Teknolojik yöntemlerle bilgiye ulaşımın kolay olduğu günümüzde, bilgi ve olguların ezberletilip öğrenilmesi ve öğretilmesi eski önemini kaybetmiştir. Ayrıca olgular ve bilgiler sürekli olarak değişebilmektedir. Barth ve Demirtaş, çocuğun okul yaşantısının ezbercilikle geçirilmesinin, zamanın boşa geçirilmesi olarak görmektedir

(Barth ve Demirtaş, 1997). Bu nedenle çağımızın eğitim sisteminde ezberci öğretim yoluyla bireyi sosyal yaşama hazırlamanın imkânsız olduğu görülmektedir. Çünkü sosyal yaşamda etkin ve üretken olabilmenin yolu, olay ve olguları ezberlemekten değil bilgiyi deneyimlere göre yorumlayıp yapılandırmaktan geçmektedir (Duman ve İkiel, s. 255). Sosyal bilimciler tarafından dile getirilen bu tür yaklaşımlar ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretim yönteminin yeniden düzenlenmesine zemin hazırlamıştır. Hazırlanan yeni programda yapılandırmacı yaklaşım anlayışı benimsenmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçları konusunda farklı görüşler ileri sürülmektedir (Bilgili, 2012; Akdağ, 2008; Ünal ve Ilgaz, 2005; Memişoğlu, 2012; Kılınç, 2013; Bahar, Özkaya ve Birol, 2011). Kısakürek ve Paykoç Sosyal Bilgiler Öğretiminin amaçlarını dört başlık altında toplamışlardır.

1.Düşünme Yeteneğini Geliştirme:

Etkili düşünme, hayatta başarı olmanın temelini oluşturur. Sosyal Bilgiler öğrencilere problem çözme, tenkitçi ve üretici düşünme beceresi kazanmalarını sağlayarak, onların düşünme yeteneğinin geliştirmesinde doğrudan pek çok katkılarda bulunur. Dersler işlenirken çocuğa, problemi ve olayı tanımlama, sorular tespit etme, bilgileri toplama, çözümlenme ve değerlendirme, sonuçları tespit etme, kontrol etme, bilgilerle temel sorular arasında bağlantı kurma, bazı anahtar kavramlar ve düşünceler kazandırma, temel kavramları geliştirme, genellemeler yapma, olayların incelenmesinde tarafsız olma, farklı görüşleri değerlendirme vb. gibi beceriler kazandırmaktadır.

2.Ekonomik Yeterlilik:

Çocuklara ekonomik bir bakış açısı kazandırmak Sosyal Bilgiler öğretiminin temel amaçlarından biridir. Öğrencilere sınırlı kaynakların akıllıca kullanılmasına ilişkin kavram, beceri ve tutumları geliştirecek yaşantılara imkân vererek, akıllı harcama yapma ve israftan kaçınma alışkanlığı kazandırır. Bunun yanında toplumun ekonomik işleyişi ile ülke kaynaklarını, bunların önemini ve korunmasını temel

seviyede bilme, çevreyi koruma, iş ve meslek tanıma ve bu konuda tercihler yapma, ihtiyaçlarını iyi sıralama gibi özellikler kazandırır.

3.Vatandaşlık Sorumluluğu:

Sosyal Bilgiler dersinde çocuklara okulda, ailede ve toplumda sorumluluk alması ve bunları yerine getirmesi istenir. Ayrıca devlet kurumlarının işleyişi, hükümetin görevi, anayasa ve kânunların ehemmiyeti, toplumun önem verdiği değerler ölçüsünde davranış biçimleri, hak ve hürriyetlerinin koruma şuuruna varması gibi konular üzerinde durularak vatandaşlıkla ilgili etkinliklere katılma imkânı sağlanır Böylece çocuklara, temel vatandaşlık hak ve sorumlulukları kavratılmasına çalışılır.

4.İnsan İlişkilerin Geliştirilmesi:

Sosyal Bilgiler dersinde insan ilişkilerinin geliştirilmesi, ders içi ve ders dışı çalışmalarla desteklenir. Arkadaşlık ilişkileri, komşuluk ilişkileri, aile ilişkileri, toplum ilişkileri ve diğer ülkelerin insanları ile olan ilişkileri öğretilir. Millî kültür unsurlarını tanımanın yanında, başka milletlerin ihtiyaç, problem ve yaşayış tarzını da tanıtır (Kısakürek ve Paykoç, 1987).

Netice olarak Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına genel olarak bakıldığında temel hususun, çocukları etkin birer vatandaş olarak yetiştirmek ve hayata hazırlamak olduğu görülür. Bu yüzden öğrencilere saygı, hoşgörü, takdir etme, birlikte çalışma, sorumluluk alma, sosyal problemleri çözme, yardımlaşma, fedakârlık, karar verme, özgüven, kendini ifade etme, farklılıklara saygı vb. sosyal kavram ve becerilerin kazandırılmasına özen gösterilmelidir (Köken, b.t).

2.2. Sosyal Bilgiler Programında Öngörülen Beceriler

Sosyal Bilgiler dersinin çok disiplinli bir yapıda olması, bu derste işlenecek olan konu ağının genişlemesine ve kazandırılacak bilgilerin artmasına sebep olmuştur (Kurnnaz ve Sünbül, 230). Kazandırılacak bilginin fazlalığı, Sosyal Bilgiler dersinde hedeflenen beceri, değer ve kavramların sayısını da arttırmaktadır.

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, eğitim sürecinde öğrencilere kazandırması hedeflenen 9'u genel, 6'sı özel olmak üzere toplam 15 beceri vardır (MEB, 2006). Bu beceriler şunlardır;

1. Eleştirel Düşünme Becerisi
2. Yaratıcı Düşünme Becerisi
3. İletişim Becerisi
4. Araştırma Becerisi
5. Problem Çözme Becerisi
6. Karar Verme Becerisi
7. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
8. Girişimcilik Becerisi
9. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi
10. Gözlem Becerisi
11. Mekânı Algılama Becerisi
12. Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi
13. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi
14. Sosyal Katılım Becerisi
15. Empati Becerisi

Okuduğunu anlama sürecinde bireyin anlamı bulabilmesi, anlam üzerinde düşünebilmesi, nedenleri araştırabilmesi, sonuçlar çıkarabilmesi ve değerlendirmede bulunabilmesi beklenmektedir. Çünkü anlama; inceleme, seçim yapma, karara

varma, çevirme, yorumlama, analiz, sentez yapma ve değerlendirme gibi beyin faaliyetlerini kapsayan bir süreçtir (Balcı, 2009a, s. 12).

Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılmak istenen eleştirel düşünme becerisi neticesinde öğrencilerin bir kanıtı kullanma ya da referansa dayanma, sebep-sonuç ilişkisini belirleme, çıkarımda bulunma ve farklı bakış açılarını açıklamaları hedeflenmektedir. Ayrıca kazandırılmak istenen yaratıcı düşünce becerisinde öğrencilerin analiz, sentez ve değerlendirme yapabilmeleri, kendilerince imgeler oluşturabilmeleri ve sıra dışı bağlantıların bir biri ile olan ilişkilerini kurabilmeleri, iletişim becerisinde ise; sözlü veya yazılı olarak kendini ifade edebilmesi, açık fikirli olabilmesi ve fikirlerini özgürce tartışabilmesi beklenmektedir (MEB, 2006). Kazandırılmak istenen bu beceriler okuma sürecini başarı ile gerçekleştirebilmekle mümkündür.

Araştırma yapabilme becerisi 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrencilere kazandırılmak istenen becerilerden birisidir. Araştırma; bir konuyu derinlemesine inceleme, tetkik etme, farklı yönleriyle tanımlama olarak ifade edilebilir. Her türlü öğrenme ve gelişmenin özü (Arslan ve Tertemiz, 2004); merak duygusu ve öğrenme arzusuyla tespit edilen problemin çözüm yollarına ilişkin bilgilerin toplanma, incelenme, değerlendirilme, yorumlanma ve bulguların ortaya konulma süreci (MEB, 2006); sistemli bilgiye ulaşma süreci (İpek, Tekbıyık ve Ursavaş, 2010); araştırma, öğrenme, bilinmeyene ulaşma, özetle bir aydınlanma süreci (Çalışkan, 2008) olarak da tanımlanmaktadır.

2005 Sosyal Bilgiler Programında kazandırılması hedeflenen beceriler arasında yer alan araştırma becerileri iki ana başlık altında ele alınmıştır;

a) Okuduğunu Anlama

- ✓ Ana fikri çıkarmak için okuma
- ✓ Ana fikri bulmak için bölüm ve konu başlıklarını kullanma
- ✓ Çalışılan konu ile ilgili paragrafları seçme

- ✓ Okuduğunu yorumlama
- ✓ Kelime anlamına ulaşmak için uygun kaynakları kullanma
- ✓ Artan sosyal bilimler kavramlarını tanıma ve anlama
- ✓ Olgu ve fikirleri ayırma, propagandayı tanıma
- ✓ Yazarın yargısını tanıma
- ✓ Metni anlamaya yardımcı olan resimlerdeki ipuçlarını ve açıklamaları kullanma.
- ✓ Değişik amaçlar için okuma (eleştirel, analitik, soru cevaplamak için, fikir oluşturmak için...)
- ✓ Değişik şekillerde basılmış materyalleri okuma (kitap, gazete, dergi...)
- ✓ Anlamı zenginleştirmek için edebi metinleri inceleme (tarihi roman, hikâye...)

b) Bilgiyi Bulma, Kullanılabilir Biçimde Planlama ve Yazma

- ✓ Kütüphane kullanma (Bilgisayarda katalog tarama, kitap fiş kataloğu kullanma)
- ✓ Özel referans kaynaklarına ulaşma (almanak, ansiklopedi, sözlük, il yıllıkları, mikrofişler, dergiler)
- ✓ Basılı ve görsel kaynaklardaki bilgilere ulaşma
- ✓ Bilgi kaynaklarını değerlendirme (basılı, görsel, elektronik..)
- ✓ Uygun bilgi kaynağı kullanma
- ✓ Bilgiyi kullanılabilir biçimlerde planlama ve yazma (Konunun ana fikrini çıkarma, özet hazırlama, not alma, bilgiyi kaydetme, bilgi için dinleme, yönergeyi kullanma, rapor yazma) (MEB, 2006).

Sonuç olarak Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması hedeflenen bu becerilerin temelinde, okuma becerisi yatmaktadır. Okuma becerisi bireylerin

anlama, yorumlama, çıkarımda bulunma, fikir üretme, analiz yapabilme ve bilgiyi kullanma yeterliliklerini kazanmasına yardımcı olur. Okuma becerisinin gelişiminde, okuma alışkanlığı önemli bir yere sahiptir. Okuma alışkanlığı kazanabilmek için serbest zaman okumalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olmak isteyen öğrencilerin, serbest zaman okuma alışkanlığına sahip olması gerekmektedir.

2.3. Okuma

Yazıların ve sembollerin anlamlı tümceler halinde seslendirilmesi olarak ifade edebileceğimiz okuma kavramı açıklanırken, genel olarak üç boyut üzerinde durulmaktadır. İlk *okuryazarlık* adı ile bilinen, bireyin kâğıt üzerindeki işaretleri birleştirerek sesler, sözcükler, anlamlar çıkarabilme, kendi demek istediklerini de o işaretler aracılığı ile kâğıda dökebilme becerisidir. İkincisi ise temel okuma becerisinin sürekli hale dönüştürülmesi yani *işlevsel okuryazarlık* boyutudur. Okumanın üçüncü ve son boyutu ise *eleştirel okuma* olarak adlandırılmaktadır (Sever, 2003).

Uzmanları okuma kavramını çeşitli şekillerde tanımlamışlardır. Duyu organlarının çeşitli hareketlerinden ve zihnin, anlamı kavrama çabasından meydana gelen karmaşık bir faaliyet (Aytaş, 2005); edinilmiş bilgilerin aktif hale getirilerek, okuyucu-yazar arasındaki iletişime dayanan, belirli bir amaç ve yöneme dayanan, yeterli bir okuma ortamında gerçekleştirilen anlam kurma süreci (Akyol, 2005); dil kurallarına uyularak oluşturulmuş yazılı iletileri duyu organları yoluyla algılayıp kavrama, anlamlandırma, yorumlama, düşünce yürütme ve yargıya varma evrelerinden oluşan bir süreç, duyu organlarının ortaklaşa yaptığı bir etkinlik (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008); görme, algılama, dikkat, hatırlama, anlamlandırma, yorumlama, sentez ve çözümlenme gibi farklı zihinsel işlemlerin bir arada gerçekleştiği, insanın kendisini, çevresini ve dünyayı tanımak için bilgi ve kültür kazanmasında ve eleştirel bilince ulaşmasında rol oynayan çok önemli bir eğitim aracı ve dil becerisi (Coşkun, 2002); psikolojik alt yapının harekete geçirilmesi ve okuyucunun amaçlarının bütünleştirilmesiyle oluşan, karmaşık bir hiyerarşinin

birbirine geçişi ve simgesel anlamlandırma becerisi (Kimmel, 1983); şekiller yoluyla taş, papirüs, kâğıt ve ekran üzerindeki sesletmek ve bu şekillerden anlam çıkarmaktır (Kuş ve Türkyılmaz, s. 14).

Manguel ise okumanın tarifini şu şekilde yapmaktadır: Bir sayfanın üzerindeki yazılı karakterleri okumak, okuma eyleminin girdiği kılıklardan yalnızca biridir. Ormanda hayvan izlerini okuyan zoolog, örölmekte olan halının karmaşık desenini okuyan dokumacı, sayfanın üzerinde birleştirilmiş birden çok nota dizinini okuyan sanatçı... Esasen bunların hepsi işaretleri çözme ve anlaşılır kılma eylemini gerçekleştirmektedir (Manguel, ev; Elioğlu, 2007).

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğünde okuma; çeşitli özellikleriyle ele alınmıştır. Bunlar sırasıyla şöyledir:

- 1- Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak ve aynı zamanda seslere çevirmek.
- 2- Yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmek.
- 3- Bir konuyu öğrenmek için okulda bir öğretmenin yanında veya yazılı şeyler üzerinde çalışmak, öğrenim görnek.
- 4- şarkı, türkü, şiir... vb.ni sesli olarak veya ezgi ile söylemek.
- 5- Bir şeyin anlamını çözmek, şifre okumak.
- 6- Hastalığı iyi edeceğini ileri sürerek okuyup üflemek, üfürükölük etmek.
- 7- Bazı belirtilerle bir anlamı gizli bir duyguyu anlamak, kavramak.
- 8- Sövmek, küfretmek (argo)
- 9- Bir yere çağırmak, davet etmek, okuntu göndermek.
- 10- Okuyup üflemek, dini inanca göre bir duayı okuduktan sonra, üfleyerek ruhlara yollamak (Akalın, 2005).

Okuma, bunların dışında felsefi tanımlamalara da konu olmuştur. Bireyin yenilenmesi, sınırlarını zorlaması, evrenselliğe ulaşması için ortaya koymuş olduğu basit ama ulvi bir mücadele (Ungan, s. 219), fiziksel, zihinsel, sosyolojik yönleriyle, dilsel olarak kodlanmış bir üretimin, yani metnin, eleştirel bir yaklaşımla yorumlanması, anlamlandırılması, içselleştirilmesi işlemi (Yalınkılıç, 2007) bireyin düşünmesini ve zihin egzersizi yapmasını sağlayan bir araç (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008) .

Sosyolojik açıdan ise okuma;

- ✓ Sağlıklı bir geçişle gerçekleştirilmiş yazılı kültürün ürünü ve sonucudur.
- ✓ Sanayileşmiş toplumun eylemidir.
- ✓ Kentleşme sürecini tamamlamış toplumların eylemidir (Yılmaz, 1995a).

Yakın dönem düşünce ve edebiyat dünyasının önemli isimlerinden olan Cemil Meriç'e göre okuma; İki ruh arasında âşıkane bir mülakattır. Düşünürümüz kitabı, meçhule açılan bir kapı şeklinde tanımlamaktadır (Ergül ve Yıldız, 2005).

Reşat Nuri Güntekin okuma alışkanlığının çocuklukta oluşması gerektiğini vurgulayarak şöyle demiştir: Niye okumuyorlar demek, niye piyano çalmıyorlar demek gibi bir şeydir. Kafayı kitap okumaya alıştırmak, parmakları piyano çalmaya alıştırmaktan kolay değildir. Ona göre yetişmiş olmak gereklidir. Okumak, bir kitaptan alınan elemanlarla kendine manevi bir dünya yapmak, onun içinde tek başına yaşayabilmek demektir. Bu, ta çocukken başlamış bir uzun tedbirler ve egzersizler neticesidir (İnan, s. 159).

2.4. Okuma İlgisi ve Tutumu

XXI. yüzyılda artık okuma-yazma bilmeyen değil, öğrenmeyi öğrenememiş bireylerden söz edilmektedir. Öğrenmeyi öğrenme ise sürekli eğitim ve yaşam boyu öğrenmeyi gerekli hale getirmektedir. Yaşam boyu öğrenmede bilgi edinmenin en etkili yollarından biri, okumadır. Okumanın bireyin hayatında varlığını

sürdürebilmesi için alışkanlığa dönüşmesi gerekir (Suna, s. 33). Okumanın alışkanlığı dönüşmesi ise okumaya karşı olan ilgi ile gerçekleşmektedir.

O halde ilgi nedir? İlgi; belirli bir olay veya etkinliğe yakınlık duyma, ondan hoşlanma ve ona öncelik tanıma (TDK, 2005); dikkati üzerinde toplayan bir kavram ya da düşünceyi kapsayan ve anlaksal ile duygusal bilinçliliğin bileşimi olan bir öznel-nesnel tutum (Öncül, 2000); bireylerin, zorlama olmaksızın yapmaktan hoşlandıkları etkinlik veya etkinlik alanları (Erkuş, 2006) şeklinde tanımlanmaktadır.

İlgi ile okuma başarısı arasında güçlü bir ilişki vardır (Dökmen, 1994). ABD’de 9, 13 ve 17 yaşlarındaki öğrenciler üzerinde yapılan ulusal bir çalışmaya göre, okumaya ilgi duyan öğrencilerin daha yüksek okuma başarısı elde ettikleri görülmüştür. Aynı çalışmada düşük gelirli ve düşük eğitilmiş ailelerden gelen ve okumaya ilgi duyan çocuklar, yüksek gelir ve eğitim düzeyine sahip okumaya ilgi duymayan öğrencilerden daha yüksek düzeyde okuma başarısı elde etmişlerdir (Guthrie, 2001; Campbell, Voelkl ve Donahue, 2000; Akt; Suna, s. 31).

Okuma ilgisi öğrencilerde yaş, cinsiyet, zekâ düzeyi, okuma başarısı, alınan eğitim sürecine (Göğüş, 1978) ve farklı içeriklere göre değişebilmektedir. Bu durum, okuma ürününün özelliğinden kaynaklanmaktadır. Okuma ürününün özelliğine göre dört tip okuyucu vardır. Bunlar;

1-Romantik Tip: Büyüleyici ve etkileyici kitapları tercih eder. Bu tip okuyucular çoğunlukla 9-11 yaş çocuklardan oluşmaktadır.

2-Gerçekçi Tip: Fantastik diye nitelendirilen kitapları reddetmesiyle tanınan gerçekçi tip okuyucu daha çok şehir ve köy hayatlarını ele alan, gerçek yaşamda karşılığını bulduğu eserleri okur. Peri masalları ve hayali macera romanları bu tip okuyucular tarafından sevilmezler.

3-Entelektüel Tip: Bilgilendirici kitaplara ilgi duyar. Olayların nedenlerini araştırır ve her şeyin açıklanması olmasını ister. Kurgusal olmayan eserleri seçer ve erken öğrenme isteğine sahiptir.

4-Estetik Tip: Kitaplarda, satır aralarında hep bir tını arar. Kelimelerin ses birleşiminden, ritimlerinden, kafiyelerinden, özellikle de şiirlerden hoşlanır. Okuduğu kitaplardaki beğendiği bölümlerini ayırt eder, sık sık yeniden okur. Hemen her yaş grubunda bu tip okuyucu bulunmaktadır (Bamberger, Çev.; Çapar, 1990).

Okuma alışkanlığının oluşması için bireyde okumaya karşı ilginin üst düzeyde olması gerekir. Okumaya karşı ilginin oluşmasında çeşitli faktörler etkilidir. Bu faktörlerden bazıları şunlardır:

- ✓ Düzenli olarak ya da alışkanlığın zoruyla,
- ✓ Güncel olayları anlamak,
- ✓ Bireysel anlık doyumunu sağlamak,
- ✓ Genellikle zaman doldurmak,
- ✓ Günlük yaşamın pratik gereksinimlerini karşılamak,
- ✓ Profesyonel veya mesleki ilgileri sürdürmek ve ilerlemek,
- ✓ Daha çok hobi türünden uğraşlar,
- ✓ Gereksinim ve istekleri karşılamak,
- ✓ Kendini geliştirmek ve ilerletmek,
- ✓ Entelektüel gereksinimlerde doyuma ulaşmak,
- ✓ Bireysel-sosyal istekleri karşılamak (Kayalan, 1992).

Okuma ilgisinin oluşumunda, rol model olacak anne ve baba etkisi büyüktür. Çocuğun kitabı elinde tutabileceği yaştan itibaren bu olanağı sağlayan ve onun yanında kitap okuyarak olumlu model oluşturan anne ve baba, okuma ilgisinin gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunur. Tam tersine kitap edinme olanağından yoksun çocuk, bu konuda şanssız olup, okuma alışkanlığının gelişmesi de aile dışı

imkânlarla ve kendi yeteneğine bağlıdır (Yavuzer, 2000). Ayrıca okumaya karşı ilgi duyma konusunda sosyal motivasyon da önemlidir. Sosyal motivasyon, çocukların iletişim içinde oldukları bireylerle ilgilidir. Akranlarıyla kitaplarını paylaşan, çevresindeki bireylerle okuduğu gereçler hakkında konuşabilen çocuklar, muhtemelen okumaya karşı daha fazla ilgi duyacaklardır. Böylelikle sosyal motivasyon, okuma miktarındaki artışı ve daha yüksek okuma başarılarını elde etmeyi sağlayacaktır (Wentzel ve Allan, 1998).

Uzmanlar çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında okul eğitiminin önemi üzerinde hassasiyetle durmaktadır. Bu dönemde çocuğun okuma ilgisinin oluşmasında en büyük etken, çocuk kitaplarıdır. Çocuklarda okuma ilgisi oluşturulması için, küçük yaşlardan itibaren, çocukların kitapla tanıştırılması gerekmektedir (Ural, 1989). Bu nedenle çocukların okuyucu tiplerinin belirlenmesi ve bu özelliklere uygun kitapların seçilmesi, çocukların okumaya karşı ilgi duymalarına ve okuma alışkanlığı edinmelerine yardımcı olabilir (Suna, s. 32). Okuma alışkanlığını geliştirme sürecinde, okumaya ve kitaba değer vermenin davranış olarak kazanılması gerekir. Bu dönemde öne çıkan bazı davranışlar şu başlıklarda özetlenebilir:

- ✓ Uygun zamanlarda kitapçıları gezme, yeni yayınları takip etme.
- ✓ Kitapları tarayarak konuları hakkında haberdar olma.
- ✓ Yeni yayınlanan kitaplar hakkında öğrenilenleri başkalarıyla paylaşma.
- ✓ Kitap ve okumayla ilgili değerlendirmeler yapma, bunu çevresiyle paylaşma.
- ✓ Kitap satın alma ve kitaplığını zenginleştirme.
- ✓ Okumaya karşı olumsuz tutum ve yargılarla mücadele etme (Güleryüz, 2002).

Bu ve benzeri davranışlar, bireyin yoğunlaşan okuma ilgilerinin yansımalarıdır. Eğitim sürecindeki öğrencilerin okumaya yönelik ilgi eksiklikleri,

davranışların gözlenmesiyle tespit edilebilir ve buna göre gerekli çalışmalar yapılabilir (Balcı, 2009a).

2.5. Okuma Alışkanlığı

Bir şeye alışmış olma durumu (TDK, s. 74) olarak ifade edilen alışkanlık, okuma sürecinde önemli bir yere sahiptir. Okuma alışkanlığı, diğer ifade ile okumaya karşı alışmışlık, bireyde hayat boyu devam eden okuma süreci olarak tanımlanabilir. Bu alışmışlığa/alışkanlığa sahip olan birey, zamanın ve mekânın şartları ölçüsünde okuma eylemini iradi ve sürekli olarak gerçekleştirir.

Okuma alışkanlığı ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Bireyin bir ihtiyaç olarak gördüğü okuma eylemini hayat boyu sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesi (Yılmaz, 1992); bireyin okumayı bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılaması sonucu okuma eylemini yaşam boyu sürekli ve düzenli bir biçimde, eleştirici bir nitelikte gerçekleştirmesi (Doğanay, 2001); kazanılmış temel okuma yazma becerisinin isteyerek, belli bir amaca yönelik olarak ve anlayarak okuma eylemine dönüştürülmesi ve bu eylemin iç ve dış faktörlerin etkisiyle geliştirilerek ömür boyu devam etmesi (İnan, s. 6); bireylerin yaşamları boyunca kazandıkları bilgi, beceri, anlayışları güçlendirip artıran ve aynı zamanda bu değerlerin bireysel ve toplumsal yaşama aktarılmasına imkân sağlayan beceri (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008); kişilerin hayatını eğlenceli bir hale getirmek için yapmış olduğu düzenli ve sürekli okuma süreci (Odabaş, 2005) bu tanımlardan bazılarıdır.

Okuma alışkanlığını tanımlamada çeşitli ölçütler kullanılmakta ve referans olarak gösterilmektedir. Dökmen, okuma alışkanlığını tanımlamada kullanılacak ölçütleri şu şekilde sınıflandırmaktadır:

- ✓ Okuyucunun ne tür yayınlar okuduğu,
- ✓ Ne sıklıkla okuduğu, hangi türleri ne oranda okuduğu,
- ✓ Bir seferde aralıksız ne kadar okuyabildiği,

- ✓ Yılın, haftanın ya da günün hangi zamanlarında okumayı tercih ettiği, ne zamanlar neleri okumaktan hoşlandığı,
- ✓ Okuduğu kitapları hangi yolla elde ettiği; satın almak, ödünç almak veya kütüphanede okumak yollarından hangisini/hangilerini tercih ettiği,
- ✓ Okuma sırasında hangi stratejileri izlediği; belli okuma tekniklerini kullanıp kullanmadığı (Dökmen, 1994).

Bir kişiyi “*okuma alışkanı*” olarak tanımlayabilmemiz için ne kadar kitabı ne kadar süre içerisinde okuması gerekmektedir? Bu konuda Amerikan Kütüphane Derneği’nin (ALA) ortaya koyduğu standartlar şöyledir;

- ✓ Yılda okuduğu kitap sayısı 5’i geçmeyen kişiler, az okuyan okur tipi,
- ✓ Yılda okuduğu toplam kitap sayısı 6 ile 20 arasında olanlar, orta düzeyde okuyan okur tipi,
- ✓ Yılda okuduğu toplam kitap sayısı 20’yi aşan kişiler ise çok okuyan okur tipi olarak nitelendirilmektedir (Sağlamtuñ, 1990).

Bu konu çerçevesinde üzerinde durulan bir diğerk kavram ise *etkin okurdur*. Etkin okur; okuduğunu anlama becerisi kazanmış, metnin yapısına uygun yöntemlerle okuyabilen, eleştirel bir bakış açısına sahip okurdur. “*Okuduğunu anlama eğitimi*” sonunda, öğrenciler etkin bir okur olarak bazı davranışları ve becerileri kazanmış olmaları beklenir (Balcı, 2009a, s. 17). Özdemir etkin okurun özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

- ✓ Metnin düşünce ve duygu yapısını oluşturan unsurları belirleyerek yazarın amacını,
- ✓ Okunan metnin türünü,
- ✓ Metnin dil ve anlatımından yazarın konuya bakış açısını,

- ✓ Metin yapısında anlamayı destekleyen anahtar kavramları, cümleleri ve paragrafları belirleyerek bunların birbiri ile olan ilişkisini,
- ✓ Metnin duygusal ve düşünsel planını,
- ✓ Metin içindeki kelimelerin anlam içinde farklı kullanım şekillerini,
- ✓ Yazarın kullandığı anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyebilir (Özdemir, 1998).

İnan'ın aktardığına göre Bacon, okuma ve okuma alışkanlığı hususunda şu şekilde düşünmektedir: Okumak insanı olgunlaştırır, konuşmak ustalaştırır, yazmak ise daha somut bir bilgi sağlar. Dolayısıyla az yazanın iyi bir belleği, az konuşanın keskin zekâsı, az okuyanın da bilmediğini bilir gibi görünebilmek için kurnaz olması gerekir (İnan, s. 1). Okuma, kişinin yeni bilgiler öğrenmesine, farklı kavram ve kelimeleri tanmasına, öğrendiği yeni bilgilerle ilgili araştırma yapma isteği doğurmasına katkı sağlamaktadır. Bunlardan farklı olarak okumanın faydaları ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür (Odabaş, Odabaş ve Polat, s. 435; Bınarbaşı, s. 12). Kantemir'e göre okumanın faydaları şu üç başlık altında toplanmaktadır.

1. Okuma, zamanla kişiye yazma alışkanlığı kazandırır;

Kişi, okuduğunu fark etmeden taklit ederek, daha iyi yazmayı öğrenmiş olur. Zamanla sözcüklerin doğru biçimde kullanılma yolları, imla kuralları, noktalama, kelime ve cümle yapısı hakkında bilgi edinir. Ancak, yazma yeteneğinin tam gelişebilmesi için, uygulamalar yapılması gerekir.

2. Okuma, kişinin sözcük (kavram) haznesini geliştirir;

Sözcük (kavram) haznesi, düşüncelerin tam olarak anlatımında kullanılan yeni sözcüklerin (kavramların) okunmasıyla zenginleşir. Birçok yeni sözcüğün (kavramın) anlamını, ya da bilinen sözcüklerin (kavramların) özel anlamlarını öğrenmek; okumakla, sözlükleri (kavramları), imla kılavuzlarını ve ansiklopedileri her an başvurulmak üzere, el altında bulundurmakla gerçekleştirilir.

3. Okuma, kişide zihinsel bir gelişme sağlar;

Okuma yoluyla kişi, bilgilerine yenilerini katarak, zihinsel bir gelişme kazanır. Zihinsel bir gelişme ve kıvraklık; yaşam süresince karşılaşılabilecek olayların, sorunların çözümü için gereklidir (Kantemir, 1995, Akt. Kaynar, s. 5). Okuma alışkanlığının yaş gruplarına göre kazandırdığı bilgi ve beceriler bir birinden farklıdır. Farklı yaş gruplarında etkisi değişebilen okuma alışkanlığının çocuklar için pek çok bireysel yararları vardır. Bunlar;

- ✓ Zihinsel gelişimine doğrudan katkıda bulunur,
- ✓ Anadilini doğru ve yeterli bir biçimde kullanmasını sağlar,
- ✓ Kelime dağarcığının zenginleşmesine doğrudan yardım eder,
- ✓ Sağlıklı ve güçlü bir kişilik geliştirmesine katkıda bulunur,
- ✓ İletişim becerisinin güçlenmesine yardımcı olur,
- ✓ Eğitim ve öğretim başarısını artırır (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007).

Koç ve Müftüoğlu, “*çeşitli bileşenlerden meydana gelen, karmaşık bir zihinsel süreç*” olan okumanın (Geçgel ve Burgul, 2009) faydalarını şu şekilde açıklamışlardır;

- ✓ Kişinin düşünüş, davranış ve başkalarıyla ilişkilerini yönlendirir.
- ✓ Kişinin iç dünyasını zenginleştirir.
- ✓ Kişinin görüş açısını genişletir.
- ✓ Kişinin çevresine önyargısız, yansız ve hoşgörülü bakmasını sağlar.
- ✓ Kişinin beğeni düzeyini yükseltir.
- ✓ Kişiye düşünme ve yaratma özgürlüğü ile değerlendirme alışkanlığı kazandırır (Koç ve Müftüoğlu, 2010).

2.5.1. Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Ebeveynlerin Rolü

Ebeveynler, eğitim durumları ve ders dışı kitap alıp almama gibi öğrencinin kitap okuma alışkanlığına etki edecek faaliyetlerin yanında, çocuklarını okumaya yöneltmek için belli bir takım davranışlar göstermelidirler. Bu davranışlar şunlardır:

1. Ebeveynler çocuklarına roman, fıkra ve hikâyeler anlatmalı ve onlarla birlikte okumalı,
2. Ebeveynler çocuklar için gelişim aşamaları, yaş, istek ve ihtiyaçlarına uygun kütüphane kurmalı,
3. Ebeveynler çocuklarına, harçlıklarından kitap almaları konusunda bilinçlendirmeli,
4. Ebeveynler, çocuklarının okudukları kitapları arada sırada okumalı, çocukları okumaya teşvik eder. Ayrıca çocukla kitap üzerinde tartışma ortamları yaratılarak çocuğun hem okumasını, hem konuşmasını, hem de tartışarak düşüncelerini anlatıp savunabilmesini sağlamalı,
5. Ebeveynler, ailenin hep birlikte olduğu zaman dilimlerinde ailecek kitap okumalı, beğenilen bölümler aile fertleri arasında paylaşılmalı, (Bamberger, Akt: Keleş, s. 32).
6. Ebeveynler çocuklarına kitaplardaki bilgilerin uygulanabilir ve kullanabilir olduğunu, kitapların kişilerin hayatlarını aydınlattığını ve güzelleştirdiğini anlamalarına yardımcı olmalı (Bamberger, Akt; Bınarbaşı, 2006).
7. Çocuklarının kitap okumalarına ve kütüphaneye gitmelerine ebeveynler mutlaka olumlu tepki vermeli, bu konuda onları desteklemeli, övmeli ve gerekirse çeşitli biçimlerde ödüllendirmeli (Yılmaz, 2004).
8. Kitap okumak çocuğun zoruna gidiyorsa dergilerle okuma alışkanlığı kazandırılabilir. Dergilerdeki fotoğraflar ve yazılar çocukların ilgisini çekebilir. Kitap fuarları da çocukların kitaba ilgisini artırır, onları heyecanlandırır. Ebeveynler çocuklarıyla beraber kitap fuarlarını gezmeli (Yılmaz, 2004).

9. Okumaktan sıkılmamak için hızlı okuma kurslarına gidilmeli (Yılmaz, 2004).

2.5.2. Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Kütüphanelerin Rolü

Din, dil, ırk, milliyet, yaş, eğitim, kültür, sosyoekonomik düzey ve politik görüş farkı gözetmeden, her tür kütüphane materyali ve çeşitli iletişim yolları aracılığıyla kültür ürünlerini ve bilgiyi insanlığın hizmetine ücretsiz sunarak, onlara ömür boyu eğitim ve boş zamanları değerlendirme olanağını veren, toplumla bütünleşip, sağlıklı kamuoyunun ulaşmasına olanak sağlayan, toplumun ekonomik, sosyal, eğitsel, kültürel ve teknik kalkınmasının gerçekleştirilmesini etkileyen demokratik kuruluşlar (Sağlamtunç, 1994, Akt; Atalay, Todorova ve Dursun, 2012) olan halk kütüphaneleri, eğitim-öğretim sürecinde öğrenciler için önemli bir kurumdur. Özellikle kendi ortamlarında okuma olanağı bulamayan ve çeşitli nedenlerle okuma kaynakları sağlayamayan bireyler için önem taşımaktadır (Kurulgan ve Çekerol, 2008).

Halk kütüphaneleri, toplumun; bilgi, eğitim, kültür ve boş zaman ihtiyaçlarını karşılama konusunda önemli kuruluşlardır. İnsanların bilgilerini artırarak kendini yetiştirmesi etkin eğitimi, etkin eğitimin düzenli okumayı, okumanın da bilgi kaynaklarını gerektirmesi kütüphanelerin eğitim açısından toplumsal katkısını ortaya koymaktadır (Şahin, 2007). Dinlenme, eğlenme, bilgi ve becerilerini geliştirme gibi boş zamanlarda gerçekleştirilen etkinliklerin, bireylerin kültürel gelişiminde yeri büyüktür. Halk kütüphaneleri sağladıkları materyaller, ortaya koydukları imkânlar ve yaptıkları maddi-manevi etkinliklerle toplumsal ihtiyaçları karşılamaktadırlar (Yılmaz, 1995b).

Okuma alışkanlığını etkileyecek etmenlerin hangi düzeyde katkı sağladığı önemlidir. Ne yazık ki, öğrencilerin kitaplara ulaşmasında büyük katkısı olan kütüphanelerin; öğrencileri okumaya teşvik etme düzeylerinin düşük olduğu (Balci, 2009a, s. 407) ve öğrencilerin kitap ihtiyacını temin etmelerine katkılarının az olduğu (Topçu, 2007) görülmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalarda öğrencilerin kütüphanelerde başvurabilecekleri kaynakların yetersiz olduğu için kütüphaneleri tercih etmediğini ortaya koymuştur (Şahin, İşcan ve Maden, 2009).

Öğrencilerin kitaba ve dolaylı olarak bilgiye ulaşmalarında kütüphanelerin daha aktif kullanılabilmesi için, aşağıdaki iyileştirmelerin yapılmasına ihtiyaç vardır.

- 1- Kütüphanelerde temel kaynakların ve eğitim içerikli kitapların sayısı çoğaltılmalı,
- 2- Kütüphane hizmet verdiği toplumun ve özel olarak gençlerin ilgi ve beğenileri doğrultusunda, çeşitli tür, düzey, biçim, içerik ve nitelikteki materyallerden oluşturacağı derme ile birçok gencin okumama nedeni olan uygun materyal bulamama sorununa çözümler getirmeli (Bınarbaşı, s. 52),
- 3- Kütüphanelerde genç neslin ilgi ve ihtiyaçlarını anlayabilen, isteklerine çözümler getirebilecek personel ve görevlileri hizmet vermeli,
- 4- Kütüphane, kitap okuma-tartışma saatleri, yazarlarla söyleşiler, paneller, konferanslar, kitap dergileri vb., etkinlikler düzenleyerek irdeleyici okuyucu oluşturmaya çalışmalı,
- 5- Kütüphane, bina ve iç donanım bakımından (fiziksel koşullar yönünden) standartlara uygun, çekici ve estetik olmalıdır (Gönen ve Devrimci, 1993).
- 6- Bu çağ; teknolojisiyle, endüstrisiyle, gereksinimleriyle bilgiye dayalı olarak sürekli gelişim içerisindedir. Kütüphaneler ve kütüphaneciler de bu sürekli değişimin yaşandığı toplum yapısı içerisinde yaşanan köklü ve hızlı değişime ayak uydurarak etkinliklerini sürdürmelidirler (Rukancı ve Anameriç, bt.).

2.5.3. Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Öğretmenlerin Rolü

Okudukları kitapları kendileri seçen, okurken keyif alan öğrencilerin uygun zaman ve ortamlarda okumak için motive olabildikleri ve bu okuma alışkanlıklarını daha sonraki yıllarda da başarıyla sürdürebildikleri bilinmektedir (Çetin ve Karaata, 2010). Okul öğrencinin ev ve oyun parkından daha fazla zaman ayırdığı bir ortamdır. Evde kitap okuma ortamına sahip olmayan öğrenciler, okumayı yalnızca okulda gerçekleştirebilirler. Okuma alışkanlığı temelde örgün eğitim sistemi içinde kazanılan bir beceridir. Eğer çocuklar okul çağında iken bu beceriyi edinmemişlerse, yetişkinlik döneminde kazanmaları oldukça güçtür. Bu nedenle eğitim sistemi, öğrencilere doğru, hızlı okuma, okuduğunu anlama gibi becerileri kazandırırken, aynı zamanda onları ders dışı kaynaklara da yönlendirmelidir (Bircan ve Tekin, 1989). Okuma alışkanlığının okulda gerçekleşebilmesi ise, öğretmenlerin her gün öğrencilerle kitap okumasıyla sağlanır. Yapılan araştırmalar öğrenciler okuma alışkanlığını kazanmalarında öğretmenlerini örnek aldıklarını göstermektedir (Gönen ve Devrimci, 1993).

Çocukların okuma alışkanlığını kazanması ve geliştirmesi konusunda öğretmenlerin üzerine düşen görevleri şu başlıklar altında özetlenebilir:

- 1.** Okunmasını gerekli gördüğü kitaplardan oluşan sınıf kitaplığının oluşturulmasını sağlamalı,
- 2.** Kitaplara öğrencilerin kolaylıkla ulaşabilmelerini sağlamalı,
- 3.** Sınıf içerisinde ara ara farklı okuma türleri içeren kitaplar okuyarak öğrencilerin ilgisini çekebilecek eserleri onlara tanıtmalı,
- 4.** Öğrencilere verilecek ödevlerde mutlaka bir okuma parçası olmalı,
- 5.** Sınıf ortamında öğrencileriyle okudukları kitaplarla ilgili konuşma ortamı oluşturmalı,

6. Okuma yarışmaları düzenleyerek çok okuyan öğrencileri kitapla ödüllendirmeli, (Kıbrıs, 2000; Akt: Balcı, 2009a, s. 54).
7. Kütüphanelere geziler düzenlenmeli, yazarların söyleşilerine öğrenciler götürülmeli,
8. Yeni çıkan kitapların sınıf içerisinde tanıtımı yapılmalı ve sınıf panolarında bu kitaplara ait resim, şekil ve afişlere yer verilmeli (Sünbül ve ark, s. 73).
9. Kitapların tanıtımlarını sağlayacak dergi ve gazetelerdeki ilginç yazılar sınıfta öğrencilerle paylaşılmalıdır (Sünbül ve ark, s. 73).

2.6. Okuma Türleri

Kitap okuma eylemi; bireyin amacına, içinde bulunduğu ruhsal, toplumsal olaylara, boş zaman etkinliklerine bağlı olarak değişik türlere ayrılmaktadır (Gürcan, 1999). Okuma türleri konusunda farklı yaklaşımlar ortaya atılmıştır (Özbay, 2009; Çelik, 2006; Akar, 2009; Aytaş, s. 4; Kaynar, s. 27). Öz (2001) kitap okuma türlerini beş grupta incelemiştir.

1. **Sesli Okuma:** Gözün algılayıp, zihnin kavradığı kelimelerin ve kelime öbeklerinin dil, diş ve dudak yardımıyla söylenmesidir.
2. **Sessiz Okuma:** Konuşma organlarının herhangi birini kullanmadan, yalnızca gözle yapılan okuma faaliyetidir.
3. **Anlamli Okuma:** Bir metni, vurgu ve tonlamalarına dikkat ederek zevkli bir şekilde okumaktır. Okuma esnasında, metnin neşeli, üzüntülü, hareketli yerleri tonla fark ettirilmelidir.
4. **Sürekli Okuma:** Bireylerin serbest okuma yöntemiyle, anlamli okumayı geliştirmek için bir kitabı okuyup bitirme zevki veren okumadır.
5. **Serbest Okuma:** Öğrencilerin boş zamanlarını doldurmak için yaptıkları okumalardır. Serbest okuma materyali çocukların ilgi duyduğu, çok çeşitli konular olabilir (Öz, 2001).

2.7. Sosyal Bilgilerde Okuma ve Okuma Becerisi

Kavram olarak farklı şekillerde ifade edilen okuma, süreç olarak da çeşitli bileşenlerden oluşmaktadır. Bu bileşenler duyuşsal, algısal, ardışık, deneysel, bilişsel, öğrenmeye dayalı, çağrışımaya dayalı ve duyuşsal bileşenler olarak sıralanmaktadır.

Duyuşsal bileşenler; yazılı sembollerini ve onları görmek ve seslerini duymak için, görsel ve işitsel yeterlikleri içerir. **Algısal bileşenler;** algısal yetenekleri kullanmayı içerir. Okunan bilgi önceki bilgilerle karşılaştırılarak değerlendirilir. **Sıralı bileşenler;** sağdan sola, yukarıdan aşağıya sıralanmış kelimelerin farkındalığını geliştirmeyi içerir. Ayrıca burada önemli olan öğrencinin dilbilgisi ve mantık kurallarının sıralı bir şekli izlediğini fark etmesidir. **Deneysel bileşenler;** okuma sürecinde hem doğrudan hem de dolaylı etkinlikler aracılığı ile gelişir. **Bilişsel bileşenler;** bilme, anlama, düşünme, uygulama, sentez, analiz gibi bilişsel yeterliklerden yararlanmayı içerir. **Öğrenme bileşenleri;** okuma ile öğrenme arasındaki ilişkiyi fark etmeyi içerir. Okuma, yaşamın her alanında öğrenme için anahtardır. Bu nedenle, okuma ile öğrenme arasında esaslı bir ilişki vardır. Öğrenciler önce konuşma dili ile düşünce ve nesnelere arasında ilişkiyi, daha sonra yazılı dil ile konuşma dili arasında ilişkiyi fark eder. Çağrışımlar öğrenciler için, önceki bilgi ve deneyimlerle aynı anlama gelmektedir. **Duyuşsal bileşenler;** bilişsel işlevlerin geliştirilmesi ve harekete geçirilmesi başarılı bir okuma için temel olmasına karşın, duyuşsal etmenler öğrencileri okumaya güdülemede daha etkili olabilir (Earl, Flippo ve Lindsey, 1989; Akt: Suna, s. 8).

Okuma bileşenlerinden; duyuşsal, algısal, sıralı, bilişsel ve öğrenme bileşenlerini kazanmış öğrenciler, 2005 Sosyal Bilgiler Programında yer alan; okuduğunu anlama, bilgiyi kullanma, kullanılabilir biçimde planlama ve yazma becerilerini de başarılı bir şekilde yerine getirebilir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinde okuma bileşenlerinin aktif bir şekilde öğrenilmesi/öğretilmesi gerekmektedir.

Etkili bir biçimde okumayı sağlayan beceriler ve bu becerilerin önem sırası bütün içerik alanlarında aynı değildir. Her bir içerik alanında okuma için gerekli olan

beceriler birbirinden farklıdır (Sochor, 1958). Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, farklı konular için özel okuma becerilerine ve bu becerilerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Tinker ve McCullough, 1968). Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin kazanımlarının, öğrencilerin yaş, fiziksel ve ruhsal durumları gibi unsurların göz önüne alınarak aktarıldığı içerik alanlı öğretim programıdır. Bu durum Sosyal Bilgileri oluşturan, sosyal bilimlerin kavramlarının ve içeriklerinden kaynaklanan özelliklerinin, öğrenciler tarafından diğer derslere oranla daha zor anlaşılması sonucunu doğurmaktadır (Yazıcı, s. 276). Sosyal Bilgiler derslerindeki başarı, genelde öğrencilerin okuma becerilerine bağlıdır (Chapin, 2006, Ediger, 2000, Turner, 1999). Kitaplar ve diğer okuma materyalleri, Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan temel araçlardır (Naylor ve Diem, 1978). Ayrıca yapılan araştırmalar okuduğunu anlama becerilerine sahip olan öğrencilerin, akademik olarak da başarılı olduğunu göstermektedir (Sallabaş, 2008). Bu nedenle Sosyal Bilgiler derslerinde okumaya daha fazla önem verilmeli ve “*Okuma Temelli Sosyal Bilgiler*” anlayışı benimsenmelidir.

Okuma türleri sadece bileşenleri ve kazandırdıklarının yanı sıra farklı içerik alanlarında kendini göstermektedir. *Matematik Okuryazarlığı, Fen Okuryazarlığı* ve *Okuma Becerileri* içerik alanları bakımından farklılık gösteren okuma türleridir. Bu okuma alanları içerik olarak farklılık gösterdiği gibi her alanda öğretilmesi ve geliştirilmesi gereken okuma becerileri de bir birinden farklıdır (Sochor, 1958). Sosyal Bilgilerde öğretilmesi-geliştirilmesi gereken önemli okuma becerileri; kelime hazinesi oluşturma becerisi (kelime/kavram öğrenme becerisi), okuduğunu anlama becerisi, çalışma-araştırma becerisi şeklinde ifade edilmektedir (Yazıcı, s. 277).

2.7.1. Kelime Hazinesi Oluşturma Becerisi (Kelime/Kavram Öğrenme Becerisi)

Sosyal Bilgiler dersi farklı disiplin alanlarından oluşmaktadır (Coşkun ve Keskin, 2008). Öğrencilerin bu alanlar hakkında ilk defa bilgi sahibi olmaları, onların yeni kavramlar öğrenmesini mecbur kılmaktadır. Ayrıca somut kavramlardan soyut kavramlara geçiş döneminde verilen bu dersler; öğrencilerin hayatları boyunca karşılaşacakları, kullanacakları bilgi ve kelimelerle yüklüdür. Bu durum okuma

işleminin öğretmen eşliğinde veya desteğiyle planlı bir biçimde sürdürülme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Yazıcı, s. 277).

Öğretmenler, öğrencilerine bilinmeyen ya da anlaşılması zor olan kelimeleri öğretmek için aşağıda verilen stratejileri kullanabilirler;

- ✓ Öğretilecek yeni kelimeyi, öğrenilmiş eski kelimelerle ilişkilendirme,
- ✓ Aktif ve derinlemesine bir işlem uygulama,
- ✓ Öğretilecek kelimelerle öğrenciyi sık sık karşılaştırma (Myers ve Savage, s. 19).

İnsanların bilgiyi nasıl yapılandırdıklarını ve nasıl anlamlandırdıklarını gösteren bir öğrenme-öğretme stratejisi olan kavram haritaları, 1974 yılında Joseph Novak'ın Cornell Üniversitesi öğrencileriyle beraber yürüttüğü bir araştırma projesi sonucunda geliştirilmiştir. Kavram haritası, bilgi, fikir veya kavramlar arasındaki ilişkiyi hiyerarşik bir biçimde görsel hâle getiren bir tekniktir (Kırkılıç, Maden, Şahin ve Girgin, 2011). İçerik ve yöntem açısından disiplinler arası yaklaşımla oluşturulmuş bir çalışma alanı olan sosyal bilgiler eğitimi; tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji ve ekonomi gibi sosyal bilimlere ait birçok kavramı içermektedir (Yılmaz ve Çolak, 2012). Bu kavramların öğretilmesi ve kalıcılığı kavram haritaları hazırlanarak sağlanabilir. Öğretmenler, öğrencilerin anlamadıkları veya zihinsel olarak şemalandıramadıkları kelimeleri farklı cümle içerisinde kullanarak anlaşılır ve ifade edilebilir hale getirmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte kelimelerden kavram haritaları oluşturulmalı ve sınıf içerisinde bu kavram haritalarına panolarda yer verilmelidir. Nitekim yapılan araştırmalar kavram haritalarını kullanmanın akademik başarıyı arttırdığını göstermektedir (Kırkılıç, Maden, Şahin ve Girgin, s. 16; Güngör, 2004; Yılmaz, 2008; Kurada, 2006; Acar, 2009; Bayındır, 2006; Tezcan, Karakuzu ve Ekmekçi, 2011).

2.7.2. Okuduğunu Anlama Becerisi

Okuma becerisi demek “*okuduğundan anlam çıkarabilme becerisi*” olarak da anlaşılmalıdır. Okuduğundan anlamlar çıkaramayan öğrencilerin temel problemi

çoğunlukla ilk okuma-yazma sürecinde karşılaşmış oldukları zorluklardan kaynaklanır. Bu ise metnin tamamını okuyabilen fakat ne anlatmak istediğini anlayamayan bir durumdur. Sosyal Bilgiler dersi genel manada okuma parçalarından oluşmaktadır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinde üzerinde durulması gereken okuma becerilerinden birisi de okuduğunu anlama becerisidir. Anlama, okuma sürecinin en karmaşık yönlerinden birisini oluşturmaktadır. Okuduğunu anlama, mantıksal bağlantılar kurmayı, metinleri yorumlamayı ve bilginin uygulanmasını kapsayan bir süreçtir (Brown, 1981).

Bir kişinin, bir konu hakkındaki önceki bilgisi, kendi kendisine sorular sorması, ana fikri teşhis etmesi, özetleme yapması (Bryant, Ugel, Thompson ve Hamff, 1999), metin yapısını teşhis etmesi ve görsel öğeleri anlama becerileri, okuduğunu anlama seviyesinin gelişmesi ve ana fikri-detayları bulmalarını kolaylaştıran kritik becerilerdir. Öğrencilerin okudukları bir metni anlamalarının üst düzeyde gerçekleşmesi için öğretmen nezaretinde belirli strateji ve teknikler uygulanmalıdır (Yazıcı, s. 278).

2.7.3. Çalışma -Araştırma Becerisi

Çalışma ve araştırma yapma, öğrencinin eğitime aktif katılımını sağlamaktadır. Kavram ve kazanım yoğunluğunun fazla olduğu Sosyal Bilgiler dersinde bireyin çalışma ve araştırma yapabilme becerisine sahip olması gerekmektedir. Ders kitaplarında yer alan araştırma ödevleri, öğrencinin konuyu inceleyerek öğrenmesini sağlamakta ve öğrendiği bilginin kalıcılığını arttırmaktadır.

Okuma materyalleri, öğrencilerin çalışmaları ve araştırmalarında sık sık faydalandıkları ürünlerdir. Bu durum öğrencilerin sözlük kullanma, not alma veya kaynak tarama gibi becerileri bilmelerini zorunlu kılmaktadır. Öğrencilerin okuma sürecinde stratejiler kullanmaları, kendi kendilerine okuma süreçlerini izleme ve değerlendirme imkânı verir. Stratejilerin öğretimi sırasında sınıf içinde uygulanabilir stratejilerden ziyade öğrencilerin kendi başlarına kullanabilecekleri stratejilerin öğretimine ağırlık verilmesi gerekir (Yazıcı, s. 279).

Sosyal Bilgiler dersinde bu becerilerinin yanı sıra görsel öğeleri anlamayı sağlayan becerilerin de öğrencilere verilmesi gerekir. Çünkü Sosyal Bilgilerde yazılı materyaller, sık sık görsel araçlarla (grafikler, tablolar, resimler, haritalar) desteklenmektedir. Bu araçların büyük bir çoğunluğu ile öğrenciler ilk defa karşılaşmaktadır. Okuma becerilerinin gelişmesi için öğrencilerin bu görsel araçların özelliklerini bilmeleri ve bu bilgilerini öğrenimleri süresince kullanmaları gerekmektedir (Yazıcı, s. 279).

2.7.4.Sosyal Bilgilerde Okuma Becerilerinin Öğretilmesi ve Geliştirilmesi

Okuma becerisinin öğrenilmesi ve geliştirilmesi, Sosyal Bilgiler derslerinde yazılı materyallerden sağlanan genelleştirmeler, kavramlar ve gerçeklerin öğrenilmesi ile sağlanabilir (Marlow, 2000). Sosyal Bilgilerde okuma becerisinin geliştirilmesi için farklı yöntemler kullanılmaktadır.

Slovy (1975) göre Sosyal Bilgilerde öğretilmesi ve geliştirilmesi gereken okuma becerileri aşağıdaki yöntemlerle gerçekleştirilebilir.

- ✓ Öğrencilerle birlikte okuma metnini gözden geçirmek,
- ✓ Önemli okuma parçaları için hedefler verilmeli ve bu hedefler belirli bir amaç içerisinde olması sağlanmalıdır (Bu amaç; karşılaştırma yapma, ilgi çekme, beğeni uyandırma vb.).
- ✓ Okuma parçasına geçmeden önce okuma parçası hakkında sorular sormak veya öğrencilerin soru sormasını teşvik etmek,
- ✓ Okuma işleminden önce metindeki anahtar kavramları tartışmak,
- ✓ Okumaya başlamadan önce metindeki bilinmeyen sözcüklerin anlamlarını öğrencilere vermek,
- ✓ Zor kavramların anlamlarını ortaya çıkarmak için sınıf tartışması tekniğini kullanmak,

- ✓ Kavramlar öğretilirken mümkünse resimler, modeller vb. araçlar kullanmak,
- ✓ Öğrencilerin okuma materyallerinde karşılaştıkları kelimelerin eş veya zıt anlamlarını vermeleri sağlamak, kelimeleri anlayıp anlamadıklarını kontrol etmek,
- ✓ Öğrencilere bağlam ipuçlarını kullanmayı öğretmek,
- ✓ Sınıfta sözlük kullanmak,
- ✓ Okuma materyallerine dayalı sınıf tartışmalarında, öğrencilerin tahtaya veya kendi defterlerine not tutarak önemli gerçekleri ve kavramları listelemelerini sağlamak, (Slovy, 1975).

Öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesi için öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersine okuma dersleri kadar iyi hazırlanmaları gerekmektedir (Slovy, s. 81). Yazılı materyallerde bulunan fikirleri anlamaları ve kavramaları için öğrencilere rehberlik edilmelidir. Kelimeleri tanıma ve anlamlı öğrenme ihtiyaçları, Sosyal Bilgilerde yüksek seviye gerektiren bilişsel becerilerin geliştirilmesi için önemlidir (Marlow, s. 58). Bununla birlikte Sosyal Bilgiler dersinde okuma eleştirel, kullanılacak materyaller ise gerçekçi olmalıdır. Örneğin; öğrenciler tarihi olayları okurken sorgulama yapabilmeli, biyografileri okurken ise insanların yaşamlarındaki önemli olayları hissetmelidir. Ülkelerin veya coğrafi mekânların değişen sınırlarına dikkat çekilmeli, olayların oluş zamanı belli bir sıra içinde verilmelidir. Sosyal Bilgiler dersinde okuma ve anlama çalışmalarında kullanılan bir diğer yöntem de neden-sonuç ilişkileri üzerinde durulmasıdır. Neden-sonuç ilişkisine dayalı metinlerle çalışırken çıkarımsal kavramaya (inferential comprehension) yönelik değerlendirmeler yapılmalıdır. Metin sonunda, “olmasaydı ne olabilirdi?” veya “bu savaş hangi sonuçlara yol açmış olabilir?” gibi sorularla, belirli bir zaman sırası içinde konu işlenmelidir (Burns, ve diğerleri, 1988, Akt; Keskin ve Baştuğ; 2010).

Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde başarılı olunabilmesi için; öğrencilerin genel okuma içeriği becerilerinin olması gerekir (Slovy, s. 81). Öğrencilerin okuma işleminde bu becerileri etkin bir biçimde kullanabilmeleri gerekmektedir (Miller,

1972). Konu çeşitliliği ve ilk defa karşılaşılacak olan konuların fazla olması, kavram zenginliğini arttırmakta ve üst düzey yorum becerisini zorunlu kılmaktadır. Kavram öğretimi ve yorum becerisinin gelişmesi, sosyal okumanın önemini ortaya koymaktadır. Sosyal okuma becerilerinin kazanılmasında öğretmenlerin öğrencilere yardımcı olması gerekmektedir. Öğretmenler bu becerilerin öğretilmesinde şu dört önemli hususa dikkat etmelidirler:

1. Beceriler, öğretimde kullanılan ek bir unsur değildirler. Öğretimin bütünleştirici ve ayrılmaz parçalarıdır.
2. Becerilerin, bir öğretimsel içerik içerisinde işlevsel biçimde öğretilmeleri gerekir.
3. Beceriler, sıralı ve açık bir şekilde öğretilmelidir.
4. Becerilerin öğretiminin, öğrencilerin yetenekleri, deneyimleri, olgunlukları ve yaşlarına uygun bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekir (Naylor, Diem, s. 18).

Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin öğrencilerin okuma süreçleriyle doğrudan ilgilenmeleri gerçeği, öğretmenlerin aynı zamanda iyi birer okuyucu (kavrama, analiz, uygulama, sentez basamaklarının farkında olan ve uygulayan) olma zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir (Yazıcı, s. 281). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinde başarı elde edebilmek için öğretmen ve öğrencilerin okuma becerilerini etkin bir şekilde kullanmaları gerekmektedir. Okuma becerilerinin etkin kullanımında, okuma alışkanlığı önemlidir. Okuma alışkanlığı kazanma ise serbest zaman okumaları ile gerçekleşebilmektedir.

2.8. Serbest Zaman

Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit (TDK, s. 2221) olarak tanımlanan “*zaman*”, canlı ve cansız bütün varlıkların hayat ölçüsünü belirten, alınıp satılmayan, nesnelere evrendeki ölçülebilir hareketleridir (Yılmaz, 2002).

Serbest zaman uzmanlarına göre serbest zaman: Her hangi bir mecburiyet olmadan, kişinin eğitim, bilgi ve becerisi ölçüsünde, örf adet ve geleneklerine uygun şekilde kendince veya başkaları ile olan meşguliyeti (Abadan, 1961); her hangi bir iş veya çalışmanın dışında, sanat, politika ve genel öğrenme üzerine yapılan meşguliyetler (Bakır, 1993); kişilerin buldukları sosyal yapı içerisinde, yaşamlarını sürdürebilmek ve daha yüksek bir düzeye ulaştırabilmek için zorunlu olarak yaptıkları çaba ve eylemler dışında, kendi isteklerine göre değerlendirmede serbest oldukları süre (Mansuroğlu, 2002); özgürce geçirilen çalışma dışı zaman (Tanır, 2009) olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası Boş Zamanları İnceleme Grubu'nun verdiği tanıma göre serbest zaman etkinliği; kişinin mesleki ve toplumsal ödevlerini yerini getirdikten sonra özgür iradesi ile girişebileceği dinlenme, eğlenme, bilgi ya da becerilerini geliştirme, toplum yaşamına gönüllü olarak katılma gibi bir dizi uğraş olarak ifade edilmektedir.

Serbest zaman uzmanları serbest zaman kavramını tanımlarken üzerinde durdukları temel yaklaşım; kişinin her hangi bir amacın dışında yapmış oldukları etkinlik şeklinde dile getirmektedir. Bu durum serbest zaman kavramının boş veya boşa geçen zaman olmadığını ortaya koymaktadır. Serbest zaman eğitiminin genel amaçları başlıca şu noktalarda toplanmaktadır:

1. Bireylere genel bilgiler kazandırma,
2. Kişilik geliştirilmesine katkıda bulunma,
3. Mesleki ve toplumsal yaşam şartlarına hazırlama (Tezcan, 1994).

Ülkemizde tam olarak anlaşılamayan ve anlatılamayan *serbest zaman* kavramı, edilgen bir yapıda varlığını sürdürmektedir. Çocuk, genç ve yetişkinlere göre yapılabilecek serbest zaman etkinliklerinin yeterince bilinmemesi ve serbest zaman etkinlik alanlarının azlığı gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan temel problemlerdendir (Tunçkol, 2001). Serbest zaman etkinlikleri nitelik bakımından kültürel farklılıklar ortaya koymaktadır. Her toplum kendince serbest

zaman etkinliği oluşturmakta ve bu etkinlikleri uygulamaktadır. Tezcan, Türk toplumuna göre serbest zaman etkinliklerinin niteliğini şu şekilde sıralamıştır;

1. Kırsal yörelerde boş zaman etkinlikleri, bilinçli olarak iş yaşamından, çalışmadan tam olarak farklılaşmaktadır.
2. Ülkemizde yalnız başına etkinlikte bulunan bireyler yok denecek kadar azdır.
3. Özellikle erkeklerin boş zaman etkinlikleri edilgendir.
4. Boş zaman etkinlikleri tüm yurttta rgtlenmemiştir. Ayrıca program, plan, araç gereç, yer ve lider bakımından örgütlü yürütülen süreçler ihmal edilmiş ya da çok yetersiz kalmıştır
5. Kadın-erkek ayrımı, bu etkinliklerde daha belirgin durumdadır (Tezcan, 1994).

Serbest zaman; bireyin iç ve dış dünyasının uyumunu sağladığı, hayatın yüklediği görevlerden sıyrılıp, kendisini daha zgr olarak ifade edebildiği, düşünebildiği hatta sorgulayabildiği bir zaman dilimidir (Aydoğan, 2000). Serbest zaman kavramı her geçen gün yeni etkinliklerle gündeme gelmektedir. Temel etkinlik alanları ise şu şekilde gruplandırılmaktadır:

1. Sanatsal (sinema, edebiyat, tiyatro, müzik, resim, fotoğraf, vb.),
2. Entelektüel (kitap, konferanslar, radyo, tv, vb.),
3. Sosyal (aile, partiler, toplantılar, vb.),
4. Pratik (bahçecilik, el sanatları, el isleri, vb.),
5. Fiziki (spor, yürüyüş, avcılık, balıkçılık, vb.) (Tezcan, 1994).

Bireyler, ortamdaki kaynaklanan sağlıksız koşulların yaratacağı olumsuzlukları en aza indirgemek, sağlıklarını korumak veya daha sağlıklı olmak, iş ve okul yaşamının azalttığı mental enerjiyi yeniden kazanmak amacıyla, serbest zamanlarını olumlu etkinliklerle değerlendirme arayışı içine girmişlerdir. Kaliteli bir

kültürün oluşturulması, iyi vatandaşlar yetiştirilmesi ve başarılı bir öğretim süreci serbest zamanın doğru kullanımı ile yakından ilgilidir (Tekin, Tekin ve Amman, 2006). Serbest zamanın doğru bir şekilde değerlendirilmesi, zaman yönetiminin doğru bir şekilde kullanılmasıyla gerçekleşebilir. Zaman yönetiminin doğru kullanımı ile birey, iş ve sosyal hayatında hedeflerine etkili ve verimli bir şekilde ulaşabilmek için planlar yapar, boş zamanlarını organize eder ve kontrol altına alabilir (Erdem, 1999).

Bireylerin serbest zaman etkinliklerine ihtiyaç duymasının çeşitli sebepleri vardır. Bu sebeplerden bazıları şunlardır;

1. Güçlü ve üstün olma ihtiyacı
2. Coşku ve yenilik ihtiyacı
3. Entelektüellik ve hoşsohbetlilik
4. Dinlenme ve rahatlama ihtiyacı (Pierce, 1980; Akt: Özer, Gelen ve Öcal, 2009)
5. Arkadaşlarla etkileşim kurmak
6. Toplumsal yarar elde etmek
7. Zaman geçirmek (Havighurst, 1961; Akt: Özer, Gelen ve Öcal, s. 240).

Serbest zamanın doğru bir şekilde değerlendirilmesi; bireyin ruhsal, toplumsal, kültürel ve manevi değerleri kazanmasına yardımcı olur. Bu durum, bireyin farklı ilişkiler edinmesini, problemlerinden kurtulmasını ve enerjik olmasını sağlamaktadır (Köknel, 1979). Ayrıca; psikolojik açıdan bireylerin ruhsal yönden rahatlama, sosyalleşmesi, kişinin düşünme yetilerini geliştirmesi gibi yararları vardır. Bireylerin gönüllü olarak katıldığı, toplumun ahlaki değerlerine uygun zihinsel ya da fiziksel etkinlikler hem kişisel hem de toplumsal doyumun sağlanmasında yardımcı olmaktadır (Özer, Gelen ve Öcal, s. 241). Bu bağlamda serbest zaman etkinliklerinin bireyin psikolojik, toplumsal ve bedensel gelişimine olumlu yönde katkı ettiği söylenebilir.

Eğitim kurumları serbest zaman etkinliklerinin yapılabileceği en uygun ortamlardandır. Öğrencilerin serbest zaman etkinliklerinin planlanması ve uygulanmasında, eğitim kurumları önemli rol oynamaktadır. Ayrıca öğrencinin değerini artırmak, onun yaşamında mutluluğu elde etmesine yardımcı olmak, serbest zaman ilgilerini uyandırmak, onu gayrete getirerek bu konuda tutum ve değer geliştirmesini sağlamak, çeşitli serbest zaman becerileri öğretmek eğitim kurumlarının sorumluluk alanına girmektedir (Karasar ve ark., 1999).

Serbest zaman uzmanları, serbest zaman etkinlikleri içerisinde yer alan kitap, gazete, dergi vb. okuma aktivitelerini, “*pasif yönlü*” serbest zaman değerlendirme olarak görmektedir (Ağaoğlu, 2012; Kiper, 2009; Süzer, 1997; Önder, 2003; Lapa ve Ardahan, 2010; Terzioğlu ve Yazıcı, 2003). Genel olarak serbest zamanın doğru ve etkin değerlendirilmesinde sportif faaliyetlerin yer alması beklenilmektedir. Bu bağlamda yapılan literatür çalışmaları sonucunda, “*serbest zaman ve okuma*” üzerine yeteri derecede çalışmaya yer verilmediği ve serbest zaman okumalarının etkinliği test edilmediği görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.YÖNTEM

Araştırmanın ‘Yöntem’ bölümü ‘Araştırmanın Modeli’ , ‘Evren- Örneklem’ ve ‘Verilerin Toplanması ve Analizi’ kısımlarından oluşmaktadır. Bu bölümde yapılan çalışmada hangi metodların niçin seçildiği üzerinde durulmuş, araştırma örneklemini oluşturan gruba ait verilere yer verilmiştir. Araştırmamızda kullanılan anketlerin oluşumu ve özellikleri tanıtılmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin serbest zaman kitap okuma ilgi ve alışkanlıkları ile Sosyal Bilgiler dersi akademik başarıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için tarama modeliyle yapılmış betimsel bir çalışmadır. Betimsel (descriptive) araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamaktadır. Bu tarz araştırmalar çeşitli grupların başarılarını belirlemek ve öğretmenlerin, yöneticilerin vb. grupların davranışlarını tanımlamak için kullanılmaktadır (Büyüköztürk ve ark, 2009).

Bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir (Büyüköztürk ve ark, s. 16). Tarama modelleri, geçmişte veya halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme ve etkileme çabası güdülmez (Karasar, 2005). Tarama modelinin türlerinden olan ve araştırmanın şekli olan genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2005). İlişkisel (associational) araştırma modeli ise farklı grupların ilişkileri ve bağlantılarını ortaya koymayı amaçlar (Büyüköztürk ve ark, s. 22). Bu sebeple çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Evren-Örneklem

Çalışmanın evrenini, tüm Türkiye’de 2010-2011 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören Ortaokul 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Erzincan ili ve Erzincan Merkez’e bağlı Köy ve/veya Belde okullarında öğrenim gören 366, 7. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Örnekleme alınan öğrenciler tesadüfi (random) yöntem ile seçilmiştir. Seçilen örneklemelerin bir birinden bağımsız olma durumu- ekonomik ve kültürel çevrelerinin farklı olması- göz önüne alınmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma sürecinde, farklı yerleşim yerlerinde ikamet eden, farklı imkânlarla sahip okullarda öğrenim gören öğrencilerin okumaya yönelik ilgi, tutum ve alışkanlıklarının ölçülmesi amaçlanmıştır. Ölçme aracı olarak “Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutum Ölçeği” ve “Okuma İlgi ve Alışkanlıkları Anket Formu” kullanılmıştır. Kullanılan anket formu Ahmet Balcı’nın İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlık ve ilgileri üzerine yapmış olduğu doktora çalışmasından alınmıştır. Kullanılan tutum ölçeği Mehmet Nuri Gömleksiz (Gömleksiz, 2004) tarafından hazırlanmış, Balcı (Balcı, 2009a s. 452) tarafından ön test-son test uygulaması yapılarak ortaokul öğrencilerine uyarlanmıştır. Ölçek 21’i olumlu, 9’u olumsuz olmak üzere toplam 30 tutum cümlesinden oluşmaktadır. Hazırlanan tutum ölçeğinin güvenilirlik kat sayısı (Cronbach Alpha) .88 bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymaktadır. Ölçek; Sevgi, Alışkanlık, Gereklilik, İstek, Etki ve Yarar alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarını ifade eden her bir faktörün güvenilirlik katsayıları .70 ile .79 arasında değişmektedir. Elde edilen bulgular, ölçeğin alt boyutları yönüyle de güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçeğin KMO değeri .83, Bartlett testi ise 2201.200’ tür. Ölçeğin alt boyutlarıyla örneklemdaki öğrencilerin akademik başarıları arasında; sevgi, alışkanlık, gereklilik, etki ve yarar boyutunda $p < .001$ düzeyinde anlamlı, istek boyutunda ise $p > .05$ düzeyinde anlamsız bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin toplam boyutu ile akademik başarı arasında $p < .001$

düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır. Öğrencilerin akademik başarılarını ölçmek için araştırmacı tarafından ‘Sosyal Bilgiler Testi’ hazırlanmıştır. Testin güvenilirlik kat sayısı .88 bulunmuştur.

Okuma ilgi ve alışkanlıkları anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, öğrencilere ait kişisel bilgilerin elde edilmesi için hazırlanmış 3’ü açık uçlu olmak üzere toplam 8 sorudan oluşmaktadır. İkinci kısım ise öğrencilerin okuma ilgi ve alışkanlığını ölçen sorulardan oluşmakta olup 4’ü açık uçlu, toplam 20 sorudan meydana gelmektedir. İlgi ve alışkanlık anketi, Balcı’nın (2009a s. 453) doktora çalışmasındaki anket sorularından oluşmaktadır. Uygulanan Sosyal Bilgiler Testi araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Testin konularını 7. sınıf müfredatı oluşturmaktadır (Ek-3). Anket uygulaması araştırmacı tarafından yapılmıştır. Uygulama yapılabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmış, okul müdürleri Milli Eğitim Müdürlüğünce bilgilendirilmiştir (Ek-4). Uygulama 3. ve 4. ders saatlerinde gerçekleştirilmiştir. 3. Ders saatinde “Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutum Ölçeği” ve “Okuma İlgi ve Alışkanlıkları Anket Formu” soruları öğrenciler tarafından cevaplandırılmış, 4. ders saatinde “Sosyal Bilgiler Testi” sınavı yapılmıştır. Uygulama esnasında öğrencilerin sorulara içtenlikle cevap verebilmeleri için uygulanan Sosyal Bilgiler Testi ve anket sorularının sadece hazırlanacak tez çalışması için gerekli olduğu, aleyhlerinde herhangi bir ortamda paylaşılmayacağı güvencesi verilmiştir. Veriler SPSS 15.0 programıyla işlenmiştir. Verilerin analizinde; Bağımsız Örneklem T, Mann-Whitney U, Kruskal-Wallis H, Tek Yönlü ANOVA ve Basit Doğrusal Regrasyon Analizi yapılmıştır. Verilerin karşılaştırılmasında anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, Ortaokul 7.sınıf öğrencilerine uygulanan ‘Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutum Ölçeği’ ve ‘Okuma İlgi ve Alışkanlıkları’ anketleriyle, ‘Sosyal Bilgiler Testi’ sınavı neticesinde elde edilen bulgulara yer verilmiş ve bulguların neticeleri yorumlanmıştır. Yorumlar benzeri araştırmalarla karşılaştırılmış, yapılan çalışmanın neticesi belirlenmiştir.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Betimleyici İstatistikler

Cinsiyet	Sayı	Yüzde (%)
Erkek	178	48,6
Kız	188	51,4
Toplam	366	100,0

Araştırma örneklemini % 48,6'sı (178 öğrenci) erkek, % 51,4'ü (188 öğrenci) ise kız olmak üzere toplam 366 kişiden oluşmaktadır. Örneklemin evreni temsil etme gücünün yeteri düzeyde olduğu söylenebilir. Araştırma örneklemindeki okullar random (rastgele) yöntemiyle seçildiği için öğrencilerin cinsiyet durumları geri planda kalmıştır. Buna rağmen öğrencilerin cinsiyet değişkenleri arasındaki sayısal farkın orantılı olduğu görülmektedir. Bu durumun öğrencilerin cinsiyet durumlarıyla ilgili istatistiksel bilgiler elde etmemizde yeterli derecede yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 2

Araştırma Yapılan Okulların Listesi Ve Öğrenci Sayılarına Göre Betimleyici İstatistikler

Araştırma Yapılan Okullar	Öğrenci Sayısı	Yüzde (%)
Salih Erkan Ortaokulu	49	13,4
TT Binali Yıldırım Ortaokulu	65	17,8
13 Şubat Ortaokulu	17	4,6
Mehmetçik Ortaokulu	34	9,3
Özel Otlukbeli Ortaokulu	39	10,7
Müşir Zeki Paşa Ortaokulu	56	15,3
Demirkent Ortaokulu	38	10,4
Akyazı Ortaokulu	47	12,8
Mollaköy Ortaokulu	21	5,7
Toplam	366	100,0

Tablo 2’de çalışma uygulaması yapılan okulların listesi ve okullardaki öğrenci sayıları görülmektedir. Çalışmamızda yer alan Salih Erkan Ortaokulu, Türk Telekom Binali Yıldırım Ortaokulu, 13 Şubat Ortaokulu, Mehmetçik Ortaokulu ve Müşir Zeki Paşa Ortaokulu il merkezindeki okulları temsil etmekte olup, toplamda % 60,4'lük (221 öğrenci) kesimi oluşturmaktadır. Araştırma yapılan Demirkent Ortaokulu, Akyazı Ortaokulu ve Mollaköy Ortaokulu merkeze bağlı köy ve/veya beldelerin okulları olup, toplamda % 28,9'luk (106 öğrenci) kesimi temsil etmektedir. Bu durum, yapılacak araştırmada öğrencilerin yerleşim alanına göre akademik başarı ve serbest zaman okuma alışkanlıklarını kıyaslamada yeterli olacaktır. Çalışmamızda yer alan Özel Otlukbeli Ortaokulu özel okul olup % 10,7'lik (39 öğrenci) kesimi oluşturmaktadır. Oranın düşüklüğü özel okul öğrenci ve sınıf sayısının azlığından kaynaklanmaktadır. Özel okul öğrencilerinin araştırmaya dâhil edilmesinin sebebi devlet okulları ile arasında akademik başarı ve serbest zaman okuma alışkanlığının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Yapılan araştırma rastgele seçim yöntemi ile Erzincan İli merkez ve merkeze bağlı köy ve/veya belde

okullarında uygulanmıştır. Bu okulların toplam sayısı 9 olup, araştırmaya katılan öğrenci sayısı 366'dır.

Tablo 3

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Betimleyici İstatistikler

Anne Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
Diplomasız	65	18,1
İlkokul Mezunu	161	44,7
Ortaokul Mezunu	60	16,7
Lise ve Üzeri	74	20,6
Toplam	360	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine ilişkin bulgular incelendiğinde, annelerin yaklaşık yarısının % 44,7 (161 öğrenci) *ilkokul mezunu* olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla % 16,7 (60 öğrenci) ile *Ortaokul* ve % 20,6 (74 öğrenci) ile *Lise ve üzeri mezun* olanlar izlemektedir. *Diplomasız* olanların sayısı % 18,1 (65 öğrenci) oranındadır. Bu durum sayı olarak ortaokul mezunlarından fazla ve lise ve üzeri mezunlarına ise oldukça yakındır. Bu durumun çeşitli sebepleri olmakla birlikte öğrencilerin farklı sosyal çevreden seçilmiş olmaları en dikkat çekici etken olarak görülmektedir. Öğrencilerden 6 tanesi bu soruya cevap vermemiştir.

Tablo 4

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyine Göre Betimleyici İstatistikler

Baba Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde (%)
Diplomasız	41	11,5
İlkokul Mezunu	87	24,3
Ortaokul Mezunu	81	22,6
Lise Mezunu	79	22,0
Üniversite Mezunu	70	19,6
Toplam	358	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin baba eğitim düzeylerine ilişkin bulgular annelerinin eğitim düzeyine ilişkin bulgulardan farklı olduğu görülmektedir. İlk sırayı % 24,3 (87 öğrenci) ile *İlkokul mezunu* oluşturmaktadır. Bunu sırası ile % 22,6 (81 öğrenci) ile *Ortaokul* ve % 22,1 (79 öğrenci) ile *Lise mezunları* takip etmektedir. Elde edilen bulgularda dikkat çeken husus baba eğitim düzeyinde % 19,6 (70 öğrenci) ile *Üniversite mezunlarının* yüksekliğidir. Bu oranın anne eğitim düzeyindeki en üst düzey eğitim seviyesi olan Lise ve üzeri eğitim alanlardan bile fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca *Diplomasız* (41 öğrenci; % 11,5) sayısı baba eğitim düzeyinde anne eğitim düzeyinden oldukça azdır. Öğrencilerden 8 tanesi ise bu soruya cevap vermemiştir.

Tablo 5

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kendisine Ait Kitaplığa ve Odaya Sahip Olma Durumuna Göre Betimleyici İstatistikler

	Kitaplık		Oda	
	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)
Evet	252	68,9	195	53,4
Hayır	114	31,1	171	46,6
Toplam	366	100,0	366	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yaklaşık 2/3'nün yani % 68,9' unun (252 öğrenci) kendisine ait bir kitaplığa sahip olduğu görülmektedir. Öğrencinin kitaplarını düzenli bir şekilde muhafaza edebilme ve istediği zaman kitabına ulaşabilme imkânına sahip oldukları düşünülmektedir. Bu durumun öğrencilerin okumaya karşı olan ilgisini ve okuma alışkanlığını olumlu etkileyeceği beklenmektedir. Elde edilen bulgularda öğrencilerden % 53,4'ünün (195 öğrenci) kendisine ait bir odaya sahip olduğu görülmektedir. Yaklaşık yarısının % 46,6 (171 öğrenci) kendisine ait bir odasının olmadığı veriler neticesinde ortaya çıkmıştır.

Tablo 6

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anaokuluna Gitme Durumuna Göre Betimleyici İstatistikler

Anaokulu	Sayı	Yüzde (%)
Evet	137	30,4
Hayır	218	69,6
Toplam	355	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin 2/3'ünün (218 öğrenci) anaokuluna gitmediği görülmektedir. Bu durumun çeşitli sebepleri olmakla birlikte, araştırmanın merkez köy ve/veya belde okullarında uygulanması ve okul öncesi eğitiminin yaygın

olmaması böylesi bir durumun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Öğrencilerden 11'i bu soruya cevap vermemiştir.

Tablo 7

Araştırmaya Katılan Öğrencileri Kitap Okumaya Yönlendiren Kişilerin Durumuna Göre Betimleyici İstatistikler

	Kitaba yönlendiren birinci kişi		Kitaba yönlendiren ikinci kişi	
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)
Anne ve/veya Baba	215	61,1	52	29,1
Öğretmeni	119	33,8	101	56,4
Arkadaşı	7	2,0	4	2,2
Kardeşleri	10	2,8	21	11,7
Kütüphane Görevlisi	2	,3	1	,6
Toplam	353	100,0	179	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencileri kitap okumaya yönlendirenlerin başında *anne ve/veya babaları* gelmektedir (215 öğrenci; % 61,1). Bu durum, öğrencilerin kitapla buluşmasında ve kitap okuma alışkanlığı kazanmalarında ebeveynlerin önemli bir yer edindiğini ortaya koymaktadır. Topçu, yapmış olduğu araştırmada öğrencileri kitap okumaya yönlendiren rol model kişilerin ebeveynler olduğu sonucuna ulaşmıştır (Topçu, s. 50). İkinci sırayı ise günlerinin büyük bir kısmını beraber geçirdikleri öğretmenleri almaktadır (119 öğrenci; % 33,8). Edinilen bulgulardan anlaşılacağı gibi öğrencilerin kitap okuma ile buluşmasında *anne, baba ve öğretmenlerinin* toplamda % 94,9'luk bir etkisi söz konusudur. Yapılan benzeri araştırmalarda da aynı tablo ortaya çıkmıştır (Balcı, 2009a, s.218; Topçu, s. 50). Öğrencileri kitap okumaya yönlendirmede sırası ile *kardeş* %11,7 (21 öğrenci), *arkadaş* %2,2 (4 öğrenci) ve *kütüphane görevlileri* %0,6 (1 öğrenci) gelmektedir.

Tablo 8

**Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Gazetede En Çok Okudukları Kısımlara Göre
Betimleyici İstatistikler**

	En çok okunan birinci kısım		En çok okunan ikinci kısım		En çok okunan üçüncü kısım	
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)
Politika	12	4,9	3	1,4	2	1,0
Dünya haberleri	36	14,6	29	13,8	15	7,7
Ekonomi haberleri	3	1,2	6	2,9	6	3,1
Spor haberleri	74	30,1	25	11,9	13	6,7
Kültür-sanat	28	11,4	25	11,9	20	10,3
Magazin	34	13,8	18	8,6	17	8,7
Bulmaca	31	12,6	51	24,3	46	23,6
Köşe yazıları	7	2,8	11	5,2	19	9,7
Söyleşiler	2	,8	6	2,9	10	5,1
Karikatürler	19	7,8	36	17,1	47	24,1
Toplam	246	100,0	210	100,0	195	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin gazetede en çok okudukları kısımların başında ilk sırayı % 30,1 (74 öğrenci) ile *spor haberleri* almaktadır. İkinci sırayı % 14,6 (36 öğrenci) ile *dünya haberlerinin*, üçüncü sırayı ise % 13,8 (34 öğrenci) ile *magazin haberleri* aldığı görülmektedir. Bunları sırası ile *bulmaca* %12,6 (31 öğrenci), *kültür-sanat* % 11,4 (28 öğrenci), *karikatürler* %7,8 (19 öğrenci), *politika* % 4,9 (12 öğrenci), *köşe yazıları* % 2,8 (7 öğrenci), *ekonomi* % 1,2 (3) ve *söyleşiler* %,8 (2 öğrenci) takip etmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin gazetede en çok okudukları ikinci kısım sorusuna vermiş oldukları cevapta ilk sırada % 24,3 (51 öğrenci) ile *bulmaca sayfası* olduğu, bu durumu sırasıyla %17,1 (36 öğrenci) ile *karikatürler* ve % 13,8 (29 öğrenci) ile *dünya haberleri* aldığı görülmektedir. Benzeri bir durum gazetede en çok okudukları üçüncü kısım içinde geçerlidir. Öğrencilerin okuma alışkanlığını etkileyeceği düşünülen *köşe yazılarının* %9,7 (19 öğrenci) ve *söyleşilerin* % 5,1 (10 öğrenci) istenilen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin gazeteyi daha ziyade *spor, magazin ve karikatür* gibi eğlence amaçlı okudukları anlaşılmaktadır. Başka bir araştırmada da benzeri sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir (Balcı, 2009a, s. 338).

Tablo 9

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Gazete Okuma Sıklıklarına

Göre Betimleyici İstatistikler

	Sayı	Yüzde (%)
Her Gün	26	7,1
Haftada birkaç gün	110	30,1
Hafta sonu	112	30,6
Gazete okumuyor	118	32,2
Toplam	366	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin hangi sıklıkta gazete okuyorsunuz sorusuna verdikleri cevapta birinci sırayı % 32,2 (118 öğrenci) ile *gazete okumayanlar* oluşturmaktadır. Bu sırayı % 30,6 (112 öğrenci) ile *hafta sonları okuyorum* cevabını verenler takip etmektedir. Öğrencilerin hafta sonu gazete okumalarının çeşitli sebepleri olmakla birlikte hafta içi ders dışı okuma etkinlikleri arasında gazetenin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Gazetelerin hafta sonları daha fazla satıldığı düşünüldüğünde öğrencilerin tatil günlerinde gazete okumayı tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıca ailelerin hafta sonları eve gazete almaları da bu durumu etkileyen sebeplerden biridir. Anket sorusuna verilen cevaplarda öğrencilerden % 30,1'i (110 öğrenci) *haftada birkaç gün* ve %7,1'i (26 öğrenci) ise *her gün* gazete okuduklarını belirtmişlerdir. Başka bir araştırmada öğrencilerin % 24,1'inin *gazete okumadığı* ve % 46,1'inin de *haftada birkaç gün* gazete okuduğu sonucuna varılmıştır (Durualp, Durualp ve Çiçekoğlu, 2013). Yapılan araştırmadan da anlaşıldığı üzere, ortaokul öğrencilerinin gazete okuma alışkanlığının düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Topçu, öğrencilerin gazete okumama sebebini, velilerin gazete almamalarından kaynaklandığını söylemektedir (Topçu, s. 54).

Tablo 10**Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Gazete Okumama Sebeplerine Göre Betimleyici İstatistikler**

	Sayı	Yüzde (%)
Maddi imkânsızlık	14	12,0
Zaman sorunu	14	12,0
Gazete okumaktan sıkılma	74	63,2
Gazete okumayı gereksiz bulma	5	4,3
Eve gazete alınmaması	10	8,5
Toplam	117	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 63,2'si (74 öğrenci) *gazete okurken sıkıldıklarını* ifade etmektedir. Öğrencilerin % 12,0'si (28 öğrenci) *maddi imkânsızlıktan* ve yine aynı oranda öğrenci *zamanı olmadığından* gazete okuyamadığını belirtmiştir. Bunları sırası ile % 7,7 (9 öğrenci) *gazete almıyoruz*, % 4,3 (5 öğrenci) *gazete okumak gereksizdir* ifadelerini kullanan öğrenciler takip etmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 1/3'ünün (*maddi imkânsızlık, zamanım yok, gazete almıyoruz*) gazete okumamalarının sebebinin kendilerinden kaynaklanmadığı anlaşılmaktadır. Bu oran Tablo 9'daki *gazete okumuyorum* seçeneğini işaretleyenlerle hemen hemen aynıdır.

Tablo 11**Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Dergi Okuma Durumuna Göre Betimleyici İstatistikler**

	Sayı	Yüzde (%)
Evet	120	29,9
Hayır	246	70,1
Toplam	366	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 29,9'unun (120 öğrenci) süreli bir yayın olan yani dergi okuduğu, % 70,1'inin (246 öğrenci) ise bir dergi okumadığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumun çeşitli sebepleri vardır. Öğrencilerin süreli yayınları takip etmemesi, öğrencilerin bir kısmının köy ve/veya belde de ikamet etmeleri ve buralarda dergi satışının olmaması bunlardan bazılarıdır. Başka araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Balcı, 2009a s. 341; Çetinkaya, 2004; Durualp, Durualp ve Çiçekoğlu, s. 164, Topçu, s. 54).

Tablo 12

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Düzenli Olarak Okudukları Dergiler ve Okuyan Öğrenci Sayıları

Moral dünyası	3
Trendy	13
Bilim çocuk	32
Salsa	6
Gonca	12

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin düzenli ve sürekli okudukları dergilerin, genel olarak öğrencileri bilimsel anlamda bilgilendirici niteliğe sahip olan dergiler olduğu görülmektedir. TÜBİTAK tarafından hazırlanan *Bilim Çocuk Dergisi* öğrencilerin en çok okuduğu dergilerin başında gelmektedir. Bunların dışında öğrencilerin daha çok magazin ve eğlence içerikli dergileri okudukları görülmektedir.

Tablo 13**Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okul Kütüphanesine ve Sınıf Kitaplığına Sahip Olma Durumuna Göre Betimleyici İstatistikler**

	Okul Kütüphanesi		Sınıf Kitaplığı	
	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)
Evet	362	98,9	330	90,2
Hayır	4	1,1	36	9,8
Toplam	366	100,0	366	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 98,9'unun (362 öğrenci) okullarında okul kütüphanesi olduğu görülmektedir. Okul kütüphanesinin olmadığını söyleyen öğrencilerin muhtemelen okullarındaki kütüphaneyi kullanmamış olmalarından dolayı bu konuda bilgi sahibi değillerdir. Araştırma kapsamındaki okullarda okul kütüphanesinin olmasının öğrencilerin kitaba ulaşmalarında kolaylık sağlayacağı ve öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarına olumlu etki edeceği düşünülmektedir.

Benzeri durum sınıf kitaplığı konusunda da kendini göstermektedir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 90,2'sinin (330 öğrenci) sınıfında bir sınıf kitaplığı bulunmaktadır. Küçük bir dilimi temsil eden öğrenci kitlesi % 9,8 (36 öğrenci), sınıflarında sınıf kitaplığı olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 14**Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Boş Zaman Durumuna Göre Betimleyici İstatistikler**

	Boş Zaman 1*		Boş Zaman 2**		Boş Zaman 3***	
	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)	Sayı	Yüzde(%)
Kitap okurum	149	40,7	79	21,9	65	19,5
Gazete dergi okurum	14	3,8	56	15,6	71	21,3
TV izler, radyo dinlerim	104	28,4	118	32,8	61	18,3
Sinema veya tiyatroya giderim	5	1,4	5	1,4	22	6,6
Bilgisayar ve internette vakit geçiririm	50	13,7	48	13,3	60	18,0

Spor yaparım	34	9,3	41	11,4	47	14,1
Ders çalışırım	7	1,9	6	1,7	3	,9
Oyun oynarım	3	,8	7	1,9	5	1,5
Toplam	366	100,0	360	100,0	334	100,0

*Boş Zaman 1: Öğrencilerin boş zamanlarındaki birinci tercihi. **Boş Zaman 2: Öğrencilerin boş zamanlarındaki ikinci tercihi. ***Boş zaman 3: Öğrencilerin boş zamanlarındaki üçüncü tercihi.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin birinci boş zaman tercihlerinde % 40,7'sinin (149 öğrenci) *kitap okuduğu* görülmektedir. Bu oran öğrencilerin okuma alışkanlığına katkısının olduğu düşünülen *gazete-dergi okurum* (14 öğrenci; % 3,8) ile birleştiğinde öğrencilerin yarıya yakınının boş zamanını okumaya ayırdıkları sonucuna varılabilir. Yine birinci tercihte öğrencilerin yarıdan fazlasının ise boş zamanlarını *tv-internet ve spor amaçlı* kullandıkları görülmektedir. Bunların dışında öğrencilerin boş zaman tercihleri sırası ile *spor yapmak* % 9,3 (34 öğrenci), *ders çalışmak* % 1,9 (7 öğrenci), *sinema veya tiyatroya gitmek* % 1,4 (5 öğrenci) ve *oyun oynamak* % ,8 (3 öğrenci) şeklindedir.

Öğrencilerin ikinci boş zaman tercihlerinde küçük farklılıklar dışında oldukça benzerdir. Okuma aktivitesi olarak değerlendirilen *kitap okurum* (79 öğrenci; % 21,9) seçeneğinin ikinci tercihte azaldığı bunun yerini *gazete-dergi okurum* (56 öğrenci; % 15,6) seçeneğinin aldığı görülmektedir. Bu durum üçüncü boş zaman tercihinde daha ileri seviyeye ulaşmakta, *gazete-dergi okurum* (71 öğrenci; % 21,3) seçeneğinin *kitap okurum* (65 öğrenci; % 19,5) seçeneğinin önüne geçmektedir. Edinilen bulgular neticesinde öğrencilerin yarıya yakınının her üç boş zaman tercihlerinde genel olarak *kitap, gazete-dergi okuduğu*, diğer yarısının da zamanının *eğlence ve spor amaçlı* kullandığı görülmektedir. Şahin ve Gönen, Öncü ve Işıtan'ın yapmış oldukları benzeri araştırmalarda da aynı sonuca ulaşılmıştır (Şahin, 2012; Gönen, Öncü ve Işıtan, s. 13).

Tablo 15

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kendilerine Ait Kitaplarına Göre Betimleyici İstatistikler

Kitap sayısı	Sayı	Yüzde (%)
5 ve daha az	95	26,5
10-25 arası	179	50,0
26 ve daha fazlası	84	23,5
Toplam	358	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin %50,0'sinin (179 öğrenci) kendilerine ait 10-25 arasında kitabının olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin yarısının kendilerine ait küçük bir kütüphaneye sahip olduğunu gösterir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yaklaşık 1/4 'ünün (84 öğrenci; % 23,5) 26 ve daha fazla kitaba sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin % 26,5'inin (95 öğrenci) ise 5 ve daha az kitaba sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin 8 tanesi bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 16

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Son Bir Yılda Okudukları Kitaplara Göre Betimleyici İstatistikler

Kitap sayısı	Sayı	Yüzde (%)
1-9 arası	136	37,9
10-20 arası	148	41,2
21 ve daha fazlası	75	20,9
Toplam	359	100,0

Amerikan Kütüphane Derneği'nin ortaya koyduğu standartlara göre yılda okuduğu kitap sayısı 5'i geçmeyen kişiler *az okuyan okur* tipi, 6 ile 20 arasında olanlar *orta düzeyde okuyan okur* tipi ve 20'yi aşan kişiler ise *çok okuyan okur* tipi olarak nitelendirilmektedir (ALA, 1978, Akt: Sağlamtuñç, 1990).

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 41,2'sinin (148 öğrenci) son bir yılda 10-20 arasında kitap okuduğu görülmektedir. Bu durum araştırma kapsamındaki öğrencilerin *orta düzeyde okur* olduklarını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin 1/5'inin *çok okuyan okur* oldukları (75 öğrenci; % 20,9), yaklaşık 2/5'inin *az okuyan okur* (136 öğrenci;% 37,9) olduğu ortaya çıkmaktadır. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 60'tan fazlasının *orta düzey okuyucu* oldukları ve öğrencilerin okumaya karşı ilgi ve isteklerinin belirli bir düzeyde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin 7 tanesi bu soruya cevap vermemiştir. Ülkemizde yapılan benzeri araştırmalarda da aynı sonuçlara ulaşılmıştır (Balcı, 2009a s. 207; Çetinkaya, s. 91, Sünbül ve ark, 2010). Yapılan araştırmalar farklı şehir ve ekonomik çevrelerden oluşmasına rağmen benzer sonuçlara ulaşılması, öğrencilerin ders dışı okuma etkinliklerine fazla zaman ayırmadıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca TEOG Sınav sürecine hazırlanan öğrencilerin, boş zamanlarını sınava yönelik ders çalışma olarak değerlendirmeleri farklı bir etkidir.

Tablo 17

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin En Son Okuduğu/Okumakta Olduğu Kitabı Nasıl Seçtiğine Göre Betimleyici İstatistikler

	Sayı	Yüzde (%)
Konusu İlgimi Çekti	209	60,6
Seri Olarak Takip Ediyorum	19	5,5
Annem-Babam Aldı	20	5,8
Öğretmenim Tavsiye Etti	53	15,4
Kardeşim Tavsiye Etti	21	6,1
Arkadaşım Tavsiye Etti	22	6,4
Rastgele Aldım	1	,3
Toplam	345	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin en son okudukları/okumakta oldukları kitabı seçmede en büyük etkinin (209 öğrenci ;% 60,6) ile *kitabın içeriği* olduğu görülmektedir. Benzeri durum Balcı'nın yapmış olduğu araştırmada da ortaya çıkmıştır (Balcı, 2009a, s. 296). Öğrencilerin kitabı seçmelerinde *öğretmen* (53

öğrenci; %15,4) etkisinin *ebeveyn* (20 öğrenci; % 5,8), *arkadaş tavsiyesi* (22 öğrenci ;% 6,4), *kitabı seri olarak takip etme* (19 öğrenci ;% 5,5) ve *kardeş tavsiyesinden* (21 öğrenci; % 6,1) oran olarak fazla olduğu görülmektedir. Yılmaz'ın yapmış olduğu araştırmada ebeveynlerin çocuklarına kitap hediye etme oranları düşüktür (Yılmaz, 2004a). Bu durum ebeveynlerin çocuklarına kitap hediye etme konusunda bilinçsiz davrandığını göstermektedir. Ayrıca arkadaş tavsiyesinin etkisinin diğerlerine göre nispeten yüksek olması, kitap okumada akran etkinliğini ortaya koymaktadır. Bu dönemde çocukların beğendiklerini paylaşma ve çevresine kabul ettirme isteklerinin fazla oluşu da bir başka sebeptir. Öğrencilerin 21 tanesi bu soruya cevap vermemiştir.

Tablo 18

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bir Haftada Kitap Okumaya Ayırdığı Zamana Göre Betimleyici İstatistikler

Süre	Sayı	Yüzde (%)
1 saatten az	66	18,4
1-2 saat arası	160	44,5
3-5 saat	76	21,2
6-10 saat	42	11,7
10 saatten fazla	15	4,2
Toplam	359	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 44,6'sı (160 öğrenci) bir haftada kitap okumaya *1-2 saat arası* zaman ayırmaktadır. Bu durum, istenilen düzeyde olmasa bile öğrencilerin kitap okumaya zaman ayırdıklarını ortaya koymaktadır. Öğrencilerin % 18,4'ü (66 öğrenci) haftada *1 saatten az* okuduklarını ifade etmişlerdir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 21,2'si (76 öğrenci) *3-5 saat arası* ve %11,7'si (42 öğrenci) ise *6-10 saat arası* kitap okumaktadır. Bu oran araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık 1/3'ünü temsil etmektedir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 4,2'sinin (15 öğrenci) kitap okumaya *10 saatten fazla* zaman ayırdıkları görülmektedir. Benzeri araştırmalarda olduğu gibi kitap okumaya

ayrılan süre uzadıkça, okuma oranı azalmaktadır (Balcı, 2009a s. 307). Bu soruyu 7 öğrenci yanıtı bırakmıştır.

Tablo 19

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Evlerinin veya Okullarının Yakınında Bir Halk Kütüphanesinin Varlığına Göre Betimleyici İstatistikler

	Sayı	Yüzde (%)
Evet	121	33,1
Hayır	245	66,9
Toplam	366	100,0

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 33,1'inin (121 öğrenci) evinin veya okulunun yakın çevresinde bir halk kütüphanesinin olduğu görülmektedir. Bu oran araştırma kapsamındaki öğrencilerin 1/3'ünü temsil etmektedir. Bu durumun sebepleri arasında Erzincan ili merkezinde az sayıda halk kütüphanesinin olması ve araştırma kapsamındaki öğrencilerin bir kısmının köy ve/veya belde de ikamet etmeleri gösterilebilir. Balcı (2009a s. 353) ve Topçu'nun (Topçu, s. 54) yapmış olduğu araştırmalarda benzeri sonuçlar ortaya çıkmıştır. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 66,9'unun (245 öğrenci) ev veya okul çevrelerinde bir halk kütüphanesi bulunmamaktadır.

Tablo 20

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Halk Kütüphanesine Gitme Durumlarına Göre Betimleyici İstatistikler

	Sayı	Yüzde (%)
Haftada birkaç kez	85	23,2
Haftada bir kez	38	10,4
Ayda birkaç kez	55	15,0
Yılda birkaç kez	46	12,6
Hiç gitmem	141	38,5
Toplam	365	100

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin % 38,5'i (141 öğrenci) halk kütüphanesine hiç gitmediğini belirtmektedir. Bu durumun muhtemel sebepleri arasında evlerine veya okullarına yakın bir halk kütüphanesinin olmaması gösterilebilir (Tablo 19). Nitekim öğrencileri kitaba yönlendiren kişiler arasında kütüphane görevlilerinin oransal düşüklüğü, araştırma kapsamındaki öğrencilerin kütüphaneleri etkin bir şekilde kullanmadıklarını ortaya koymaktadır (Tablo 7). Erzincan il merkezinin küçük olması ve halk kütüphanesine ulaşımın ortaokul düzeyindeki bir öğrenci için kolay olmasına rağmen, öğrencilerin kütüphaneye gitme oranı nispeten düşüktür (85 öğrenci; % 23,2). Öğrencilerin kütüphaneye gitme oranları şöyledir; *haftada birkaç kez* (38 öğrenci; % 10,4), *ayda birkaç kez* (55 öğrenci; % 15,0), *yılda birkaç kez* (46 öğrenci; % 12,6). American Library Association [ALA]'nın (1978, s. 3) önerdiği kütüphaneye gitme sıklığına göre; yılda 1-5 kez kütüphaneye gitme “*zayıf alışkanlık*”, yılda 6-11 kez kütüphaneye gitme “*orta düzey alışkanlık*”, yılda 12 ve daha fazla kütüphaneye gitme “*güçlü alışkanlık*” olarak görülmektedir (Akt; Yılmaz, 2004). ALA'nın kriterlerine göre öğrencilerin yaklaşık 1/2'sinin “*güçlü alışkanlık*” düzeyine sahip olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan benzeri araştırmalarda aynı sonuçlarla karşılaşılmıştır (Balci, 2009a s. 356; Arıcı, 2005; Yılmaz, s. 129).

1.Araştırma Sorusu: Öğrencilerin cinsiyete göre akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 21

Öğrencilerin Cinsiyete Göre Akademik Başarılarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Gruplar	N	Ortalama Sıra	Sıra Toplamı	U	Z	p
Erkek	178	180,85	32191,00	16260,000	-,486	,627*
Kız	188	186,01	34970,00			
Toplam	366					

*p < .05

Öğrencilerin cinsiyetine göre akademik başarılarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonucu Tablo 21’de gösterilmiştir. Test sonucuna göre öğrencilerin akademik başarıları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($z: -.486, p>.05$). Bununla birlikte kız öğrencilerin sıra ortalamalarının erkek öğrencilerden yüksek olduğu görülmektedir. Bu yönüyle kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre akademik olarak daha başarılı oldukları söylenebilir. Benzeri araştırmada da aynı sonuç alınmış olup araştırmamızı destekler niteliktedir (Balcı, 2009a s. 182).

2.Araştırma Sorusu: Öğrencilerin yerleşim yerine göre serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 22

Öğrencilerin Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonucu

Okul	N	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
Merkez	260	121,03	17,71	,135	364	,893*
Köy ve/veya Belde	106	120,75	16,99			

* $p>.05$

Yerleşim yerine göre serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin Bağımsız Örneklem T-Testi sonucu Tablo 22’de gösterilmiştir ($t_{364}:.135, p>.05$). Test sonucunda öğrencilerin farklı yerleşim yerinde öğrenim görmeleri ile okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Sıra ortalamaları incelendiğinde il merkezde öğrenim gören öğrencilerin, köy ve/veya belde de öğrenim gören öğrencilerden daha fazla okuma alışkanlığına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu durum anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Güngör’ün yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin yerleşim yeri ile okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. İl merkezinde öğrenim gören öğrencilerin ilçe ve köyde öğrenim gören öğrencilere göre çok okuyan okuyucu oldukları sonucuna ulaşmıştır (Güngör, s. 81). Benzeri bir sonuç Sünbül ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada da görülmektedir (Sünbül ve ark, s. 59)

Yapılan benzeri araştırmalarda aksi sonuçlara ulaşılmış olsa da okul ve sınıf kütüphanelerinin yaygınlaşması, kitaba ulaşımın kolaylığı, ailelerin çocuklarını okumaya teşvik etmesi, öğrencilerin kendilerine ait kitaplık ve odalarının olması bu durumun muhtemel sebepleri arasında değerlendirilebilir.

3.Araştırma Sorusu: Anne eğitim düzeyine göre öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 23

Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Aritmetik ve Standart Sapma Ortalamaları

Anne Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss
Diplomasız (D)	65	114,40	19,91
İlkokul Mezunu (İ)	161	122,17	16,64
Ortaokul Mezunu (O)	60	122,40	18,17
Lise ve üzeri (L+)	74	122,28	15,70
Toplam	360	120,83	17,54

Anne eğitim düzeyine göre öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 23’te gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim düzeyleri incelendiğinde *Diplomasız* (D) olanların sayısı 65, *İlkokul mezunu* (İ) olanların sayısı 161, *Ortaokul mezunu* (O) olanların sayısı 60 ve *Lise ve üzeri* (L+) olanların sayısı ise 74’ tür. Araştırma örneklemine katılan öğrencilerden 6 tanesi bu soruya cevap vermemiştir. Bulgularımıza göre anne eğitim düzeyi ilkokul mezunlarında ağırlık göstermesine rağmen sıra ortalamaları bir birine oldukça yakındır.

Tablo 24

Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P	LSD
Gruplar Arası	3279,810	3	1093,270	3,632	,013*	D - İ D - O
Grup İçi	107153,513	356	300,993			D - L+
Toplam	110433,322	359				

* p < .05

Anne eğitim düzeyine göre öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 24'te gösterilmiştir. Anne eğitim düzeyine göre öğrencilerin okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farkın kaynağını bulmak için LSD testi yapılmıştır. Testin sonuçlarına göre farkın kaynağı *Diplomasız* ile *İlkokul mezunu*, *Diplomasız* ile *Ortaokul mezunu* ve *Diplomasız* ile *Lise ve üzeri mezun* grupları arasında olduğu tespit edilmiştir ($f_{3,356}=3,632$, $p < .05$). Güngör, İnan ve Keleş'in yapmış oldukları araştırmalarda da aynı neticelere ulaşıldığı görülmektedir (Güngör, s. 67; İnan, s. 135; Keleş, s. 68).

Çocukların eğitimindeki ilk öğretmen olarak tabir edilen annenin eğitim düzeyinin yüksek olmasının, öğrencilerin kitap ile buluşmasına olumlu katkısı vardır. Sünbül ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada okuma alışkanlığına sahip olan annelerin, çocukları da okuma alışkanıdır (Sünbül ve ark, s. 59). Benzeri araştırmalarda da aynı sonucun alınmış olması araştırmamızı destekler niteliktedir.

4.Araştırma Sorusu: Baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 25

Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Aritmetik ve Standart Sapma Ortalamaları

Baba Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss
Diplomasız (D)	41	115,90	19,13
İlkokul Mezunu (İ)	87	122,05	16,98
Ortaokul Mezunu (O)	81	119,95	19,11
Lise Mezunu (L)	79	120,71	17,23
Üniversite Mezunu (Ü)	70	123,46	15,70
Toplam	358	120,85	17,59

Baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma ortalamaları Tablo 25'te gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim düzeyleri incelendiğinde *Diplomasız (D)* olanların sayısı 41, *İlkokul mezunu (İ)* olanların sayısı 87, *Ortaokul mezunu (O)* olanların sayısı 81, *Lise mezunu (L)* olanların sayısı 79 ve *Üniversite mezunu (Ü)* olanların sayısı 70'dir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 8 tanesi bu soruya cevap vermeyerek boş bırakmıştır.

Tablo 26

Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	P
Gruplar Arası	1670,951	4	417,738	1,355	,249*
Grup İçi	108830,904	353	308,303		
Toplam	110501,855	357			

*p > .05

Öğrencilerin baba eğitim düzeyi ile serbest zaman okuma alışkanlığına ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 26'da gösterilmiştir. Test sonuçlarında öğrencilerin

baba eğitim düzeyine göre okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($f_{4-361}:1.355$, $p > .05$). İnan, Suna, Balcı, Akkaya ve Özdemir ve Sünbül ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmalarda da aynı sonuca ulaşıldığı görülmektedir (İnan, s. 147; Suna, s. 58; Balcı, 2009a s. 184; Akkaya ve Özdemir, 2013; Sünbül ve ark, s. 59).

Bu durumun muhtemel nedenleri şunlardır: Araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim düzeyleri değişkenlik gösterse de sayı olarak bir birine yakındırlar. Babalar, zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu iş ortamlarında tüketmekte, evde çocuklarına fazla zaman ayıramamaktadır. Benzeri araştırmalarda da aynı sonuca ulaşılmış olması araştırmamızı destekler niteliktedir.

5.Araştırma Sorusu: Anne mesleklerine göre öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 27

Öğrencilerin Anne Mesleklerine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

Okul	N	$\bar{X}$	Ss	T	Sd	p
Ev Hanımı	332	121,0301	17,84574	,313	363	,755*
Diğer	33	120,0303	13,76700			

* $p > .05$

Öğrencilerin anne meslekleri ile serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin Bağımsız Örneklem T-Testi sonuçları Tablo 27’de gösterilmiştir. Öğrencilerin anne meslekleri ile okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t_{313}:.363$, $p > .05$). Konya ilini kapsayan bir çalışmada Sünbül ve arkadaşları anne meslekleri ile ilköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık bulamamışlardır (Sünbül ve ark, s. 44). Bu durum bizi destekler niteliktedir.

Ayrıca araştırma örneğine alınan öğrenci annelerinin tamamına yakınının ev hanımı olmaları iki farklı değişken arasındaki farkın kaynağını bulmamızı zorlaştırmıştır. Sünbül ve arkadaşları ve Kaynar’ın bir birinden bağımsız olarak

yapmış oldukları araştırmalarda da öğrencilerin anne mesleklerinin genel olarak ev hanımında yoğunlaştığı görölmektedir (Sünböl ve ark, s. 59; Kaynar, s. 67).

6. Araştırma Sorusu: Baba mesleklerine göre öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 28

Öğrencilerin Baba Mesleklerine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Aritmetik ve Standart Sapma Ortalamaları

Baba Mesleği	N	$\bar{X}$	Ss
Kamu	47	123,13	16,60
Memur	46	121,65	14,75
İşçi	55	122,85	16,57
Serbest Meslek	93	119,68	18,47
Esnaf	72	120,68	18,39
Diğer	48	118,04	19,27
Toplam	361	120,84	17,57

Baba mesleklerine göre öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma ortalamaları Tablo 28’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin baba meslekleri incelendiğinde kamuda çalışanların sayısı 47, memur olanların sayısı 46, işçi olanların sayısı 55, serbest meslek sahibi olanların sayısı 93, esnaf olanların sayısı 72 ve diğer meslek gurubunda olanların sayısı ise 48’dir. Araştırmaya katılan öğrencilerden 5 tanesi bu soruya cevap vermemiştir. Baba mesleklerinin tasnifini; *çalışma durumları*, *ekonomik farklılık* ve *eğitim durumları* göz önüne alınarak yapılmıştır.

Tablo 29

Öğrencilerin Baba Mesleklerine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin

Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	1002,916	5	200,583	,647	,664*
Grup İçi	110120,397	355	310,198		
Toplam	111123,313	360			

* p >.05

Öğrencilerin baba meslekleri ile serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin Tek Yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 29’da gösterilmiştir. Öğrencilerin baba meslekleri ile okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F_{5,361}:647$, $p > .05$).

Araştırma örneğine katılan öğrencilerin baba mesleklerinin öğrencinin okuma alışkanlığına olumlu bir katkı sağlamadığı görülmektedir. Örnekteki öğrencilerin % 35’ inin haftalık ders dışı ortalama okuma sürelerinin üç saatten fazla olması öğrencilerin okuma alışkanlığına sahip olduklarını ortaya koymaktadır (Tablo-19). Buna karşın ebeveynlerin bu duruma katkılarını saptamakta anlamsız bir fark ortaya çıkmaktadır. Aynı sonucun anne mesleğinde de ortaya çıkması bu hipotezi destekler nitelikte olup araştırma grubunda bulunan öğrencilerin okuma alışkanlıklarına ebeveynlerin mesleki yönden bir katkılarının olmadığı anlaşılmaktadır. Sünbül ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışma sonucunda benzeri bulgu elde edilmiştir (Sünbül ve ark, s. 59). Bu durum çalışmamızı desteklemektedir.

7. Araştırma Sorusu: Öğrencilerin akademik başarıları ile serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 30
Öğrencilerin Akademik Başarılarına Göre Serbest Zaman Okuma
Alışkanlıklarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonucu

Akademik Başarı**	N	Ortalama Sıra	X ²	Sd	p	Mann -Whitney U	
1	48	132,38	35,758	4	,000*		
2	33	126,14				1-4	1-5
3	61	165,16				2-4	2-5
4	81	198,13				3-4	3-5
5	143	213,43					
Toplam	366						

* p < .001

**1=(0-44), 2=(45-54), 3=(55-69), 4=(70-84) ve 5=(85-100) puan aralıklarını ifade etmektedir.

Öğrencilerin akademik başarıları ile serbest zaman okuma alışkanlığına ilişkin ANOVA testi sonucu Tablo 30'da gösterilmiştir. Test sonucuna göre öğrencilerin okuma alışkanlıkları ile akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($X^2_{(4)}$: 35.758 , p < .001). Farkın kaynağını bulmak için tek tek Mann-Whitney U Testi yapılmıştır. Mann-Whitney U Testi sonuçlarına göre anlamlı farklar, 1 ile 4, 1 ile 5, 2 ile 4, 2 ile 5, 3 ile 4 ve 3 ile 5 akademik puana sahip öğrenciler arasındadır.

Sosyal Bilgiler ders kitaplarının okuma metinlerinden oluşması öğrencilerin hızlı ve anlaşılır okuyabilme, okuduğundan çıkarımda bulunabilme ve yorum yapabilme becerilerine sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Öğrencilerin bu becerilere sahip olabilmeleri belirli ölçüde serbest zaman okumaları ile gerçekleşmektedir. Elde ettiğimiz test sonuçları hızlı okumayı başarabilmiş, okuma alışkanlığına sahip öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde daha başarılı olduklarını göstermektedir.

Güngör (2009), İnan (2005), Gallik (1999), Acıyan (2008), Sallabaş (2008), Sünbül ve Ark. (2010), Demirkaya ve Çakar (2012) ve Seferoğlu ve Akbıyık'ın (2006) yapmış oldukları benzeri araştırmalarda da öğrencilerin akademik başarıları ile okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Güngör; İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlığının Türkçe dersi akademik başarısına etkisini araştırmış ve olumlu sonuç elde etmiştir. İnan; İlköğretim I. Kademe öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada, okumaya karşı güdülenmesi daha fazla olan öğrencilerin akademik olarak da başarılı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Gallik (1999) tarafından akademik başarı ile ders dışı okuma arasındaki ilişkinin sorgulandığı, üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada, ders dışı okuma ile akademik başarı arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Acıyan'ın (2008); yapmış olduğu “Ortaöğretim Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları ve Akademik Başarı Düzeyleri” çalışmasında, okumanın akademik başarıyı arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Sallabaş (2008); ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları üzerine yaptığı çalışmada, akademik başarı ile okuduğunu anlama becerisi arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Sünbül ve arkadaşları; Konya ilini kapsayan ilköğretim 5. 6. 7. ve 8. sınıf öğrencileri üzerindeki araştırmalarında, takdir ve teşekkür belgesi alan öğrencilerin belge alamayan öğrencilere göre yüksek düzeyde okuma alışkanlığına sahip olduklarını belirlemişlerdir. Seferoğlu ve Akbıyık (2006); eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yapmış oldukları çalışmada, yüksek eleştirel düşünme becerisine sahip olan öğrencilerin akademik olarak da başarılı oldukları görülmektedir. Benzeri bir çalışma Demirkaya ve Çakar (2012) tarafından yapılmış ve eleştirel düşünme becerisine sahip olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde akademik olarak başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Güngör, s. 83; İnan, s. 130; Gallik, 1999; Acıyan, 2008; Sallabaş, 2008; Sünbül ve ark, s. 64; Seferoğlu ve Akbıyık, 2006; Demirkaya ve Çakar, 2012).

Yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar bizi destekler nitelikte olup, serbest zaman okuma alışkanlığına sahip olan öğrencilerin akademik olarak da

başarılı oldukları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olmak isteyen birey, serbest zaman okuma alışkanlığına da sahip olmalıdır.

8.Araştırma Sorusu: Öğrencilerin kendilerine ait odalarının olmasına göre serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 31

Öğrencilerin Kendilerine Ait Odalarının Olmasına Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıkları İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonucu

Oda	N	$\bar{X}$	Ss	T	Sd	P
Evet	195	16,8462	2,86948	2,161	363	,031*
Hayır	170	16,1471	3,31156			

*p < .05

Öğrencilerin kendilerine ait odalarının olmasına göre serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin Bağımsız Örneklem T-Testi sonucu Tablo 31’de gösterilmiştir. Test sonucuna göre öğrencilerin kendilerine ait odalarının olması ile okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t_{(2,161)}:363$, $p < .05$).

Kendisine ait odası olan öğrencilerin kitap okumaya daha fazla zaman ayırabildikleri, çevresel etkenlerden bağımsız (tv, internet vb.) serbest zaman etkinlikleri yapabildikleri düşünülmektedir. Davies ve Brember’in 1995 yılında 2., 4. ve 6. sınıfta eğitim gören 218 öğrenci üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında öğrencilerin kitabı daha çok kendi başlarına kalabildikleri odalarında okuduğu ortaya çıkmıştır. Topçu’nun yapmış olduğu araştırma sonucunda da aynı sonuca ulaşıldığı görülmektedir (Topçu, s. 42). Dolayısıyla bu araştırmalar bizim sonucumuzu desteklemektedir.

9.Araştırma Sorusu: Öğrencilerin kendilerine ait kitaplıklarının olması ile serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 32

Öğrencilerin Kendilerine Ait Kitaplıklarının Olmasına Göre Okuma Serbest Zaman Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonucu

Kitaplık	N	$\bar{X}$	Ss	T	Sd	p
Evet	252	121,8730	17,31659	1,508	364	,132*
Hayır	114	118,9035	17,73950			

*p > .05

Öğrencilerin kendilerine ait kitaplıklarının olmasına göre serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin Bağımsız Örneklem T-Testi sonucu Tablo 32’de gösterilmiştir. Test sonucunda öğrencilerin kendilerine ait kitaplıklarının olması ile okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t_{1,508}:364$, $p > .05$). Araştırma örnekleminde bulunan öğrencilerin 2/3’ünün kendisine ait 10 ve üzeri kitaba sahip olmaları, her birinin küçük bir kütüphanesinin olduğunu göstermektedir. Kendisine ait kitaplığı olmasa bile küçük bir kütüphaneye sahip olan öğrencilerin okuma alışkanlıklarının da bir birine yakın olması test sonucunu açıklar niteliktedir.

10.Araştırma Sorusu: Öğrencilerin cinsiyete göre serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 33

Öğrencilerin Cinsiyete Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonucu

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	T	Sd	p
Erkek	178	119,9888	17,76971	-1,022	364	,308*
Kız	188	121,8564	17,19799			

* p >.05

Cinsiyete göre serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin Bağımsız Örneklem T-Testi sonucu Tablo 33'te gösterilmiştir. Test sonucuna göre kız öğrencilerin okuma alışkanlığı sıra ortalaması (121,85) erkek öğrencilerden (119,98) yüksek olmasına rağmen, okuma alışkanlığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t_{-1,022}:364, p >.05$).

Ayrıca araştırma örneklemindeki öğrencilerin % 70'i Amerikan Kütüphane Derneği'nin ortaya koyduğu standartlara göre *orta düzey okuyucu* olarak nitelendirdiği *yılda 6 ile 20 kitap arasında kitap okuyan* kişilerdir (ALA 1978, Akt: Sağlamtunç, 1990, s.14). Suna (2006), Yılmaz (1995), Can, Türkyılmaz ve Karadeniz (2010), Gönen, Öncü ve Işıtan (2004) ve Bozpolat'ın (2010) yapmış oldukları araştırmalarda da cinsiyete göre okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan benzeri araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlar yaptığımız araştırmamızı destekler niteliktedir (Suna, s. 56; Yılmaz, 1995; Can, Türkyılmaz ve Karadeniz, 2010; Gönen, Öncü ve Işıtan, 2004; Bozpolat, s. 419).

11.Araştırma Sorusu: Öğrencilerin anaokulu gitmesine göre serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 34

Öğrencilerin Anaokuluna Gitmelerine Göre Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

Anaokulu	N	$\bar{X}$	Ss	T	Sd	P
Evet	137	118,7941	21,05660	-,769	110	,443*
Hayır	218	121,5769	15,89047			

* $p >.05$

Öğrencilerin anaokuluna gitmelerine göre serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin Bağımsız Örneklem T-Testi sonucu Tablo 34'te gösterilmiştir. Test sonucuna göre öğrencilerin anaokuluna gidip gitmemeleri ile okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t_{-,769}:110, p >.05$). İnan'ın

yapmış olduğu araştırmada aynı sonuca ulaşılmıştır (İnan, s. 125). İnan'ın araştırmasındaki öğrencilerin 288'i anaokuluna gitmediğini, 122'si ise anaokuluna gittiğini söylemektedir. Benzeri araştırma sonucunda da anlamsız bir farkın ortaya çıkması, anaokuluna giden öğrenci sayısının azlığı, öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlığına sahip olması sebep olarak görölmektedir.

12.Araştırma Sorusu (A): Öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmesi ile akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 35

Öğrencilerin Farklı Okullarda Öğrenim Görmesi İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Okullar	N	Ortalama Sıra	Sıra Toplamı	U	Z	p
MEB	327	174,75	57142,00	3514,000	-4,774	,000*
ÖZEL	39	256,90	10019,00			
Toplam	366					

*p < .001

Öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmesi ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi gösteren Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 35'te gösterilmiştir. Test sonucuna göre öğrencilerin devlet okulu ile özel okulda öğrenim görmesine göre akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (z: -4,774, p<.001). Sıra ortalamalarına bakıldığında özel okulda öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamaları (256,90) MEB okulunda öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamalarından (174,75) daha yüksektir. Aralarındaki farkın yüksek olmasının çeşitli sebepleri arasında özel okulda okuyan öğrenci sayısının az, eğitim kalitesinin nispeten yüksek olması gösterilebilir.

12.Araştırma Sorusu (B): Öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmesi ile akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 36

Öğrencilerin Farklı Okullarda Öğrenim Görmesi İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiyi Gösteren Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

OKULLAR	N	Ortalama Sıra	X ²	Sd	p	Mann-Whitney U
MERKEZ-MEB	221	188,90	36,028	2	,000*	Ö-M
KÖY VE/VEYA BELDE-MEB	106	145,23				Ö-K
ÖZEL	39	256,90				M-K
Toplam	366					

*p < .001

Öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmesi ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi gösteren Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 36’da gösterilmiştir. Test sonuçlarına göre öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmeleri ile akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (X²₍₂₎: 36,028, p < .001). Farkın kaynağını bulmak için tek tek Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre anlamlı farklar Özel Otlukbeli Ortaokulu ile İl Merkezine Bağlı Okullar, Özel Otlukbeli Ortaokulu ile Köy ve/veya belde Okulları ve İl Merkezine Bağlı Okullar ile Köy ve/veya belde okulları arasında olduğu tespit edilmiştir.

Sıra ortalamaları incelendiğinde özel okulda öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamaları (256,90), il merkezi (188,90) ve il merkezine bağlı köy ve/veya belde (145,23) okullarında öğrenim gören öğrencilerden daha yüksektir. Test sonucunda ortaya çıkan bir diğer sonuç ise il merkezindeki okullarda öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamaları, il merkezine bağlı köy ve/veya belde okullarında öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamalarından daha yüksek olduğudur. Bu durumun muhtemel sebepleri arasında, köy ve/veya belde okullarında öğrenim gören öğrencilerin eğitim-öğretim zamanı dışında ailelerine yardımcı olmaları, akademik çalışmayı destekleyen dersane ve özel ders eğitimlerinden uzak olmaları gösterilebilir.

13.Araştırma Sorusu (A): Öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmesi ile serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 37

Öğrencilerin Farklı Okullarda Öğrenim Görmesi İle Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

Okul	N	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p
MEB	327	16,6086	3,11433	1,702	364	,090*
ÖZEL	39	15,7179	2,86493			

* p >.05

Öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmesi ile serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin Bağımsız Örneklem T-Testi sonuçları Tablo 37’de gösterilmiştir. Test sonuçlarına göre öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmeleri ile okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($t_{1,702:364}$, $p >.05$). Milli eğitim bakanlığına bağlı okullarda öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamaları (16,6086) milli eğitim bakanlığına bağlı özel okulda öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamalarından (15,7179) yüksek olması, anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmamıştır.

Bu durumun muhtemel sebepleri arasında “100 Temel Eser” okuma kampanyasının okullarda yaygınlaşması, sınıf rehber öğretmenlerinin öğrencilerin okudukları kitapları dönem sonu karnelerine yansıtmaları, okullarda okul kütüphanelerinin ve sınıf kütüphanelerinin yaygınlaşması, öğrencilerin kendilerine ait bir kitaplığa sahip olmaları, kitaba ulaşımın kolaylığı, ders dışı kitap okuma ödevleri verilmesi ve araştırma örneklemindeki özel okul öğrencilerinin oransal düşüklüğü ön plana çıkmaktadır.

13.Araştırma Sorusu (B): Öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmesi ile serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 38

Öğrencilerin Farklı Okullarda Öğrenim Görmesi İle Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

OKULLAR	N	Ortalama Sıra	X ²	Sd	p
Merkez-MEB	221	186,91	3,888	2	,143*
Köy ve/veya Belde-MEB	106	187,88			
Özel	39	152,29			
Toplam	366				

* p >.05

Öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmesi ile serbest zaman okuma alışkanlıklarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi sonuçları Tablo 38’de gösterilmiştir. Test sonuçlarına göre öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmeleri ile okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($X^2_{(2)}:3,888, p >.05$).

Sıra ortalamaları incelendiğinde köy ve/veya belde okullarında öğrenim gören öğrencilerin il merkezinde ve özel okulda öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat bu durum anlamlı bir farklılığın ortaya çıkması için yeterli değildir. Tablo 37’de ortaya çıkan sonuçla Tablo 38’in benzerlik göstermesi araştırmanın güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Test sonuçlarında öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmesi ile akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmasına rağmen, serbest zaman okuma alışkanlığı konusunda böylesi durum ortaya çıkmamıştır. Bu durumun muhtemel sebepleri arasında özel okul ve merkez MEB okullarında öğrenim gören öğrencilerin okullarında, okul sonu ve hafta sonları okullarında gerçekleştirilen derslere yardımcı kurs eğitiminin etkili olduğu düşünülmektedir. Benzeri eğitimin köy/belde okullarında gerçekleşmemesi, öğrencilerin akademik olarak başarısız olmalarında etken olarak görülmektedir.

14.Araştırma Sorusu: Okuma alışkanlığı akademik başarının yordayıcısı mıdır?

Tablo 39

Okuma Alışkanlığının Akademik Başarısını Yordamasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Standart	R	R ²	Standardize	t	F	
	B	Hata _p		Edilmiş _β			
Okuma Alışkanlığı	,521	,488			1,066	,287	
Akademik Başarı	,026	,004	,321	,103	,321	6,473	,000
R: ,321	R²: ,103	F: 41,898	p<.001				

Okuma alışkanlığının akademik başarıyı yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 39’da gösterilmiştir. Varyans analizi sonuçları (F: 41.898, $p < .001$) kurulan regresyon modelinin genel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Basit doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre okuma alışkanlığı akademik başarının anlamlı bir yordayıcısıdır. (R: ,321, R²: ,103). Okuma alışkanlığı ile akademik başarı arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu ve okuma alışkanlığının akademik başarıyı % 10,3 oranında yordadığı görülmektedir.

Akademik başarıya etki eden faktörler, eğitim araştırmacıları tarafından yapılan birçok araştırmaya konu olmuştur. Yapılan çalışmaların sonucunda, akademik başarıya etki eden faktörlerin çeşitli boyutlarının olduğu görülmektedir. Bunlar arasında, zekâ, öğrencinin bilimsel ve öğrenme stilleri gibi değişkenlerin yanı sıra (Çakan, 2002), örgütsel ve çevresel faktörlerin de olduğu belirtilmektedir. Bu faktörler arasında, okul yöneticisinin liderliği (Witziers, Bokseri Krüger, 2003), kolektif yeterlik, akademik baskı, sosyoekonomik statü (Hoy, Sweetland, Smith, 2002), akademik vurgu (Goddard, Sweetland, Hoy, 2000) nitelikli okul öncesi eğitimi (Finn-Stevenson, Desimone ve Chung, 1998), ailenin desteği (Bean, Bush, McKenry, ve Wilson, 2003; Maton, Hrabowski III, ve Greif, 1998), sınıftaki öğrenci sayısı (Boozer ve Rouse, 2001; McGiverin, Gilman, ve Tillitski, 1989; Hedges ve Stock, 1983), öğretmen niteliği (Darling-Hammond, 2000), öğrencilerin motivasyonu, öğretmenlerin öz yeterlik algısı ve öğrencilerin öğrenmeye karşı

tutumları, eğitim kurumunun fiziki alt yapısı, bilişim teknolojileri sınıfları ve eğitim teknolojilerinden yararlanma, Milli Eğitim müdürlüğü yöneticilerinin okul ve dersane yöneticileri ile olan işbirliği ve deneme sınavlarının uygulanması ön plana çıkmaktadır (Çakan, 2002; Witziers, Bokseri Krüger, 2003; Hoy, Sweetland, Smith, 2002; Goddard, Sweetland, Hoy, 2000; Bean, Bush, McKenry, ve Wilson, 2003; Maton, Hrabowski III, ve Greif, 1998; Darling-Hammond, 2000; Boozer ve Rouse, 2001; McGiverin, Gilman, ve Tillitski,1989; Hedges ve Stock, 1983; Akt; Akbaba Altun ve Çakan, 2008).

Yapılan çalışmalar ve elde edilen sonuçlara bakacak olursak, akademik başarıya etki eden etmenler oldukça fazladır. Bu etmenlerin yanı sıra okuma alışkanlığının da akademik başarıya etkisi yadsınamaz. Nitekim yapılan çalışmalarda okuma alışkanlığının akademik başarıyı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Güngör, s. 83; İnan, s. 130; Gallik, 1999; Acıyan, 2008; Sallabaş, s. 151; Sünbül ve ark, s. 64; Seferoğlu ve Akbıyık, 2006; Demirkaya ve Çakar, 2012). Bu bağlamda yapmış olduğumuz çalışmada okuma alışkanlığının akademik başarıyı % 10,3 oranında yordaması yeterli bir sonuç olarak görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmanın ‘Sonuç, Tartışma ve Öneriler’ bölümünde bulgular ve yorum kısmında sorulan toplam on dört soruya yanıt aranmış ve elde edilen sonuçlar ortaya konmuştur. Ayrıca temel problem dile getirilmiş ve yapılabilecek yeni araştırmalar için araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yapılan araştırma, ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin serbest zaman okuma alışkanlıklarının Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarıya etkisini ölçmesi yönüyle önemlidir. Büyük ölçüde metinlere dayalı bir ders olan Sosyal Bilgilerin başarılı bir şekilde öğretilmesi için okuma becerilerine ve okuma alışkanlığına sahip olmak gerekmektedir. Okuma alışkanlığı ve okuma becerileri ise büyük ölçüde serbest zaman okumaları ile kazanılmaktadır.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin 178’ini erkekler 188’ini ise kızlar oluşturmaktadır. Anne eğitim düzeyleri incelendiğinde; 161’i ilkökul, 60’ı ortaokul, 74’ü lise ve üzeri olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma kapsamındaki öğrenci annelerinin 65’i ise diplomasızdır. Baba eğitim düzeyleri incelendiğinde; 87’si ilkökul, 81’i ortaokul, 79’u lise, 70’i üniversite ve 41’i diplomasız kişilerdir. Baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyinden yüksek olup bu durum toplumda erkek eğitiminin kadın eğitiminden önde olduğu sonucuna varılmıştır (Balcı, 2009b; Can, Türkyılmaz ve Karadeniz. s. 7).

Öğrencilerin genel olarak okuma etkinliğinde kitaplar ön plana çıkmakta, gazete ve dergiler ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Okul kütüphanelerinin ve sınıf kitaplıklarının olması, öğrencilerin okuma materyallerinden olan kitabı tercih etmelerinde önemli etken olarak görülmektedir. Gazete okuma sıklığı yönüyle incelendiğinde öğrencilerden 118’i gazete okumamakta, 112’si sadece hafta sonları okumakta, 110’u haftada birkaç gün okumakta ve 26’sı ise günlük gazete

okumaktadır. Gazete aboneliği olan veya düzenli gazete alanların dışında öğrencilerin gazete okuma sıklıkları genel olarak hafta sonları ile sınırlıdır. Bu durum öğrencilerin okul ve ders dışı zamanlarda gazete okumaya eğilimli olduklarını göstermektedir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin gazete okumama sebepleri incelendiğinde; 74'ü gazete okumaktan sıkıldığını, 14'ü zamanının olmadığını, 14'ü maddi imkânsızlıktan gazete okuyamadığını, 10'u gazete almadığını ve 5'i ise gazete okumanın gereksiz bir şey olduğunu dile getirmiştir. Anket sonuçları gazete okumayan öğrencilerin yarıya yakınının gazete okumama değil, okuyamama gibi bir sorunlarının olduğunu göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin %28,9'u (106 öğrenci) köy ve/veya belde de ikamet etmekte olup, şehrimizde köy/beldelerde gazete satışı gerçekleşmemektedir. Bu durumun da öğrencilerin gazete okumalarına engel sebepler arasında görülmektedir. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin süreli yayınlardan olan dergileri ilgi düzeyinde takip ettikleri sonucuna varılmıştır. En çok okunan dergi sıralamasında bilimsel dergiler ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında öğrencilerin magazin amaçlı dergi okudukları da anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin serbest zaman etkinlikleri ise sırasıyla; kitap okuma, tv-radyo izleme/dinleme, gazete okuma ve internete girme olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin kendilerine ait zengin sayılabilecek düzeyde kitaplıklarının olması kitap okuma alışkanlığına olumlu katkı yapmaktadır. Ayrıca kitap okuma konusunda arkadaş, öğretmen ve ebeveyn tarafından desteklenmesi de okuma alışkanlığı üzerinde olumlu etki yapmaktadır.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Kız öğrencilerin sıra ortalamalarının erkek öğrencilere göre yüksek olması anlamlı bir farklılığın ortaya çıkması için yeterli değildir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yaşadıkları yerleşim yerine göre serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durumun muhtemel sebepleri arasında; okul ve sınıf kütüphanelerinin yaygınlaşması,

kitaba ulaşımın kolaylığı, öğrencilerin kendilerine ait küçük bir kütüphaneye sahip olmaları belli başlı faktörler olarak gösterilebilir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Farkın kaynağını bulmak için LSD testi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre farkın kaynağı; Diplomasız ile İlkokul Mezunu, Diplomasız ile Ortaokul Mezunu ve Diplomasız ile Lise ve üzeri Mezun grupları arasındadır. Anne eğitim düzeyinin yükselmesi, öğrencilerin okuma alışkanlığını olumlu yönde etkilemektedir. Can, Türkyılmaz ve Karadeniz'in (Can, Türkyılmaz ve Karadeniz, s. 16) yapmış oldukları araştırma sonucunda da aynı sonuca ulaşıldığı görülmekte olup bu durum bulgularımızı destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin baba eğitim düzeyleri ile serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Zamanının ve enerjisinin çoğunu iş ortamlarında tüketen babaların, evde çocuklarına fazla zaman ayıramamaları ve onlarla birlikte kitap okuyamamaları bu durumun sebepleri arasında gösterilebilir. İnan, Suna ve Balcı'nın yapmış oldukları araştırmalarda da benzer sonuca ulaşılmıştır (İnan, s. 147; Suna, s. 58; Balcı, 2009a s. 184).

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin anne ve baba meslekleri ile serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ancak örneklemdaki öğrencilerin % 35'i haftalık ders dışı ortalama okuma sürelerinin 3 saatten fazla olması, okuma alışkanlığının varlığını ortaya koymaktadır. Bu durum ebeveynlerin mesleki değişkenlikleri bakımından anlamsız bir farkın ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlıkları ile akademik başarıları arasında $p<.001$ düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Farkın kaynağını bulmak için yapılan test sonuçlarına göre anlamlı farklar; 1 ile 4, 1 ile 5, 2 ile 4, 2 ile 5, 3 ile 4 ve 3 ile 5 akademik puana sahip öğrenciler arasındadır. Öğrencilerin akademik başarılarını tespit etmek için

uygulamış olduğumuz Sosyal Bilgiler Dersi sınavında başarılı olan öğrencilerin okuma alışkanlığına sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Sosyal Bilgiler derslerinde üzerinde durulması gereken okuma becerilerinden birisi de, okuduğunu anlama becerileridir. Okuduğunu anlama, mantıksal bağlantılar yapma, metni yorumlama ve bilginin uygulanmasını da içeren bir süreçtir (Brown, 1981). Öğrencilerin okudukları bir metni anlamalarının üst düzeyde gerçekleşmesi için bu becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir (Yazıcı, s. 278). Öğrencilerdeki anlama becerilerinin geliştirilmesi büyük ölçüde serbest zaman okumaları ile gerçekleşmektedir. Bu sayede öğrencilerin okuduğunu anlayarak sorulara cevap verebilmeleri gerçekleşmekte ve bu durum akademik olarak da başarılı olabilmelerine olumlu katkı sağlamaktadır. Benzer araştırmalarda aynı neticelerin elde edilmiş olması testimizi desteklemektedir. Yani okuma alışkanlığına sahip öğrenciler akademik olarak da başarılıdırlar. (Güngör, s. 83; İnan, s. 130; Thorndike, 1973; May, 1986; Bamberger, s. 4; Gallik, 1999; Acıyan, 2008; Sallabaş, 2008; Seferoğlu ve Akbıyık, 2006).

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin kendilerine ait odalarının olması ile serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Kendisine ait odası olan öğrencilerin kitap okumaya daha fazla zaman ayırabildiği, çevresel etkenlerden bağımsız (tv, internet vb.) serbest zaman etkinlikleri yapabildiği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin kendilerine ait kitaplıklarının olması ile serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin 2/3'ünün kendisine ait 10 ve üzeri kitabı vardır. Bu durum, her bir öğrencinin küçük bir kütüphanesinin olduğunu göstermektedir. Kendisine ait kitaplığı olmasa bile küçük bir kütüphaneye sahip olan öğrencilerin okuma alışkanlıklarının da bir birine yakın olması doğal bir sonuçtur.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin cinsiyete göre serbest zaman okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Test sonucuna göre kız öğrencilerin okuma alışkanlığı sıra ortalaması (121,85) erkek öğrencilerden (119,98)

yüksek olmasına rağmen, okuma alışkanlığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Genel olarak öğrencilerin kendilerine ait küçük bir kütüphanelerinin olması, okul ve sınıf kütüphanelerinin bulunması ve okuma ilgilerinin yüksek olması cinsiyete göre okuma alışkanlığının oluşumunu engellemiştir. Suna (2006), Yılmaz (1995), Bozpolat (2010) ve Sünbül ve ark. (2010) yapmış oldukları araştırmalarda da cinsiyete göre okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Suna, s. 57; Yılmaz, s. 330; Bozpolat, s. 419; Sünbül ve ark. s. 73).

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin anaokuluna gitmeleri ile serbest zaman okuma alışkanlıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bunun muhtemel sebebi, anaokuluna giden öğrenci sayısının araştırma örneğine katılan öğrenci sayısının küçük bir kısmını oluşturmasıdır. Bu durum yapılan araştırmanın geneline yayılması için yeterli bir netice olarak görülmemektedir.

Araştırma grubundaki öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmeleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki iki ayrı testte incelenmiş olup her iki test sonucunda da anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Birinci testte okullar özel ve MEB olarak iki farklı grupta incelenmiş, test sonucunda özel okulda öğrenim gören öğrencilerin MEB okullarında öğrenim gören öğrencilerden daha başarılı oldukları tespit edilmiştir.

Yapılan ikinci testte okullar özel, merkez-MEB ve köy ve/veya belde-MEB olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Test sonucunda özel okul ile il merkezine bağlı okul, özel okul ile köy ve/veya belde okulu ve il merkezine bağlı okul ile köy ve/veya belde okulları arasında $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde özel okulda öğrenim gören öğrencilerin merkez-MEB ve köy ve/veya belde-MEB okullarında öğrenim gören öğrencilerden, merkez-MEB okullarında öğrenim gören öğrencilerin ise köy ve/veya belde-MEB okullarında öğrenim gören öğrencilerden akademik olarak başarılı oldukları tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin farklı okullarda öğrenim görmeleri ile serbest zaman okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki iki farklı testte incelenmiş olup her iki test sonucunda da anlamlı farklılıklara ulaşılamamıştır. Okullar özel ve MEB olarak iki farklı grupta incelenmiş ve test sonucunda özel okulda öğrenim gören öğrenciler ile MEB okulunda öğrenim gören öğrenciler arasında okuma alışkanlığı yönüyle anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yapılan ikinci testte okullar özel, merkez-MEB ve köy ve/veya belde-MEB olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Test sonucunda okullar arasında okuma alışkanlığı yönüyle anlamlı bir farklılığa ulaşılamamıştır.

Okuma alışkanlığının akademik başarıyı yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre okuma alışkanlığının akademik başarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir. Yani okuma alışkanlığı ile akademik başarı arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu ve okuma alışkanlığının akademik başarıyı % 10,3 oranında yordadığı tespit edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde çalışma gurubunda yer alan öğrencilerin serbest zaman okuma alışkanlıkları ile Sosyal Bilgiler dersi akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum serbest zaman okumalarının Sosyal bilgiler derslerine etkisini ortaya koymasından önemlidir.

Literatür çalışmaları sonucunda sosyal bilgiler öğretim programında yer alan beceriler arasında okuma ve okuduğunu anlama becerilerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu beceriler okuma alışkanlığı kazanılarak elde edilebilir. Nitekim yapılan araştırmalarda okuma alışkanlığına sahip olan bireylerin; kavrama, anlama, analiz, sentez, yazma, eleştirel düşünme ve farklı açılardan bakabilme becerilerini kazandıkları görülmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde başarı elde etmek isteyen bireylerin okuma becerilerine ve okuma alışkanlığına sahip olması gerekmektedir. Yapmış olduğumuz çalışmanın neticesinde de serbest zaman okuma alışkanlığının akademik başarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu ve serbest zaman okuma alışkanlığının sosyal bilgiler dersindeki akademik başarıyı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler derslerinde akademik başarı elde edebilmek için serbest zaman etkinliklerinin ne derece etkili olduğu farklı bir araştırma konusu olarak incelenebilir. Ülke genelinde okuma ilgi ve alışkanlığı ile ilgili birçok araştırma yapılmış olup, bu araştırmalarda öğrencilerin okuma ilgilerinin ve alışkanlıklarının neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Az sayıdaki araştırmada öğrencilerin okuma ilgi ve alışkanlıklarının derslerdeki akademik başarıya etkisi incelenmiştir. Yani bu alanda yeteri düzeyde çalışma bulunmamaktadır. Bu durum, araştırmacıların bu alanlarda da çalışma yapılabileceğini göstermektedir. Okuma alışkanlığı ile ilgili yapılan araştırmalar nispeten eski olup, öğrencilerin eski müfredat ve eski öğretim yöntemi ile öğrendikleri konular ve bilgilerle sınırlı kalmıştır. Yapılacak araştırmalarda yapılandırmacı eğitim sistemi çerçevesinde okuma alışkanlıkları yeniden ele alınabilir. Ayrıca okul kütüphaneleri ve sınıf kitaplıklarının öğrencilerin okumaya karşı ilgi ve tutumu konusunda etkileri farklı bir çalışma konusu olarak incelenebilir.

Ülkemizde yapılan serbest zaman ile ilgili çalışmalar, genel olarak serbest zaman etkinliğini tespit üzerinedir. Serbest zaman okumalarının akademik başarıya etkisinin incelenmesi ve serbest zaman okumalarının ne şekilde yapılabileceği araştırma konusu olarak incelenebilir. Ayrıca serbest zaman etkinliği konusunda öğrencilerin ve velilerin bilgilendirilmesi için okul-aile işbirliği içerisinde bilgilendirici eğitim ve konferanslar düzenlenebilir.

Literatür taraması sonucunda ülkemizde “*Sosyal Bilgiler ve Okuma*” ilişkisinin çok az sayıda çalışmaya konu olduğu görülmüştür. Yabancı çalışmalarda bu konu daha fazla yer edinmekte olup bu durum sosyal bilimcilerin bu alanda çalışma yapabileceğini göstermektedir. Uluslararası araştırmalarda konu “*Matematik okuryazarlığı, Fen okuryazarlığı ve Okuma becerisi*” olarak incelenmektedir (Pisa, 2003,2009). Sosyal bilimlerin ve sosyal bilgiler dersinin öğretilmesi ve geliştirilmesi konusunda sosyal bilim uzmanlarının “*Sosyal Bilgiler okuryazarlığı veya Sosyal Bilgiler Temelli Okuma*” alanını oluşturması ve geliştirmesi gerekmektedir. Çünkü sosyal bilgiler dersi sadece yazı ve sembollerin doğru anlaşılması ile sınırlı değildir. Bunların yanı sıra harita okumaları, kavram haritalarının oluşturulması, tablo

incelemeleri, eleştirel düşünme, analiz ve sentez yapabilme becerilerinin kazanılması gibi becerileri de kapsamaktadır.

KAYNAKLAR

- ABADAN, Neriman; Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri, *A.Ü Siyasi Bilgiler Fakültesi Yayınları*, Ankara, 1961.
- ACAR, Serap; “10. Sınıf Coğrafya Dersinde Toprak Konularının Kavram Haritası Tekniği ile İşlenmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 2009.
- ACIYAN, Ahmet Ali; “Ortaöğretim Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları ve Akademik Başarı Düzeyleri Arasındaki İlişki”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi*, İstanbul, 2008.
- AĞAOĞLU, Yavuz Selim; “Dershaneye Devam Eden Üniversite Öğrencilerinin Okuma Nedenlerinin ve Serbest Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Değerlendirilmesi”, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, Cilt-3, Sayı-1, 2012.
- AKALIN, Şükrü Haluk; *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.
- AKAR, Münire; “Sesli ve Sessiz Okumanın Anlamaya Etkisi Üzerine Bir Araştırma”, *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı*. Afyonkarahisar, 2009.
- AKBABA ALTUN, Sadegül ve ÇAKAN Mehtap; “Öğrencilerin Sınav Başarılarına Etki Eden Faktörler: LGS/ÖSS Sınavlarındaki Başarılı İller Örneği”, *İlköğretim Online Dergi*, Cilt-7, Sayı-1, 2008.
- AKDAĞ, Hakan; “İlköğretim II. Kademe 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin, Bilişsel ve Duyuşsal Davranış Özelliklerinin Başarı ve Tutumlarına Etkisi”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı- 25, Konya, 2008.

- AKKAYA, Nevin ve ÖZDEMİR, Serpil; “Ortaöğretim Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (İzmir-Buca Örneği)”, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-2, Sayı-1, 2013.
- AKPINAR, Erdal ve İÇEN, Mustafa; “Küresel Vatandaşlık Eğitiminin Uluslar Arası Sorunları Çözümündeki Rolü”, *Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Dergisi*, Cilt-2, 2012.
- AKSAÇLIOĞLU, Ayşe Gül ve YILMAZ, Bülent; “Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt-21, Sayı-1, 2007.
- AKYOL, Hüseyin; *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara, 2005.
- ALTAY, Ahmet, TODOROVA, Tania ve DURSUN, Bahtiyar; “Halk Kütüphanelerinde Çocuklara ve Gençlere Yönelik Yaratıcı Bilgi Hizmetleri: Türkiye’de Durum”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Cilt-1, Sayı-2, 2013.
- ARICI, Ali Fuat; “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okuma Durumları (Beceri-İlgi-Alışkanlık-Eğilim)”. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı*, Erzurum, 2005.
- ARSLAN, Aysu Gürsel ve TERTEMİZ, Neşe; “İlköğretimde Bilimsel Süreç Becerilerinin Geliştirilmesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt-4, Sayı-2, 2004.
- AYDOĞAN, Filiz; *Medya ve Serbest Zaman*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2000.
- AYDOĞAN, Yasemin ve ARAL, Neriman; “Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarının İncelenmesi”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı-173, 2007.
- AYTAŞ, Gıyasettin; “Okuma Eğitimi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı-4, 2005.

- BAHAR, Hüseyin Hüsnü; “Cinsiyet ve Branşa Göre Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri (Erzincan Eğitim Fakültesi Örneği)”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-10, Sayı-2, 2008.
- BAHAR, Hüseyin Hüsnü, ÖZKAYA, Fatma ve BİROL, Nurettin; “4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Hakkında Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Erzincan Örneği)”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-13, Sayı-1, 2001.
- BAKIR, Müslüm; “Rekreasyon ve Turizm İlişkilerinin Politikalarının Oluşturulmasındaki Önemi”, *Doktora Tezi, İ. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 1993.
- BALCI, Ahmet; “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlık ve İlgileri Üzerine Bir Araştırma”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 2009a.
- BALCI, Ahmet; “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutumları”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 11, 2009b
- BALCI, Ahmet, UYAR, Yusuf ve BÜYÜKİKİZ, Kadir Kaan; “İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları, Kütüphane Kullanma Sıklıkları ve Okumaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume-7, No-4, 2012.
- BAMBERGER, Richard; *Okuma Alışkanlığını Geliştirme*, (Çev: ÇAPAR, Bengü) Kültür Bakanlığı Yayınevi, Ankara, 1990.
- BARTH, James L ve DEMİRTAŞ, Abdullah; *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Yök/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Eğitimi, Ankara, 1997.

- BAYINDIR, P Gencer; “İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularında Kavram Haritalarının Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2006.*
- BEAN, Roy A, BUSH, Kevin R, MCKENRY, Patrick C & WILSON, Stephan M; “The Impact of Parental, Support, Behavioral Control, and Psychological Control on the Academic Achievement and Self-Esteem of African-American and European American Adolescents”, *Journal of Adolescent Research, Volume-18, No-5, 2003.*
- BERK, Fatih; “Eski Ve Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları Ve Ders Kitaplarında Tarih Konularının Karşılaştırılması”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008.*
- BINARBAŞI, Fatih; “Üniversite Öğrencilerinin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarının İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2006.*
- BİLGİLİ, Ali Sinan; *Sosyal Bilgilerin Temelleri, Pegem Akademi, Ankara, 2012.*
- BİRCAN, İsmail ve TEKİN, Meral; “Türkiye’de Okuma Alışkanlığının Azalması Sorunu ve Çözüm Yolları”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 22. Sayı, 1989.*
- BOZPOLAT, Ebru; “Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutumlarının Değerlendirilmesi(Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği)”, *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, Cilt.- 2, Sayı-1, 2010.*
- BOOZER, Michael & ROUSE, Cercilla; “Intraschool Variation in Class Size: Patterns and Implications”, *Journal of Urban Economics, Volume-50, No-1, 2001.*

- BROWN, Mary Jo McGee; “What Does the Author Say, What Does the Author Mean? Reading in the Social Studies”, *Theory into Practice*, Volume-20, No-3, 1981.
- BRYANT, Diane Pedrotty, UGEL, Nicole, THOMPSON, Sylvia & HAMFF, Allison; “Instructional Strategies For Content-Area Reading Instruction”, *Intervention in School & Clinic*, Volume-34, No-5, 1999.
- BURNS, Paul Clay, ROE, Betty D & ROSS, Elinor Parry; *Teaching Reading In Today's Elementary Schools*, Fourth ed, Boston: Houghton Mifflin Company, 1988.
- CAN, Remzi, TÜRKYILMAZ, Mustafa ve KARADENİZ, Abdulkerim., Ergenlik Dönemi Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 3, 2010.
- CAMPBELL, Mary B & KMIĞCİK, Margaret M; “The Greatest Literacy Challenges Facing Contemporary High School Teachers: Implications For Secondary Teacher Preparation”, *Reading Horizons*, Volume-1, No-25, 2004.
- CAMPBELL, J. R., VOELKL, K. E. ve P. L. DONAHUE. (2000)., NAEP 1996 Trends in Academic Progress, <http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=97985R>> adresinden alınmıştır, 14.09.2015.
- CEMALOĞLU, Necati; *İlk Okuma Yazma Öğretimi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2000.
- CHAPIN, June. R; *Elementary Social Studies A Practical Guide*, (6th Ed.). Boston: Pearson Education, 2006.
- CHEEK, Earl H, FLIPPO, Rona F & LINDSEY, D. Jimmy; *Reading For Success in Elementary Schools*, New York: Saunders College Publishing, 1989.
- COŞKUN, Eyyup; “Lise Hızlı Okuma Teknikleri Dersi Öğretim Programı ve Uygulamaların Değerlendirilmesi”, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*., S-9, 2002.

- ÇAKAN, Mehtap; “Bilimsel Stil ile Zeka Kavramlarının Öğrenci Başarısı Açısından İrdelenmesi ve Taşıdıkları Önem”, *Eğitim Araştırmaları*, Cilt-8, 2002.
- ÇALIŞKAN, Hüseyin; “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Derse Yönelik Tutuma, Akademik Başarıya ve Kalıcılık Düzeyine Etkisi”, *Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı*, Ankara, 2008.
- ÇELİK, Ergun. C., Sesli ve sessiz Okuma ile İçten Okumanın karşılaştırılması, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt- 7, 2006.
- ÇETİN, Didem; “Türkçe Eğitimi Bölümü Mezunu Öğrenciler ile Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sesli Okuma Becerilerinin Parçalarüstü Birimler Açısından Karşılaştırılması”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı*, Muğla, 2008.
- ÇETİN, Yakup ve KARAATA, Cemal; “Türk Öğrencilerinin Kitap Okuma Sorunlarına Çözüm Önerileri”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt-19, Sayı-1, 2010.
- ÇOCUK VAKFI; “Türkiye’nin Okuma Alışkanlığı Karnesi”, *Çocuk Vakfı Yayınları*. İstanbul, 2006.
- COŞKUN-KESKİN, Sevgi; Sosyal Bilgilerin Felsefi Temelleri, *Sosyal Bilgilerin Temelleri*, A. S. Bilgili (Ed.), *Pegem A Yayınları*. Ankara, 2008.
- DARLING-HAMOND, Linda; “Teacher Quality and Student Achievement: A Review of State Policy Evidence”, *EPA*, Volume-8, No-1, 2000.
- DAVIES, Julie. & BREMBER, Ivy; “Stories In The Kitchen: Reading Attitudes and Habits of Year 2, 4 and 6 Children”, *Educational Research*, Volume-37, No-3, 1995.

- DEMİR, Merve; “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Yazılı Anlatımlarından Hareketle Adların Anlatımdaki Yeri ve Bu Türün Kavratılması ile İlgili Uygulamalar”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı*. Erzincan, 2013.
- DEMİR, Ömer ve Acar, Mustafa; *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara, 1997.
- DEMİREL, Özcan; *Türkçe Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara, 1999.
- DEMİREL, Özcan; *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara, 2006.
- DEMİRKAYA, Hilmi ve ÇAKAR, Esra; “İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin Değişkenlere Göre İncelenmesi”, *Ege Eğitim Dergisi*, Cilt-13, Sayı-2, 2012.
- DEREKO, Ayhan; *Bilim Tarihine Göre Bilim*, b.t.
- DOĞANAY, Ahmet; (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara, 2004.
- DOĞANAY, Hakan; “Halk Kütüphanelerinin Okuma Alışkanlığındaki Rolü ve Önemi”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt-15, Sayı-1, 2001.
- DÖKMEN, Üstün; *Okuma Becerisi, İlgisi ve Alışkanlığı Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma*, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1994.
- DUMAN, Bilal ve İKİEL, Cercis; “Yapıcı Öğrenme Kuramına Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt-12, Sayı-2, 2002.
- DURUALP, Ender, DURUALP, Enver ve ÇİÇEKOĞLU, Pınar; “6-8. Sınıftaki Öğrencilerin Okumaya İlişkin Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt-4, Sayı-1, 2013.

- EDIGER, Marlow; “Teaching Reading in The Social Studies”, *College Student Journal*, Volume-34, No-1, (56-59), 2000.
- ELÇİ, Gürkan ve MÜLAZIMOĞLU BALLI, Özgür; “Ebeveynlerin Çocuklarının Serbest Zaman Aktiviteleri ve Spora Katılımlarıyla İlgili Görüş ve Beklentileri”, *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Dergisi*, Cilt-6, Sayı-1, 2011.
- ELONA, E Sochor; “Literal and Critical Reading in Social Studies”, *Journal of Experimental Education*, Volume-27, No-1, 1958.
- ERDEN, Münire; *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara, 1996.
- ERGÜL, Ümit ve YILDIZ, Kalender; *Kitaba ve Okumaya Dair*, Işık Yayınları, İzmir, 2005.
- ERKUŞ, Adnan; *Sınıf Öğretmenleri İçin Ölçme ve Değerlendirme*, Ekinoks Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri Yayınları, Ankara, 2006.
- FİLİZ, Kemal ve ÖZÇALIKUŞU, Osman; “Hatay İli Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Okuyan Öğrencilerin Boş Zaman Alışkanlıkları (6,7 ve 8.sınıf)”, *Atatürk Üniversitesi BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, b.t.
- GALLIK, Jude D; “Do They Read for Pleasure? Recreational Reading Habits of College Students”, *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 42(6), 480-489, 1999.
- GEÇGEL, Hulusi ve BURGUL, Ferah; “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Okuma İlgi Alanları (Çanakkale Örneği)”, *Türk Bilim Araştırmaları Vakfı Dergisi*, Cilt-2, Sayı 3, 2009.
- GODDARD, Roger D & SWEETLAND, Scott R & HOY, Wayne K; “Academic Emphasis of Urban Elementary Schools and Student Achievement in Reading and Matematics: A Multilevel Analysis”, *Educational Edministration Quarterly*, Volume-36, No-5, 2000.

- GÖĞÜŞ, Beşir; *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*, Gül Yayınevi, Ankara, 1978.
- GÖMLEKSİZ, Mehmet Nuri; “Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Bir Tutum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt-14, Sayı-2, 2004.
- GÖNEN, Mübeccel ve DEVRİMCİ, Halise; “İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinde Okuma Alışkanlığının İncelenmesi”, *YA-PA 9. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, Ankara, 1993.
- GÖNEN, Mübeccel, ÖNCÜ, Çelebi Elif ve İŞİTAN, Sonnur; “İlköğretim 5., 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıklarının İncelenmesi”, *Milli Eğitim Dergisi*, S-164, 2004.
- GUTHRIE, T. John; “Contexts for Engagement and Motivation in Reading”, *Reading Online*. Volume-4, No-8, 2001.
- GÜNDEN, Suat; *Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış, İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*, Ankara, 1995.
- GÜNEŞ, Firdevs; *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2007.
- GÜNGÖR, Elif; “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığı ile Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2009.
- GÜNGÖR, Dilek; “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Kavramların Öğretiminde Bilgi ve Kavram Haritası Kullanımının Başarıya Etkisi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 2004.
- GÜLERYÜZ, Hasan; *Programlanmış İlk Okuma Yazma Öğretimi Kuram ve Uygulamaları*, Pegem Akademi, Ankara, 1998.

- GÜLERYÜZ, Hasan; *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Pegem Akademi, Ankara, 2002.
- GÜRBÜZ, Nurten; “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını Tanıma Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Erzurum, 2013.
- GÜRCAN, Halil İbrahim; Okuma Alışkanlığı İle Kitap Yayımcılığının Kültürel İletişim ve Teknolojisine Bağlı Sorunları Karşısında Türkiye Koşulları Temelinde Bir Model Önerisi, *Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No. 1113*, 1999.
- HEDGES, Larry Vernon. & STOCK, William; “The Effects of Class Size: An Examination of Rival Hypotheses. *American Educational Research Journal*, Volume-20, 1983.
- HOGUE, John D; Improving the Use of Elementary Social Studies Textbooks. *ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education, Bloomington, IN*, No-33, 1986.
- HOY, Wayne K, SWEETLAND, Scott R & SMITH, Page A; “Toward an Organizational Model of Achievement in High Schools: The Significance of Collective Efficacy”, *Educational Administration Quarterly*, Volume-38, No-1, 2002.
- İNAN, Derya Duygu; “İlköğretim 1. Kademe Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıklarının İncelenmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, 2005.
- İPEK, Cemalettin, TEKBIYIK, Ahmet ve URSAVAŞ Ömer Faruk; “Lisansüstü Öğrencilerinin Araştırma Öz-Yeterlik İnançları ve Bilgisayar Tutumları” *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt-9, Sayı-1, 2010.
- KANTEMİR, Enise; *Yazılı Ve Sözlü Anlatım*, Engin Yayınları, Ankara, 1995.

- KARAGÖZOĞLU, A Galip; *İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi*, MEB, Ankara, 1977.
- KARASAR, Niyazi, HAKAN, Ayhan, CAN, Gürcan, ÖZDAŞ, Kudret, SÖZER, Ersan, GÜLTEKİN, Mehmet, ANIL, Handan, BOYACI, Adnan ve ŞENEL, Aysin; *Anadolu Üniversitesi Öğrencilerinin Sosyo- Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri ile Beklenti ve Sorunları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 1999.
- KARASAR, Niyazi; *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005.
- KAVCAR, Cahit; *Türkçe Öğretimi*, Engin Yayınevi, Ankara, 1995.
- KAYALAN, Meriç; *Etkili ve Hızlı Okuma Sanatı*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1992.
- KAYNAR, İsa; “Ortaöğretim Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı ve İletişim Becerileri”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2007.
- KELEŞ, Özgül; “İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinde Kitap Okuma Alışkanlığının İncelenmesi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2006.
- KESKİN, Hasan Kaan ve BAŞTUĞ, Muhammet; “Sosyal Bilgiler Dersi Okuma Çalışmalarında Yönlendirilmiş Okuma-Düşünme Aktivitesinin Okuduğunu Anlamaya Etkisi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Kuramsal Eğitim Bilim*, Cilt-3, Sayı-2, 2010.
- KESKİNKILIÇ, Kadir; *Türkçenin Temel Becerileri ve Ses temelli Cümle Yöntemi İle İlk Okuma – Yazma Öğretimi*, Asil Yayınevi, Ankara, 2005.
- KIBRIS, İbrahim; *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*, Tekağaç Eylül Kitap ve Yayınevi, Ankara, 2000.

- KILINÇ, Emin; “Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitiminde Güncel Tartışmalar”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt-6, Sayı-4, Uşak, 2013.
- KIMMEL, Margaret Mary & SEGEL, Elizabeth; *For Reading Out Loud A Guide To Sharing Books With Children*, Dela Corte Press, 1983.
- KISAKÜREK, Mehmet Ali ve PAYKOÇ, Fersun; *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, YÖK/Dünya Bankası Yayınları, Eskişehir, 1987.
- KIRKILIÇ, H Ahmet, MADEN, Sedat, ŞAHİN, Abdullah, ve GİRĞİN, Yüksel., Kavram Haritalarının Okuduğunu Anlama ve Kalıcılık Üzerine Etkisi, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 4, 2011.
- KİPER, T; “Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi (Tekirdağ) Öğrencilerinin Rekreatif Eğilim ve Taleplerinin Belirlenmesi”, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt-6, Sayı-2, 2009.
- KONAN, Necdet; “İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Okuma Alışkanlıkları”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Cilt 19, Sayı, 2013.
- KÖKEN, Nevzat; “Sosyal Bilgiler Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, b.t.
- KÖKSAL, Kemal; *Okuma Yazmanın Öğretimi*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2008.
- KOÇ, Sabri ve MÜFTÜOĞLU, Güneş; “Dinleme ve Okuma Öğretimi”, *Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi*, 2010.
- KURADA, Kenan; “Lise II Tarih Dersinin Öğretiminde Kavram Haritası Kullanımının Öğrenmeye Etkisi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006.

- KURUNNAZ, Ahmet ve Sünbül, Ali Murat; “İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Beceri Ve İçerik Temelli Eleştirel Düşünme Öğretiminin Öğrenci Erişi Ve Öz-Değerlendirmelerine Etkisi”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı- 26, 2008.
- KURULGAN, Mesut ve Çekerol, G Serap; “Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt-8, Sayı-2, 2008.
- KUŞ, Zafer ve TÜRKYILMAZ, Mustafa; “Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmeni Adaylarının Okuma Durumları: (İlgi, Alışkanlık ve Okuma Stratejilerini Kullanım Düzeyleri)”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt-24. Sayı-1, 2010.
- LAPA YERLİSU, Tennur ve ARDAHAN, Faik; “Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinliklerine Katılım Nedenleri ve Değerlendirme Biçimleri”, *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt-20, Sayı-4, 2009.
- MANGUEL, Alberto; *Okumanın Tarihi* (Çev: ELİOĞLU, Füsun), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007.
- MANSUROĞLU, Sibel; “Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Özellikleri ve Dış Mekân Rekreasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi”, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt-15, Sayı-2, 2002
- MATON, Kenneth I & HRABOWSKI III, Freeman A; “Preparing The Way: A Qualitative Study of Highachieving African American Males And The Role of The Family”, *American Journal of Community Psychology*, Volume-26, No-4, 1998.
- MARLOW, H. Ediger & RAO, D Bhaskara; *Teaching Reading in The Social Studies*, College Student, 2000.

- MAY, Frank B; *Reading as Communication: An Interactive Approach*, Merrill Publishing Company, 1990.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı); “*İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6 Sınıf)*”, Ankara, 2006.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı); “Özsaygıyı Nasıl Geliştirebiliriz?”, Kırıkkale RAM, mebk12.meb.gov.tr adresinden 05.07.2014 tarihinde saat 12.33 te ulaşılmıştır, 2013.
- MEMİŞOĞLU, Hatice; “İlköğretim 4-5 Sosyal Bilgiler Ders Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, *Eğitim Öğretim araştırmaları Dergisi*, Cilt-1, Sayı-2, 2012.
- MCCOY, Donna; “Surveys of Independent Reading: Pinpointing The Problems, Seeking the Solutions”, *Paper presented at the Annual Meeting of the College Reading Association*, October 31-November 3, 1991.
- MCGIVERIN, Jennifer, GILMAN, David & TILLITSKI, Chris; “Meta-Analysis of The Relation Between Class Size And Achievement”, *Elementary School Journal*, Volume-90, No-1, 1989.
- MYERS, M. Priscilla & SAVAGE, Tom; “Enhancing Student Comprehension of Social Studies Material”, *The Social Studies*. January/February. 18-23, 2005.
- NAYLOR, David. T., DIEM, Richard; “Elementary and Middle School Social Studies”, *Random House: New York*, 1987.
- ODABAŞ, Hüseyin; “Ülkemizde Okuma Alışkanlığı Ve Eleştirel Okuma 31 Mart 2005 Tarihinde Nasreddin Hoca İlköğretim Okulu-Etimesgut’da Düzenlenen “Öğrenen Toplumda Okul Kütüphaneleri” Temalı Panelde Sunulan Tebliğ Metnidir, 2005.

- ODABAŞ, Hüseyin, ODABAŞ, Z. Yonca ve POLAT, Coşkun; “Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı, Ankara Üniversitesi Örneği”, *Bilgi Dünyası*, Cilt-9, Sayı-2, 2008.
- ÖNCÜL, Remzi; *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000.
- ÖNDER, Serpil; “Selçuk Üniversitesi Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilim ve Taleplerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt-17, Sayı-32, 2003.
- ÖZ, M Feyzi; *Uygulamalı Türkçe Öğretimi*, Anı Yayınları, Ankara, 2006.
- ÖZBAY, Murat; *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*, Öncü Kitap, Ankara, 2007.
- ÖZBAY, Murat; *Anlama Etkinlikleri-I Okuma Eğitimi*, Öncü Kitap, Ankara, 2009.
- ÖZDEMİR, Emin; *Türk Dili ve Edebiyatı, Okuma ve Metin İnceleme*. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1991.
- ÖZDEMİR, Emin; *Eleştirel Okuma*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1998.
- ÖZER, Bayram, GELEN, İsmail ve ÖCAL, Sabahat; “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıklarının Günlük Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt-6, Sayı-12, 2009.
- PAUL, Richard & ELDER, Linda; “Critical Thinking And The Art of Close Reading (Part I)”, *Journal of Developmental Education*. Volume-27, No-2, 2003.
- RUKANCI, Fatih ve ANAMERİÇ, Hakan; “Bilgi Toplumu ve Toplumun Bilgilenmesinde Kütüphanelerin Rolü”, b.t.
- SAFRAN, Mustafa; “İlköğretim Programlarında Yeni Yaklaşımlar Sosyal Bilgiler (4-5. Sınıf)”, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 2004.

- SALLABAŞ, M Eyyüp; “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumları ve Okuduğunu Anlama Becerileri Arasındaki İlişki”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-9, Sayı-16, 2008.
- SAVAŞ, Behsat ve ÜNÜVAR, Perihan; *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, MEB Yayınları, Burdur, 1999.
- SAĞLAMTUNÇ, Tülin; “Türkiye’de Üniversite Kütüphanecilik Bölümlerinin 4. Sınıf Öğrencilerinin Özgür (Boş) Zaman-Ders Dışı Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt-4, Sayı-1, 1990.
- SAĞLAMTUNÇ, Tülin; “Çağdaş Kütüphanecilik ve Düşünce Özgürlüğü Üzerine”, *Yapı Tasarım Üretim*, İstanbul, 1994.
- SAHW, Jenny; “The Unconscious Meanings of Reading,” *Education, Gender and Anxiety*, Volume-71, No-8, 1995.
- SEFEROĞLU, S Sadi ve AKBIYIK, Cenk; “Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Akademik Başarı”, <http://asosindex.com/journal-article-abstract?id=14080#.VfgvWBHtmko> adresinden 15.09.2015 tarihinde saat, 17.50 de ulaşılmıştır.
- SEMENDEROĞLU, Adnan ve GÜLERSOY, Ali Ekber; Eski ve Yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-18, 2005.
- SEVER, Sedat; *Çocuk ve Edebiyat*, Tudem Yayınları, Ankara, 2003.
- SUNA, Çiğdem; “İlköğretim Öğrencilerinin Okuma İlgi ve Alışkanlıklarını Etkileyen Etmenlerin Analitik Olarak İncelenmesi ve Değerlendirilmesi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 2006.
- SUTEN, Madi; “Decroly Metodu Okuma Öğretimi”, *Yeni Kültür*, Sayı 81-82, Cilt-9, Sayı-30, 1944.

- SOLVY, D A; “The Teaching of Reading in Social Studies”, *Social Studies*, Volume-66, No-2, March/April, 1975.
- SÖNMEZ, Veysel; *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmen El Kitabı*, Anı Yayınları, Ankara, 1998.
- SÖNMEZ, Veysel; *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi: Öğretmen Kılavuzu*, Anı Yayınları, Ankara, 2005.
- SÖZER, Ersan; “Sosyal Bilgiler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri”, *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları*, Eskişehir, b.t.
- STEINBERG, Laurence; *Ergenlik*, (Çev; ÇOK, Figen ve ERCAN, Hülya), İmge Kitabevi, Ankara, 2007.
- SÜNBÜL, Ali Murat, YILMAZ, Ercan, DEMİRER, Veysel, CERAN, Dilek, IŞIK, Abdulkadir, ÇİNTAŞ, Derya, ÇALIŞKAN, Muhittin ve ALAN, Selahattin; “İlköğretim Öğrencileri Kitap Okuma Alışkanlıkları; Konya İli Araştırma Raporu”, *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, Konya, 2010.
- SÜZER, Melda; “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal ve Ekonomik Özelliklerine Göre Boş Zaman Faaliyetlerini Değerlendirme Biçimleri (Pamukkale Üniversitesi Örneği)”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 1997.
- ŞAHİN, Abdullah, İŞCAN, Âdem ve MADEN, Sedat; “İlköğretim Öğrencilerinin Okul Kütüphaneleri ve Sınıf Kitaplıklarını Kullanma Durumları (Erzurum İli Örneği)”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt-2, Sayı-13, 2009.
- ŞAHİN, Ayfer; “İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıklarının Sosyo-Ekonomik Düzeylerine Göre İncelenmesi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt-10, Sayı-2, 2012.

- ŞAHİN, Güliz; “Halk Kütüphanelerinin Toplumsal Rolü ve Etimesgut İlçe Halk Kütüphanesinin Kullanım Etkinliğinin Değerlendirilmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Ana Bilim Dalı*, Ankara, 2007.
- TANIR, Zülal; “İstanbul İli Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerin Serbest Zaman Faaliyetlerinin Dağılımı ve Değerlendirilmesi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı*, İstanbul, 2009.
- TEKİN, Ali, TEKİN, Gülcan ve AMMAN, M Tayfun; “Serbest Zamanlarda Yapılan Fiziksel Egzersizin Üniversite Öğrencilerinin Depresyon ve Atılgnlık Düzeylerine Etkisi”, *9.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, Muğla, 2006.
- TERZİOĞLU, Ahmet ve YAZICI, Mehmet; “Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Anlayış ve Alışkanlıkları (Atatürk Üniversitesi Örneği)”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-5, Sayı-2, 2003.
- TEZCAN, Habibe, KARAKUZU, Zehra, ve EKMEKÇİ, Güler; “Madde ve Özellikleri Konusunun Kavratılmasında Kavram Haritaları Destekli Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-31, Sayı-1, 2011.
- TEZCAN, Mahmut; *Boş Zamanlar Sosyolojisi*, Atilla Kitabevi, Ankara, 1994.
- TOPÇU, Yunus Emre; “İlköğretim 6.,7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları”, *Milli Eğitim Dergisi*, 2007.
- TINKER, Miles Albert & MCCULLOUGH, Constance; “Teaching Elementary Reading”, *Meredith Corporation. Third Edition*. New York, 1968.
- THORNDIKE, Robert L; “*Reading Comprehension Education in Fifteen Countries An Empirical Study. International Studies in Evaluation, III*”, New York, 1973.

- TOWNSEND, Roz; *Okuma Zenginliği* (Çev: KESKİN, Tayfur), Sistem Yayıncılık, 2002.
- TUNÇKOL, Mehmet H; “Selçuk Üniversitesiindeki Akademik Personelin Rekreasyon Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, 2001.
- TURNER, Thomas N; *Essentials Of Elementary Social Studies*, Second Edition, Boston, 1999.
- TÜRK DİL KURUMU; *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.
- PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı); 2009 Uygulama Sonuçları Özet Bilgiler, www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular/pisa/pisaraporu.html/ (23.12.2010).
- UNGAN, Suat; “Okuma Alışkanlığımızın Kültürel Altyapısı”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt-7, Sayı-1, 2008.
- URAL, Serpil; “Çocuk ve Kitap”, TDK Yayını, İstanbul, 1989.
- ÜNAL, Çiğdem ve İLGAZ, Selçuk; “I. Kademe İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarıindeki Coğrafya Konularının Öğrencilerin Soru Sorma ve Eleştiri Yapma Becerilerine Olan Katkısı (Erzurum İl Merkezi Örneği)”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt-6, Sayı-2, 2005.
- ÜNLÜ, İhsan; “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kültürel Algılarının İncelenmesi”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, Cilt-13, Sayı-1, 2012.
- YALINKILIÇ, Kadir; “Türkçe Öğretmen Adaylarının Okumaya İlişkin Tutum ve Görüşleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt-1.Sayı-1, 2007.

- YAĞMUR, Rıfat ve OCAK, Yücel; “Afyon Kocatepe Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri ile Farklı Bölümlerdeki Öğrencilerin Serbest Zaman Aktivitelerinin Karşılaştırılması”, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, Cilt-4, Sayı-1, 2013.
- YAŞAR, Şefik; “Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci”, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Eskişehir, 1998.
- YAVUZER, Haluk; *Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.
- YAZICI, Kubilay; “Sosyal Bilgiler ve Okuma Becerileri”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-26, Sayı-1, 2006.
- YILMAZ, Bülent; “Okuma Alışkanlığında Öğretmenin Rolü”, *Eğitim Dergisi*, Cilt-1, 1992.
- YILMAZ, Bülent; “Okuma Sosyolojisi: Ankara’da Oturanların Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt 9, Sayı 3, 1995a.
- YILMAZ, Bülent; “Ankara’da Halk Kütüphanesi Kullanımı: Sosyo-Ekonomik Çözümleme”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1995b.
- YILMAZ, Bülent; “Öğrencilerin Okuma Ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı”, *Bilgi Dünyası*, Cilt-2, Sayı-5, 2004.
- YILMAZ, Hüseyin; “İlköğretim Birinci Kademe Sosyal Bilgiler Dersinde Kavram Haritalarının Kullanılmasının Başarıya Etkisi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008.
- YILMAZ, Kaya ve ÇOLAK, Ramazan; “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Haritaları Kullanımının Öğrencilerin Tutum, Akademik Başarı ve Bilgilerinin Kalıcılık Düzeylerine Etkisi”, *Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi*, Cilt-1, Sayı-1, 2012.

- YILMAZ, Muammer; “Türkçede Okuduğunu Anlama Becerilerini Geliştirme Yolları”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt-5, Sayı- 9, 2008.
- WENTZEL, Kathryn R & ALLAN, Wigfield; “Academic and Social Motivational Influences on Students Academic Performance”, *Educational Psychology Review*, Volume-10, No-2, 1998.
- WILMA, H. Miller; “The First R: Elementary Reading Today”, *Holt, Rinehat and Winston Inc*”, USA, 1972.
- WITZIER, Bob & BOKSER, Roel J & KRÜGER, Meta L; “Educational Leadership and Student Achievement: The Elusive Search for an Association”, *Educational Edministration Quarterly*, Volume-39, No-3, 2003.

EKLER

Ek 1.

Sevgili Öğrenciler;

Okuma alışkanlığınıza uygun görüş ve düşüncelerinizi değerlendirmek amacıyla bir tutum ölçeği geliştirilmiştir. Okuma alışkanlığı ile ilgili olarak bir görüş ve yargı bildiren aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Bu görüşlere ne ölçüde katıldığınızı veya katılmadığınızı sağ tarafta verilen beş seçenekten birini işaretleyerek (ilgili yere X işareti koyarak) belirtiniz. Seçenekler “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kısmen Katılıyorum”, “Katılmıyorum” ve “Hiç Katılmıyorum” şeklinde verilmiştir. Lütfen duygu ve düşüncelerinizi en iyi ifade eden, kendinize en uygun seçeneği işaretleyiniz. Araştırmaya yapacağınız katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Metin ŞEN

OKUMA ALIŞKANLIĞINA İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ

MADDELER	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.Kitap okumayı sevmiyorum.*					
2.Kitap okuma alışkanlığım yok.*					
3. Kitap okumanın sıkıcı olduğunu düşünüyorum.*					
4.Kitap okumayı gereksiz buluyorum.*					
5. Kitap okumaktan nefret ediyorum.*					
6. İyi kitap okuyamadığım için kitap okumayı sevmiyorum.*					
7. Hiç kitap okumuyorum.*					
8. Boş zamanlarımda kitap okumak hoşuma gider.					

9. Okumanın önemli olduğuna inanıyorum.*					
10. İyi bir okuyucu olabileceğime inanıyorum.					
11. Kitap okumayı gerekli buluyorum.					
12. Okuma kulüplerinin oluşturulmasını istiyorum.					
13. Gazete okumayı gereksiz buluyorum.*					
14. Gazetelerin etki alanının çok geniş olduğuna inanıyorum.					
15. Okuma duyguları ifade etme kolaylığı sağlar.					
16. Türk klasiklerini okumayı seviyorum.					
17. Yabancı klasikleri okumayı seviyorum.					
18. Kitap okuma insanları ve dünyayı daha iyi anlamamızda etkilidir.					
19.Kitap okuma hızlı düşünme alışkanlığı kazandırır.					
20. Okuma zihinsel kapasitemizi artırır.					
21. Okuma hayal dünyamızı genişletir.					
22. Okuma çok yönlü düşünme becerisi geliştirir.					
23. Kitap okuma analiz, sentez ve yorumlama becerisi geliştirir.					
24. Okuma bilmediğimiz dünyaların kapılarını açar.					
25. Farklı tür kitaplar okumak hayata bakış açımızı olumlu yönde etkiler.					

26. Okuma sayesinde geçmişle günümüz arasında bağlantı kurabiliriz.					
27. Gelişigüzel kitap okumam, kitap konusunda seçici davranırım.					
28. Okumanın olaylara bakış açımızı geliştirebileceği inancındayım.					
29. Kendime ait bir kitaplığım olmasını istiyorum.					
30. Okuma becerisinin sınavlardaki başarıyı olumlu yönde etkilediğine inanıyorum.					

-----*: Olumsuz tutum cümleleri.

Uygulanan Tutum Ölçeğinin Alt Boyutları ve Madde Numaraları

Alt Boyutlar	Madde Numaraları
1 (Sevgi)	1, 3, 5, 6, 8, 16, 17
2 (Alışkanlık)	2, 7, 19, 27
3 (Gereklilik)	4, 9, 11, 13
4 (İstek)	10, 12, 29
5 (Etki)	14, 18, 25, 30
6 (Yarar)	15, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28

Ek 2.

KİŞİSEL BİLGİLER

Adınız ve Soyadınız .....

1- Cinsiyetiniz

A. Kız B. Erkek

2- Anaokuluna gittiniz mi?

A. Evet B. Hayır

3- Annenizin eğitim durumu

A. Okuma yazma bilmiyor

B. İlkokulu bitirmemiş

C. İlkokul mezunu

D. Ortaokul mezunu

E. Lise mezunu

F. Üniversite mezunu

4- Babanızın eğitim durumu

A. Okuma yazma bilmiyor

B. İlkokulu bitirmemiş

C. İlkokul mezunu

D. Ortaokul mezunu

E. Lise mezunu

F. Üniversite mezunu

5- Annenizin mesleği:.....

6- Babanızın mesleği:.....

7- Evinizde size ait bir odanız var mı?

A. Evet B. Hayır

8- Evinizde size ait bir kitaplığınız var mı?

A. Evet B. Hayır

Sevgili Öğrenciler;

Bu anket formu okuma ilgi ve alışkanlıklarınıza ilişkin görüş ve düşüncelerinizi değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Anket formunda okuma ilgi ve alışkanlıklarınızı tespiti yönelik belirlenen sorularda sizin için uygun olan seçeneklerden birini (ilgili yere X işaretini koyarak) işaretleyiniz. Lütfen duygu ve düşüncelerinizi en iyi ifade eden, sizin için en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Araştırmaya yapacağınız katkı için teşekkür ederim.

OKUMA İLGİ VE ALIŞKANLIKLARI ANKETİ

1. Boş zamanlarınızda en çok ne yaparsınız?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz. En çok yaptığınızdan başlayarak en az yaptığınıza doğru numaralandırarak sıralayınız.)

( ) Kitap okurum.

( ) Gazete, dergi okurum.

( ) Televizyon izler, radyo dinlerim.

( ) Sinema ve/veya tiyatroya giderim

( ) Bilgisayar/internette vakit geçiririm.

( ) Spor yaparım.

( ) Diğer (Açıklayınız) .....

2. Ders kitaplarınızın dışında kaç kitabınız var?

a) 5 ve daha az

b)10-25 arası

c)26 ve daha fazlası

3. Son bir yılda ders kitabı dışında kaç kitap okudunuz?

a) 1-9 arası

b) 10-20 arası

c) 21 ve daha fazla

4. Bir yılda okuduğunuz kitap sayısını yeterli buluyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

c) Kısmen

5. Yeterli kitap okuyamamanızın en önemli sebepleri nelerdir?(Beşinci soruya 'Evet' cevabı verdiyseniz bu soruyu cevaplamayarak yedinci soruya geçiniz. Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz. En önemli gördüğünüz sebepten başlayarak numaralandırınız.)

( ) Televizyon izlemek

( ) Fiyatlar yüksek olduğu için kitap alamamak.

( ) Kütüphanelerde istediğim kitapların olmaması.

( ) SBS' ye hazırlanmam.

- ( ) Derslerimin ve ödevlerimin çok olması.
- ( ) Bilgisayarı eğlence amaçlı kullanmak(oyun, internet, vb.)
- ( ) Arkadaşlarımla oynamak/sohbet etmek daha cazip geliyor.
- ( )Diğer(Yazınız).....

- 6.** Anne ve babanız size ders kitabı dışında okumanız için kitap satın alır mı?
a) Hayır almazlar. b) Bazen alırlar. c) Sık sık alırlar
- 7.** Kitap satın almak için her ay para ayırıyor musunuz?
a) Hayır, para ayıramıyorum.
b) Evet para ayırabiliyorum.(Miktarını yazınız).....
- 8.** Kitap okumaya kendi isteğiniz dışında kim yönlendirmektedir?
a) Annem- Babam b) Öğretmenlerim c) Arkadaşlarım
d) Kardeşlerim e) Kütüphaneler ve kütüphane görevlileri
f) Diğer(Açıklayınız).....
- 9.** Kitaplarınızı daha çok ne zaman okursunuz?
a) Kitap okumak için her gün zaman ayırıyorum.
b) Hafta sonları vakit ayırıyorum.
c)Sadece yaz tatillerinde kitap okuyabiliyorum.
d)Fırsat bulduğum her an kitap okurum.
- 10.** En son okuduğunuz/okumakta olduğunuz kitabı nasıl seçtiniz?
.....
- 11.** Bir haftada kaç saatinizi kitap okumaya ayırabiliyorsunuz?
a)1 saatten az b)1-2 saat c)3-5 saat
d) 6-10 saat e)10 saatten fazla
- 12.** Hangi sıklıkta gazete okursunuz?
a)Her gün b) Haftada birkaç gün
c)Hafta sonları d) Gazete okumuyorum

13. Gazete okumama sebebiniz nedir? (Bu soruya yukarıdaki soruda ‘Gazete Okumuyorum’ seçeneğini işaretleyenler cevaplayacaktır.)

- a) Maddi İmkânsızlıklar   b) Gazete okurken sıkılıyorum
c) Zamanım yok   d) Gazete okumanın gerekli olduğuna inanmıyorum.
e) Diğer (belirtiniz).....

14. Niçin gazete okursunuz?

- a) Eğlenmek/keyifli vakit geçirmek için.   b) Bilgi almak için
c) Gündemi takip etmek için   d) Diğer(açıklayınız).....

15. Okuduğunuz gazetenin en çok ilgi duyduğunuz sayfaları hangileridir?(Okumaktan hoşlandığınız üç başlığı numaralandırarak işaretleyiniz.)

- a) Politika   b)Dünya haberleri   c)Ekonomi haberleri
d)Spor haberler   e)Kültür-sanat   f)Magazin
g) Bulmaca   h)Köşe yazıları   ı)Röportaj   i)Karikatürler

16. Sürekli olarak bir dergi okur musunuz?

- a) Evet(İsmi Yazınız .....)

b) Hayır

17. Okulunuzda bir okul kitaplığı var mı?

- a) Evet Var.   b) Hayır Yok.

18. Sınıfınızda bir sınıf kitaplığı var mı?

- a) Evet Var.   b) Hayır Yok.

19. Evinizi veya okulunuzun bulunduğu yerde bir halk kütüphanesi var mı?

- a) Evet var.   b) Hayır Yok.

20. Kütüphaneye hangi sıklıkla gidersiniz?

- a) Haftada birkaç kez   b) Haftada bir kez
c) Ayda birkaç kez   d) Yılda birkaç kez   e) Hiç gitmem

Ek-3.

SOSYAL BİLGİLER TESTİ

ADI VE SOYADI:

YÖNERGE

- » Teste toplam 20 soru bulunmaktadır. Testin tümü için size verilen cevaplama süresi toplam 40 dakikadır.
» Her sorunun dört (4) seçeneği vardır. Dört seçenekten sadece bir tanesi doğru cevaptır. Doğru olduğuna inandığınız seçeneğin üzerini işaretleyiniz.
» Yanlış, doğruyu götürmeyecektir. Bu nedenle hiçbir soruyu boş bırakmayınız.

Başarılar ...

1. Ürgüp'te peribacalarının bulunmasına bağlı olarak aşağıdaki ekonomik faaliyetlerin hangisinin geliştiği söylenebilir?
A) Sanayi
B) Tarım
C) Turizm
D) Hayvancılık
2. Ülkemizde televizyonun henüz çok yaygınlaşmadığı 1970'li yılların başında, televizyonları olmayanlar, televizyonu olan komşularına gruplar halinde misafirlige gitmeye başlamışlardır. Bundan dolayı "Tele-misafir" kavramı ortaya çıkmıştır. Buna göre, 1970'li yıllar için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?
A) Televizyon, komşuluk ilişkilerini güçlendirmiştir.
B) Televizyon, yeni kavramların ortaya çıkmasını sağlamıştır.
C) Televizyon, komşular arasındaki etkileşimi azaltmıştır.
D) Televizyon, ilgiyle takip edilen bir kitle iletişim aracı olmuştur.
3. Türkiye, OECD (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı) ülkeleri arasında yüksek nüfus artış oranına sahiptir. Birleşmiş Milletlerin yaptığı nüfus tahminlerine göre, Türkiye nüfusunun 2025 yılında 92 milyona ulaşması beklenmektedir. Buna göre 2025 yılında Türkiye'de aşağıdakilerden hangisinin artması beklenmez?
A) Tüketici nüfus miktarının
B) Doğal kaynakların
C) Çevre sorunlarının
D) Nüfus yoğunluğunun
4. Ülkemizdeki nüfusun başlıca özellikleri şunlardır:
• Ortalama insan ömrü giderek uzamaktadır.
• Nüfusun eğitim düzeyi sürekli artmaktadır.
• Nüfus miktarı her yıl belli oranda artış göstermektedir.

Bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Ülkemizde sağlık hizmetlerinin geliştiğine.
B) Ülkemizde kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olduğuna.
C) Ülkemizde okuma - yazma oranının arttığına.
D) Ülkemizdeki nüfus yoğunluğunun giderek arttığına.
5. Mehmet Öğretmen, öğrencilerine maket Türkiye haritaları dağıtmış ve öğrencilerinden en yoğun nüfuslu bölgeye pul, en seyrek nüfuslu bölgeye ise etiket yapıştırılmalarını istemiştir. Öğrencilerin %90'ı bu etkinliği doğru yaptığına göre pul ve etiket yapıştırılan bölgeler aşağıdakilerden hangileridir?
Pul	Etiket
A) Marmara	Karadeniz
B) Ege	Güneydoğu Anadolu
C) Marmara	Doğu Anadolu
D) Marmara	Güneydoğu Anadolu
6. Ürgüp, hem tarihî hem de doğal değerleri olan bir vadiye yer almaktadır. Ürgüp'te bağcılık ve turizm halkın en önemli geçim kaynağıdır. Bu yüzden yaz mevsiminde Ürgüp'ün nüfus miktarının oldukça fazla arttığı görülmektedir. Verilen bilgilere göre, Ürgüp'te yaz mevsiminde nüfus miktarının artmasındaki en önemli neden aşağıdakilerden hangisidir?
A) Bağlarda çalışmak için mevsimlik işçi göçünün yaşanması.
B) Turistlerin, peribacaları başta olmak üzere tarihi ve turistik yerleri görmeye gelmesi.
C) Eğitimle ilgili uluslararası konferansların düzenlenmesi.
D) Tarıma bağlı olarak ticarî faaliyetlerin artış göstermesi.
7. Konya'da yaşayan Erhan Bey yaz tatilini geçirmek için her yıl İzmir'in Çeşme ilçesine gitmektedir. Bu durum Erhan Bey'in öncelikle hangi özgürlüğünü kullandığına örnektir?
A) Yerleşme ve seyahat B) Sosyal Güvenlik
C) Haberleşme D) Özel yaşamın gizliliği

Arka sayfaya geçiniz >>>

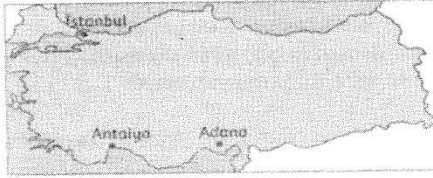
8. Sosyal bilgiler dersinde kitle iletişim araçlarının olumsuz yönlerini anlatan Elif Öğretmen "Adeta insan içine çıkamaz olduk. Akşam eve geldiğimizde evimizin bir odasına kendimizi hapsediyor, ya televizyon izliyoruz ya internet ya da cep telefonu ile uğraşıyoruz." demiştir. **Buna göre, sosyal bilgiler öğretmenin kitle iletişim araçları ile ilgili yakındığı konu aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) İnsanlar arasındaki sosyal ilişkileri zayıflattığı.
B) Bilgisayarların sadece gündüz kullanılması gerektiği.
C) Teknolojik gelişmelerin insan hayatını zorlaştırdığı.
D) Cep telefonu ve bilgisayar kullanmanın insan sağlığına zarar verdiği.

9. Ceyhun'un dayısı üniversiteyi bitirdikten sonra öğrenimini İngiltere de sürdürmüştür. **Ceyhun'un dayısının yaptığı göç aşağıdaki göç türlerinden hangisine girer?**

- A) Mübadele Göçü   B) Sığınma Göçü
C) Mevsimlik Göç   D) Beyin Göçü

10.

Yukarıdaki Türkiye haritasında göç alan bazı illerimiz gösterilmiştir.

Bu illerin göç alma nedenleri aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	<u>Adana</u>	<u>Antalya</u>	<u>İstanbul</u>
A) Tarım	Tarım	Sanayi	Turizm
B) Turizm	Tarım	Tarım	Sanayi
C) Sanayi	Turizm	Turizm	Tarım
D) Tarım	Turizm	Turizm	Sanayi

11. **Aşağıdakilerden hangisi Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulan beyliklerden biri değildir?**

- A) Danişmentliler   B) Gazneliler
C) Saltuklular   D) Artuklular

12.

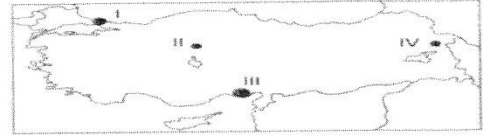
Biz doğum oranının yüksek olduğu yerlerde fazlayız.

Biz gelişmiş olan bölgelerde fazlayız.

0 - 14 yaş
(Çocuk nüfus)

65 ve üzeri yaş
(Yaşlı nüfus)

Buna göre haritada verilen alanların hangisinde çocuk nüfus oranı daha fazladır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV

13.

Merhaba ben Aydın, gençlik yıllarımda İngiltere'de işçi olarak çalıştım. Orası gelişmiş bir ülke olduğu için insanların çoğu okuyardı.

Aydın Amca'nın yapmış olduğu açıklama aşağıda verilen ülkelerden hangisi için söz konusu olamaz?

- A) Almanya   B) Japonya
C) Fransa   D) Hindistan

14. 17 Ağustos 1999 günü meydana gelen deprem Marmara Bölgesi'ndeki Gölcük, Yalova, İzmit gibi yerleşme alanları büyük zarar gördü. Yıkılan evler sonucu insanlar evsiz ve aç kaldı.

Aşağıdakilerden hangisi bu gibi durumlarda yardıma koşan sosyal yardım kuruluşudur?

- A) Kızılay   B) Yeşilay
C) Çatom   D) Darülaceze

Diğer sayfaya geçiniz >>>

15. 1243 yılında Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında yapılan Köseadağ Savaşı'nı Selçuklular kaybetti. Bu savaştan sonra Selçukluların eski gücü azaldı ve Selçuklu sultanları Moğollar tarafından atanmaya başladı. **Buna göre, Köseadağ Savaşı'nın aşağıdakilerden hangisine neden olduğu söylenemez?**

- A) Haçlı Seferi'nin yapılmasına
B) Moğolların Anadolu'daki otoritesinin artmasına
C) Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğollara bağlı hale gelmesine
D) Türkiye Selçuklu Devleti'nin bağımsızlığını kaybetmesine

16. Türkiye Selçuklu Devleti döneminde ticaretin geliştirilmesi amacıyla;

- Kervansaraylar yaptırılmış,
- Yabancı tüccarlardan düşük gümrük vergisi alınmış,
- Kervanları saldırıya uğrayanların zararları devlet tarafından karşılanmış,
- Akdeniz ve Karadeniz kıyısındaki bazı liman şehirleri fethedilmiştir.

Verilen bilgilere göre, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Tüccarların bazı ihtiyaçlarının karşılandığına
B) Kervanların güvenliğinin sağlandığına
C) Antalya, Alanya, Sinop ve Suğdak gibi yerlerin fethedildiğine
D) Yabancı tüccarların Anadolu'ya yerleştirildiğine

17. Osman Bey, oğlu Orhan Bey'e, "Halkı hoş tutmasını, herkese eşit davranmasını, dürüst ve merhametli olmasını" öğütlemiştir.

Buna göre Osman Bey ile ilgili;

- I. Adaletlidir.
II. Hoşgörülüdür.
III. Duyarsızdır.
IV. Teslimiyetçidir.

Yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) III ve IV
B) II ve IV
C) I ve II
D) I,II ve III

18.

İş olanakları kısıtlıydı. O nedenle göç fazladır.

Tarım alanları çok dar, bu da göçe neden olur.

Ali

Ayşe

Araziler miras yoluyla bölünüyor.

Aileler arası anlaşmazlıklar göçlere neden oluyor.

Osman

Begüm

Buna göre hangi arkadaşın anlattığı göçün nedenini doğal bir etken oluşturur?

- A)Ali B) Ayşe C) Osman D)Begüm

19. Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra Osmanlı küçük bir beylik durumunda iken kısa sürede büyümüştür.

Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin kısa sürede büyümesinin dini sebeplerinden birisidir?

- A) İskân siyaseti
B) Merkezîyetçi yapının görülmesi
C) Cihat politikası
D) Anadolu da güçlü bir devletin olmaması

20.

- 10 Ocak 1920: Hâkimiyeti Milliye Gazetesi kuruldu.
- 6 Nisan 1920: Anadolu Ajansı kuruldu.
- 6 Mayıs 1927: İstanbul Radyosu yayına başladı.

Yukarıdaki gelişmelere bakıldığında aşağıdaki alanlardan hangisinde gelişme yaşandığı söylenebilir?

- A) İletişim
B) Siyasi
C) Ekonomik
D) Ulaşım

Test Sonu...

Ek-4.

UYGULAMA İZİN BELGESİ

ERZİNCAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.24.00.06.002/
KONU : Tez Çalışması

13.01.2011*000619

İL MAKAMINA
ERZİNCAN

Erzincan Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Dairesi Başkanlığı'ndan dairemize intikal eden 30.12.2010 tarihli ve 1190-38 sayılı yazılarında; Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Metin ŞEN'in ekteki programda isimleri yazılı ilköğretim okullarımızda "İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarının Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarıya Etkisi" konulu tez çalışması yapmak istediklerini belirtilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının "Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi"ne istinaden oluşturulan "İl Millî Eğitim Müdürlüğü Değerlendirme Komisyonu" Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Metin ŞEN'in ekteki programda isimleri yazılı ilköğretim okullarımızda "İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Serbest Zaman Okuma Alışkanlıklarının Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarıya Etkisi" konulu tez çalışması yapması müdürlüğümüzce yerinde görülmektedir.

Makamlarınızca da yerinde görüldüğü takdirde; tensiplerinize arz ederim.

Halil ECEVİT
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
12/01/2011

Abdullah ÇİFTÇİ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKLER:

- 1 - Yazı (1 sayfa)
- 2 - Protokol (1 sayfa)
- 3 - Komisyon Kararı Form-2 (1 sayfa)
- 4- Araştırma Özeti (1 sayfa)
- 5- Çalışma Takvimi (1 sayfa)
- 7 - Taahhütname EK-1 (1 adet)
- 8 - Taahhütname EK-2 (1 adet)

18.01.2011

175

18 Ocak 2011

Ek-5.

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

FORM: 2

T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN		
Adı Soyadı e-mail ve Telefon Numarası	Metin ŞEN	
Kurumu / Üniversitesi	Erzincan Üniversitesi / Sosyal Bilimleri Enstitüsü	
Araştırma yapılacak il/ler	Erzincan	
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	İl Merkezi, Köy ve Belde İlköğretim Okulları	
Araştırmanın konusu	İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin serbest zaman okuma alışkanlıklarının sosyal bilgiler dersindeki akademik başarıya etkisi	
Üniversite / Kurum onayı	Var.	
Araştırma/proje/ödev/tez önerisi	Tez.	
Veri toplama araçları	Ölçek formu	
Görüş istenilecek Birim/Birimler	İlköğretim 6-7. sınıf Öğrencileri	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ		
.....		
.....		
.....		
Komisyon kararı	Oybirliği / Oyçokluğu ile alınmıştır.	
Muhalef üyenin Adı ve Soyadı:	Gerekçesi:	
.....	.....	
KOMİSYON		
12/01/2011 Komisyon Başkanı ..... M. Zeki DUNLUPINAR Şube Müdürü	 Mucahit AKGÜN Erzincan Bilim Sanat Merkezi Müdürü	..... Bülent SARIKAY Rehberlik Araştırma Merkezi Rehber Öğretmeni

Ek-6.

**UYGULAMA YAPILACAK OKULLARIN LİSTESİ VE UYGULAMA
TAKVİMİ**

Okulların İsimleri	Uygulama Takvimi
İ. M. K. B. Müşir Zeki Paşa Ortaokulu	07.03.2011
Salih Erkan Ortaokulu	08.03.2011
Binali Yıldırım Ortaokulu	09.03.2011
13 Şubat Ortaokulu	10.03.2011
Mehmetçik Ortaokulu	11.03.2011
Özel Otlukbeli Eğitim Kurumları Ortaokulu	14.03.2011
Demirkent Ortaokulu	15.03.2011
Akyazı Ortaokulu	16.03.2011
Mollaköy Ortaokulu	17.03.2011

